

1756 430 / 175

175 СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА 175

Тита Макција Плаута

ОДАБРАНЕ КОМЕДИЈЕ

ПРЕВЕО С АТИНСКОГ
Др. ВЕСЕЛИН ЧАЈКАНОВИЋ

0 Француз

10 = 2345743

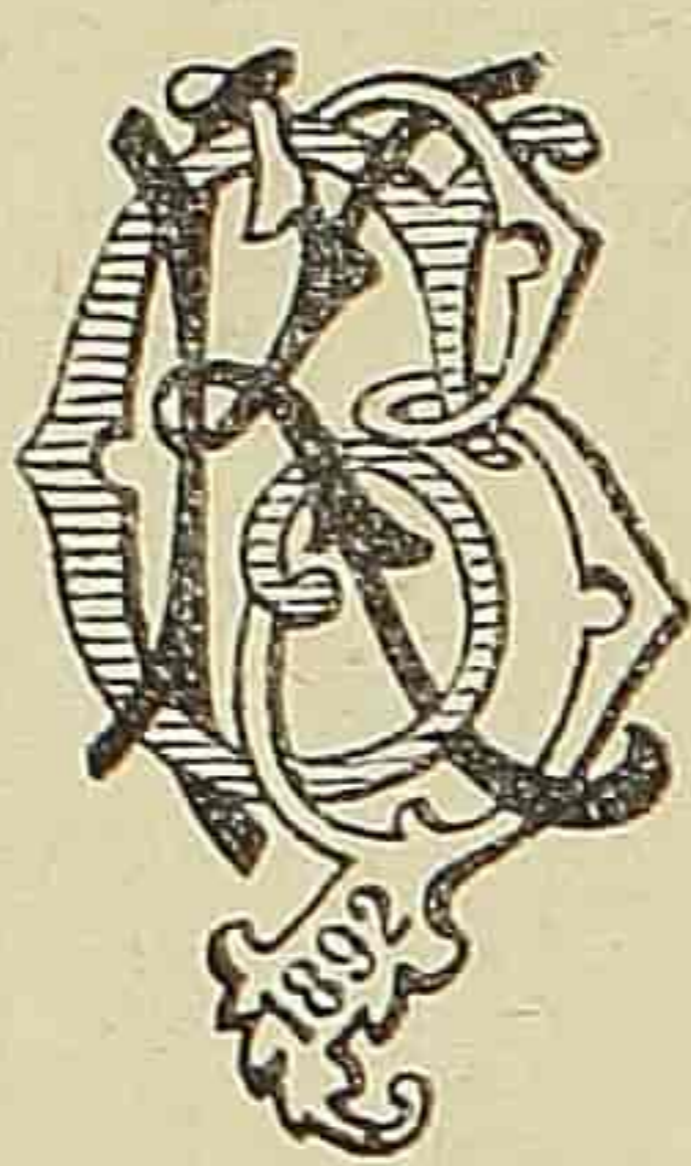
166 430/175

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 45432.15

СКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА
КОЛО XXVI Бр. 175.

ТИТА МАКЦИЈА ПЛАУТА
ОДАБРАНЕ КОМЕДИЈЕ

ПРЕВЕО С ЛАТИНСКОГ
Др. ВЕСЕЛИН ЧАЈКАНОВИЋ

БЕОГРАД
ШТАМПАРИЈА „РОДОЉУБ“ А. Д. КНЕЗ-МИХАИЛОВА УЛИЦА БРОЈ 3.
1923.

ПРЕДГОВОР

Тит Макције Плаут је најстарији сачувани римски писац. Живео је и радио за време пунских ратова (III—II век пре Христа). У својим комедијама прави он често алузију на ратне догађаје, и храбри своје суграђане да истрају у борби. Иначе о Плауту знамо да је био ниског порекла, и, (бар у својој младости) врло сиромашан. Једно време, да би имао од чега живети, морао је радити тешке физичке послове, (у млину, о чему види напомену уз *Менехме*, 5, 4). У своме слободном времену почео је писати комедије, и оне су му брзо донеле и славе и поваца, „*Сиротиња* ме је натерала да постанем духовит: она нас научи свакој мајсторији, кад нас само једном окупи“. Тако каже једна личност из Плаутових комедија, и та изјава могла би да важи и за самог Плаута.

Од Плаута сачувано нам је двадесет комедија. Оне нису потпуно оригиналне, него су, сасвим слободне, прераде с грчког; али је Плаут далеко бољи и од својих грчких образаца, и од римских савременика. Његове комедије су у стиховима, разноврсним и звучним, и написане су ванредно лепим језиком. „Кад би Музе хтеле говорити латински, оне су говориле језиком Плаутовим“ — рекао је један римски књижевни критичар, Елије Стилон. Најпознатије Плаутове комедије — осим ових овде преведених — јесу *Амфитрион* (муж лепе Алкмене која је са Јупитером родила Херкула), *Заробљеници* (за које је рекао Лесинг да су најлепши комади што је икад прешао преко позорнице), *Конопац* (у коме је врло лепо карикиран подводник, један познати тип из старинске комедије), *Картагињанин* (коме-

дија позната по томе што има два завршетка, и што се у њој налази једна партија на старом пунском језику).

Грчка (или, тачније, *атичка*) комедија, коју су Плаут и други римски писци пренели у Рим, цветала је, у Атини, у V и IV веку пре Христа, и у своме развоју прошла је кроз две главне фазе. Тако звана *Стара Комедија* имала је добрим делом политички карактер: то је било политичка сатира; она је критиковала и карикирала и политику, и филозофију, и књижевност, уопште целокупан јавни живот. Ипак, њој је главни циљ био да насмеје, разоноди публику. Њен најбољи преставник био је Аристофан. *Нова Комедија* (као и модерна комедија и шаљива игра, које су према њој и постале) јесте комедија *карактера и ситуације*. Њен најпознатији преставник био је Менандар. Од Старе Комедије сачувано нам је једанаест Аристофанових комада (најпознатији су: *Жабе*, *Тице*, *Облакиње*); од Нове Комедије није сачувано ништа, изузев неколико дугачких Менандрових фрагмената (нађених пре неколико година међу мисирским папирусима). Али нам је зато Нова Комедија позната по преради римских песника, Плаута и (његовог млађег савременика) Теренција.

У Новој Комедији има неколико сталних типова. Најпознатији су: паразит, хетера, кувар, тврдица, преварени старац, хвалисави војник, подводник, препредени роб, баба која воли да пије, и други. Пет првих типова налазе се у комедијама које су на овом месту преведене. *Паразит* је чанколиз, који иде по туђим ручковима, где га сматрају као неку врсту будале и праве с њим шале, често сасвим неслане. *Хетера* (значи „другарица, пријатељица“) је милосница, метреса. Хетере су себичне и среброљубиве; њих је, у Менехмима, врло лепо и у духу античке комедије карактерисао Месеније. *Кувари* су у комедији престављени као велики хвалисавци и лопови. *Тврдица* је један од најизрађенијих типова,

он заузима угледно место и у Теофрастовим Карактерима. *Старац* је такође интересантан тип. Он је наиван али у исто време и шерет. Њега обично вара препредени роб; измамљени новац употреби се обично на теревенке и са њиме у исто време млади господар откупљује своју драгану. Што се тиче комедије *ситуације*, интриге, ту има неколико мотива који се сваки час понављају. Родитељима је украдена мала ћерчица (или су је они, према једном грозном обичају, који су практиковали и стари Грци, и Римљани, и Германци, и Словени, *одбацили*, на путу или у шуми, итд.), и они је после неочекивано налазе, као већ одраслу, лепу девојку — то је најчешћи мотив (који се обично завршује свадбом). Други врло познати мотив јесте неспоразум, интрига која се дешава због врло велике сличности двају близанаца. Такав случај имамо у *Менехмима*. Најбољи пример за комедију карактера је *Аулуларија*, а за комедију интриге *Менехми*.

Аулуларија је била прерађена у српској књижевности још у XVI веку. Прераду је учинио дубровачки песник Марин Држић; код њега комедија се зове „Скуп“. Овај, мој, превод *Аулуларије* објављује се сада по други пут; прво издање изашло је у Бизерти (Тита Макција Плаута *Аулуларија* и *Менехми*, превео с латинског др. Веселин Чајкановић, Бизерта, Штампарија Српских Инвалида, 1918, Библиотека „Напред“, 19). *Менехми* излазе сада у четвртој издању. Најпре су били штампани у Српском Књижевном Гласнику, за 1905, али су ту, непажњом коректора, испретуране читаве сцене и ефекат углавном покварен. Друго и треће издање (наново преведено) изашло је у Бизерти, најпре у серији Из Старих Ризница (Бизерта, 1917), доцније заједно с *Аулуларијом*. *Мостеларија* се сада објављује први пут. *Трогрошни дан* објављује се по други пут. Прво издање изашло је такође у Бизерти (Из Старих Ризница, за 1918).

Превод је, уопште узевши, слободан. Преводилац је више полагао на то да му превод буде јасан,

и приступачан модерном читаоцу, а мање је полагао на то да буде буквалан. Понека места скраћена су или изостављена. Преводац је принципијелно изостављао све сувише галантне изразе, нејасне алузије, тешко разумљиве анахронизме. У „Трогрошном дану“ изостављена су неколика општа места — неколике досадне рефлексije, које свакако треба ставити на рачун Плаутовом оригиналу. У Плаутовом тексту, као у опште код класичних драмских песника, никад се у тексту не обележава *радња*, као што се то чини, у модерним драмама, између заграда (колико знам, тога има, један пут или два пута, само у Аристофановим комедијама). Због тога су и овде стављане примедбе у загради само онда када то било неопходно потребно.

В. Чајкановић.

АУЛУЛАРИЈА

Л И Ц А

Пролог (домаћи лар)

Еуклијон, старац

Стафила, баба

Еуномија жена

Мегадор, старац

Стробил, роб

Антракс, кувар

Конгријон, кувар

Свирачице, кувари

Питодик, роб

Ликонид, младић

Федра, девојка

Дешава се у III веку пре Христа.

ПРОЛОГ

Домаћи лар.

Да се не бисте питали ко сам, казаћу вам у неколико речи. Ја сам домаћи лар, заштитник ове куће из које сад изиђох. Има већ много година како сам у њој и како је чувам — памтим још деду и оца овог садашњег домаћина. Деда овога чија је кућа сад поверио ми је велико благо, за које је само он знао; закопао га је на сред огњишта, и преклињао ме је да не прокажем ником. Толико је био себичан и грамжљив тај старац да ни на самрти није хтео рећи своме сину ништа, и волео је да га остави у беди, него да му покаже благо. Кад је старац умро, очекам ја да видим да ли ће ме његов син боље поштовати; али од тога није било ништа: он ми је свакога дана смањивао поклоне и част, а ја, од своје стране, како ме је славио, тако сам га и помагао! И тако, једнога дана и овај умре. Иза себе оставио је овога што сада станује у кући. Овај има једну кћер, која ми свакога дана доноси или тамјана, или вина, или шта било друго, и кити ме венцима; њој за љубав научио сам Еуклијона где је благо закопано, да би је тако могао лакше удомити. Ствар је у овоме. Над том девојком извршио је насиље, о Церерином дану, један врло богат и угледан младић, кога она не познаје, али који њу зна врло добро. Еуклијон о целој ствари не зна ништа. Данас ће, на моје узимање, запросити девојку један старац, из суседства; али то само зато да би је после лакше могао добити за жену онај младић, који је нећак томе старцу. Ено, већ се чује како Еуклијон ларма. Тера бабу напоље; хоће, мора бити, да обиђе благо, па се боји да га баба не види.

ПРВИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Еуклијон. Стафила ^(Јаја)

Еуклијон. Излази, хеј, излази, та излази, море, напоље, смутљивице једна, са тим твојим шпијунским очима!

Стафила. Тешко мени, кукавици, што ме бијеш?

Еуклијон. Да будеш и да останеш кукавица, кад си таква!

Стафила. Па добро, што си ме истерао напоље?

Еуклијон. Зар теби да дајем рачуна, вештице? Даље од врата! Гледај, молим те, како иде! Знаш ли како ћу ти убрзати тај мрављи корак, ако само дохватим какву батину!

Стафила. Боље да ме богови убију, него да се овако код тебе мучим.

Еуклијон. Пази како све нешто шапуће, проклета жена! Ама ја ћу ти очи извадити, неваљалице, па да не шпијунишеш шта радим! Даље, још даље, још — тако: ту стој! Ако се макнеш с тога места само за један прст, само за један нокат, или ако се окренеш, док ти ја не наредим — тако ми Херкула, обесићу те! Е никад у свом веку нисам видео гадније бабе! Много ме баца у бригу та жена: све се плашим да ће ми подвалити и намирисати где су закопане паре — има та очи и на потиљку! Идем сада да видим, да ли је тестија с парама на своме месту. Грдно сам се забринуо због тих пара *(уђе у кућу)*.

ДРУГА ПОЈАВА

Стафила

Шта ли се то десило моме господару? Какво га је то лудило снашло? По десет пута на дан исте-

рује ме овако напоље. Не знам какав је то бес у њега ушао: по читаву ноћ не спава, а преко дана не миче се од куће, као да нема ногу. А не знам ни како више да кријем невољу са девојком, којој се време приближује. Ништа ми друго не остаје него да се обесим.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Еуклијон. Стафила

Еуклијон. Тек сада могу мирно да одем од куће: унутра је све у реду. (*Стафили*) Хајде сада у кућу и чувај.

Стафила. Како кажеш? Да чувам? Шта да чувам? Да неко не однесе кућу? Овде код нас, дао Бог, лопови немају шта ни да траже — кућа је пуна само празнине и паучине.

Еуклијон. Е добро кад ме Јупитер није, теби за љубав, створио краљем Филипом или Даријем, отровнице једна! Ето ту паучину хоћу да ми чуваш! Лепо, сиромах сам, не стидим се тога, нека је тако — така је воља богова. Хајде унутра, па закључај капију; сад ћу се ја вратити. Да се ниси шалила да пустиш кога у кућу! Ако би ко дошао да тражи ватре — да је угасиш, па тако неће нико ни долазити да је тражи. Знај добро да ћеш се *ти* угасити, ако се не угаси ватра. Ако ко дође да тражи воде, кажи да се просула. Ако ти комшије потраже нож, или секиру, или тучак, или аван — као што већ имају обичај — кажи да су нам однели лопови. Уопште, кад ја нисам код куће, да не пушташ никога унутра: *Срећа* да дође — па и њу да не пустиш!

Стафила. *Та* неће доћи, не бој се. Не свраћа она код нас, и ако је ту преко пута.

Еуклијон. Не говори, него улази унутра.

Стафила. Не говорим ништа и идем унутра.

Еуклијон. Дела сад затвори и метни обе резе. Сад ћу се ја вратити (*пође*). Баш ми се не иде, а морам да идем: из општине јављено је да ће се данас делити новац, па ако изостанем, сигурно ће сви мислити да имам код куће сакривених новаца. На-

равно, зар се може и помислити да ће једном сиромашу човеку бити свеједно да ли ће добити новац или неће. И овако па једва могу да сакријем. Изгледа ми да знају сви — цео ме свет лепше поздравља него раније; сви ми прилазе, застајкују са мном, пружају ми руку, питају ме како сам, шта радим, шта има ново. Идем сада куд сам пошао, па ћу већ гледати да се што пре вратим (*оде*).

ДРУГИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Еуномија. Мегадор

Еуномија. Веруј ми, брате, да ово што говорим, говорим ти само као сестра, у твом интересу. Ја знам да се од нас, жена, због наше брбљивости, цео свет отреса. Свега, кажу, има на свету, осим мутаве жене... Али помисли, брате, да ја имам само тебе и ти само мене, и да једно другом отворено треба да кажемо све што нам је на срцу. Због тога сам те и изазвала овако насамо, да поразговарам с тобом о нечему што се тиче тебе.

Мегадор. Дај ми руку, најбоља жено!

Еуномија. Шта кажеш? Какву ти то најбољу жену тражиш?

Мегадор. Па то си ти.

Еуномија. Зар баш ја?

Мегадор. Па добро, немој да будеш кад нећеш.

Еуномија. Кажи онако како јесте: нема ни једне најбоље жене — једна је гора од друге.

Мегадор. Добро, слажем се; што се тога тиче, нећу ти никад противуречити.

Еуномија. А сада те молим да ме саслушаш; тиче се тебе.

Мегадор. Добро, слушавам те, заповедај само. А шта си то хтела?

Еуномија. Врло важна ствар! Треба да се постараш да ти се не угаси кућа...

Мегадор. Треба, у име богова...

Еуномија. ..... И ја те молим да се ожениш.

Мегадор. Хеј, тешко мени!

Еуномија. Шта је било?

Мегадор. Твоје ме речи жестоко бију по глави. Као да ти каменице излазе из уста!

Еуномија. Хајде, болан, учини то кад те сестра моли.

Мегадор. Учинио бих, кад би се то могло.

Еуномија. То је у твојем интересу.

Мегадор. Највећма би било у мом интересу да умрем пре но што то учиним. Него знаш шта — пристајем да се оженим, ако ћеш ми наћи такву жену коју ће сутра да *доведе*, а прекосутра да *изнесу*.

Еуномија. Имам за тебе, брате, једну добру миражцику. Мало је у годинама — онако, средњих година — па ако хоћеш, ја ћу већ удесити ствар.

Мегадор. Смем ли да ти нешто кажем?

Еуномија. Говори слободно.

Мегадор. Ко се ожени под старост женом *средњих година*, може слободно своме детету дати име Посмрче. Него, сестро, нећу тебе да мучим: ја, хвала боговима и нашим старима, имам колико ми треба, и не тражим ни велико господство, ни наравду, ни мастан мираз, нити ми треба трка и вика о свадби, ни сва могућа кола и скупоцене хаљине, које могу само да упропасте човека...

Еуномија. Па добро, коју то хоћеш да узмеш за жену?

Мегадор. Казаћу ти. Знаш ли овога сиромашка, Еуклијона, нашег комшију?

Еуномија. Знам, није рђав човек.

Мегадор. Е, његову кћер хоћу да узмем. Молим те, сестро, немој ме одвраћати... Знаш шта ћеш сад да ми кажеш — да је сирота. Али мени се баш та сиротица допада, и свршена ствар.

Еуномија. Нека је у добри час!

Мегадор. Дај Боже!

Еуномија. Имаш ли још штогод да ми кажеш?

Мегадор. Ништа више. У здрављу.

Еуномија. У здрављу, брате (*оде*).

Мегадор. Одох ја да говорим са Еуклијоном, ако је код куће. Али где, ено га — сада се баш враћа кући.

ДРУГА ПОЈАВА

Еуклијон. Мегадор

Еуклијон. Ама све ми се нешто предсказивало, када сам полазио од куће, да ћу се само узалуд мучити. Отишао сам без воље. И доиста, у општини није било никога, нити је дошао онај што је требао да дели паре. Брзо сада кући. Ја сам на путу, али су ми мисли код куће.

Мегадор. Здравно мирно, Еуклијоне.

Еуклијон. Од богова ти здравље, Мегадоре.

Мегадор. Како си? Јеси ли добро?

Еуклијон (за себе). Ама има ту нечега кад је газда тако љубазан према човеку сирوماху. Мора да зна да имам новаца, па се због тога и прави тако сладак.

Мегадор. Дакле како си?

Еуклијон. Бога ми, не баш најбоље што се тиче новаца.

Мегадор. А, није то ништа. Ако си само задовољан, имаћеш већ колико ти треба да проведеш овај век.

Еуклијон (за себе). Сигурно је баба испричала за паре. То је јасно као дан! Језик ћу јој одсећи, и очи ћу јој ископати, само док дођем кући!

Мегадор. Шта ти то нешто сам са собом разговараш?

Еуклијон. Тужим се на своју сиротињу. Имам код куће велику девојку, а немам да јој дам мираз, и тако је не могу удати.

Мегадор. Не брини, не брини, Еуклијоне. Све ће бити. Ја ћу ти помоћи; реци ми само шта желиш.

Еуклијон (за себе). Он ми сада, бајаги, *нуди*, да би само могао да ми после *отме*. Зинуо је да ми

прогута паре! У једној руци држи камен, а другом ми показује хлеб. Не верујем ја богаташу кад је сувише сладак према сиротињи; чим пође да те помилује, знај да те је већ с нечим закачио. Познајем добро ја те полипе, који грабе све што само могу да дохвате.

Мегадор. Имао бих да говорим о нечему с тобом, Еуклијоне — о нечему што се тиче и мене и тебе.

Еуклијон (за себе). Хеј, тешко мени! Украдене су ми паре. Покрао ме је, па сад хоће да се погађамо. Одох ја да видим шта је (*пође*).

Мегадор. Куда ћеш?

Еуклијон. Ево ме одмах. Имам нешто посла код куће (*оде*).

Мегадор. Знам сигурно да ће мислити да се шалим, чим му запросим кћер. Још нисам видео човека кога је толико убила сиротиња!

Еуклијон (враћа се, за себе). Хвала боговима, добро је: све је у реду — да зла срећа не чује! А толико сам се био поплашио — пола ме је нестало (*гласно*). Ево ме, Мегадоре. Стојим ти на расположењу.

Мегадор. Хвала ти. Молим те сада да ми отворено кажеш све што те будем питао.

Еуклијон. Добро, али само да не питаш за ствари о којима не волим да причам

Мегадор. Кажи ми, из какве мислиш да сам ја куће?

Еуклијон. Из добре.

Мегадор. А какав сам човек.

Еуклијон. Ваљан.

Мегадор. Знаш колико отприлике, имам година?

Еуклијон. Знам да их имаш исто онако много као и пара.

Мегадор. Што се мене тиче, ја сам увек о теби мислио, и сада мислим, да си исправан и добар човек.

Еуклијон (за себе). Овоме су замирисале моје паре. (*гласно*) Па добро, шта желиш?

Мегадор. Дакле кад један другог тако лепо познајемо, нека је у добри час и за мене и за тебе и за твоју кћер: молим те да ми даш твоју кћер за жену.

Еуклијон. Мегадоре, није лепо да исмеваш једног бедника који те ничим није увредио. Шта сам ти то учинио нажао те тако са мном радиш?

Мегадор. Ама ни сањао нисам да те исмевам. нити бих икад тако што с тобом радио.

Еуклијон. Па зашто онда тражиш моју кћер?

Мегадор. Зато, да помогнем и тебе и себе.

Еуклијон. Ти си, Мегадоре, богат човек и велики господин, а ја сам убити сиромашак, па ако ти дам своју кћер за жену, бићу као магарац који се помеша међу волове. Кад се ородим с тобом па не узмогнем носити терет, лећи ћу у блато, и ти о мени нећеш водити рачуна, као и да ме нема. И онда, само ако једном покарабасимо, тешко мени и од тебе и од мога друштва; нигде ми неће бити станка — магарци ће ме убити копитама, а волови ће ме разнети роговима. Опасна је то ствар бити магарац а удружити се са воловима!

Мегадор. Уколико си ближе ваљаним људима, утолико боље по тебе. Дакле пристани — послушај ме и дај ми своју кћер.

Еуклијон. Али немам да уз њу дам никакав мираз.

Мегадор. Немој ни да даш. Њено добро владање најбољи је мираз.

Еуклијон. То ти кажем да не би, можда, мислио да сам где нашао благо.

Мегадор. Ама знам, немаш потребе да ми то говориш. Дакле дај ми је.

Еуклијон. Нека буде (*троне се*). Хеј куку мени! процао сам!

Мегадор. Шта ти је?

Еуклијон. Шта је то звекнуло — као неко гвожђе? (*отрчи у кућу*).

Мегадор. Наредно сам да ми копају башту. —

Ама куд се деде овај човек? Оде а не рече ми ништа. Није му право што тражим да се с њим ородим. Шта ћеш — такви су људи: зато што је сиромах, плаши се да има посла с богатим, и у том страху ради наопако; а кад се освести, онда је обично већ доцкан, и прилика је прошла.

Еуклијон (врати се; за себе). Е ако ти ја не ишчупам језик из корена, нека будем последњи човек!

Мегадор. Видим ја, Еуклијоне, да се ти хоћеш са мнош, овако под старост, да прошегачиш.

Еуклијон. Да се шегачим? То нити хоћу, нити имам зашта.

Мегадор. Па добро, хоћеш ли ми дати кћер?

Еуклијон. Али онако, без мираза, као што сам ти рекао.

Мегадор. Дакле дајеш ли је?

Еуклијон. Дајем ти је.

Мегадор. Нека је у добри час!

Еуклијон. Дај Боже? Али само не заборави да смо се погодили да ти моја кћи не донесе никакав мираз.

Мегадор. Добро, знам.

Еуклијон. Тако ви сви говорите. Знам ја те ваше погодбе и уговоре: погодба вреди ако вам се допадне, а ако вам се не допадне, онда никоме ништа.

Мегадор. Никаквог неспоразума између нас неће бити. Него, би ли ти имао шта против да ми још данас направимо свадбу?

Еуклијон. Врло добро, слажем се.

Мегадор. Идем дакле да спреим шта треба. Да немаш још што да ми кажеш?

Еуклијон. Ништа више. У здрављу.

Мегадор. Хеј, Стробиле, хајдемо одмах на пијаци (оде).

Еуклијон. Бесмртни богови, колику моћ има злато! Сигурно је рачунао да имам пара код куће, па се сада око њих облизује, и зато тражи да се ородимо.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Еуклијон. Стафила

Еуклијон. Где си ти што си испричала по целом комшилуку, да ћу ја уз своју кћер дати мираз. Хеј, Стафила, чујеш ли? Хајде брзо обриши и опери судове. Испрошена ми је кћи. Данас ће се венчати с Мегадором.

Стафила. Нека је у добри час! Али, богами, неће данас још моћи ништа да буде — сувише је кратак рок.

Еуклијон. Ти само ћути. Све има да буде спремно кад се вратим с пијаце. Само закључај кућу. Сад ћу се ја вратити (*оде*).

Стафила. Шта сада да радим? Пропали смо, и ја и девојка. Ту је близу и порођај; сад ће да пукне срамота — не може се више крити. Идем ипак унутра, да спремим све кад господар буде дошао. Сад ће имати да се прогута јад и чемер! (*уђе у кућу*).

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Стробил. Антракс. Конгријон. Свирачице. Кувари

Стробил. Господар је покуповао на пијаци све што треба, најмио је ове куваре и ове свирачице, па ми је наредио да све то поделим на два дела.

Антракс. Мене, богами, нећеш да поделиш — то ти одмах кажем; а ако хоћеш да идем цео — то је друга ствар.

Стробил. Друкчије сам ја мислио, Антраксу; немој да се правиш луд. Данас се жени мој господар...

Антракс. А коју то узима?

Стробил. Овде из комшилука, ћерку овог Еуклијона; па ми је наредио да од свега овога пошљем тамо једну половину, и да испратим једног кувара и једну свирачицу.

Антракс. Дакле, пола овамо, а пола тамо?

Стробил. Тако је.

Антракс. Како, па зар чича није могао сам да се постара за ручак о свадби своје кћери?

Стробил. Хахаха!

Антракс. Шта је?

Стробил. Питаш ме шта је? Знаш ли ти да кремен није тако тврд као што је тај чича?

Антракс. Та шта говориш!

Стробил. Кажем ти целу истину. Он кад види да му из оцака излази дим, кука да је пропао и зове и богове и људе у помоћ. Кад леже да спава, он метне мех на уста.

Антракс. Зашто то?

Стробил. Да у спавању не би изгубио што од своје душе. Он плаче чак и за водом коју просипа кад се умива.

Антракс. Шта мислиш, да ли ћемо моћи измолити један таленат од тога чиче, да се откупимо.

Стробил. Шта кажеш? *Глад* да потражиш од њега, па неће да ти је да. Пре неки дан берберин му је исекао нокте: он је све остатке покупио и однео са собом.

Антракс. Е то је доиста тврдица да му нема равне.

Стробил. Мислиш ли ти да је то све? Ту скоро уграбио му је јастреб цигерицу, а он је сав уплакан дошао претору и, плачући и урлајући, молио да позову јастреба на суд! Могао бих да ти причам читаву чуда, само да имам времена. Него реци ми који је од вас двојице бржи.

Антракс. Ја. И бржи и бољи сам.

Стробил. Ама мени треба за кување, а не за крађу.

Антракс. Па ја ти и говорим за кување.

Стробил (Конгријону). А ти?

Конгријон. Такав сам као што ме видиш.

Антракс. То је кувар-годишњак: једанпут годишње ако га позове когод да кува.

Конгријон. Бути ти, лопове. Зар ти још да ме учиш памети? Лопужо једна.

Стробил. Доста, доста! Деде Антраксе сада из-бери боље јагње.

Антракс. Добро.

Стробил. Ти, Конгријоне, узми ово друго, па иди у своју кућу, и сви ови с тобом; а ви други хајдете овамо, код нас.

Конгријон. Море па ти ниси добро поделио. Ови добише дебље јагње.

Стробил. Ништа зато: теби ћемо дати дебљу свирачицу. Хајде, Фригија, с њим, а ти ћеш, Елеузија, код нас.

Конгријон. О, Стробиле, стара подвало, па зар ти мене нађе да пошаљеш овом старом цицији? Ту могу да промукнем тражећи шта ми треба за кување — нико ми неће дати ништа.

Стробил. Немој бити глуп и неблагодаран.

Конгријон. Како то?

Стробил. Ето како. Пре свега код Еуклијона неће бити никакве велике ларме; ако ти што треба, понеси лепо од своје куће, да се не би секирао тражећи узалуд. А код нас је велика галама и пуна кућа чељади, па онда има ваздан скупочених ствари, златног накита, хаљина, посуђа од сребра, и сад, замисли, да се нешто од тога изгуби (а ја знам да си ти љубитељ тих ствари — кад те нико не гледа), повикаће сви: кувари су то украли. Ухватите их, вежите, избите, баците у тамницу! Ето од тих непријатности теби се ни једна не може да деси, јер код Еуклијона, дао Бог, нема ништа да се украде. Хајде са мном.

Конгријон. Ево ме.

ПЕТА ПОЈАВА

Стробил. Стафила. Конгријон

Стробил. Хеј, Стафила, изиђи и отвори капију.

Стафила. Ко је то?

Стробил. Ја, Стробил.

Стафила. Шта ћеш?

Стробил. Дела да примиш ове куваре, свирачи-

цу, и све ове ствари за свадбу. Наредио је Мегадор да све ово упутимо Еуклијону.

Стафила. Ама ово ће, Стробиле, да испадне нека Церерина свадба?

Стробил. Зашто?

Стафила. Па видим нисте донели ни мало винца.

Стробил. То ће донети сам Мегадор, кад се врати с пијаце.

Стафила. Па ми немамо дрва.

Конгријон. Имате ли тарабу?

Стафила. Имамо, разуме се.

Конгријон. Онда ће бити дрва — не мораш да гражиш друга.

Стафила. Шта кажеш, прљавштино једна (и ако си стално поред Вулкана)! Зар за љубав тога ручка или твоје наднице да нам упалиш кућу?

Конгријон. Ама нисам то хтео.

Стробил. Води то све унутра.

Стафила. Хајдете за мном.

ШЕСТА ПОЈАВА

Питодик

Питодик. Дела продужите тако, а ја да видим шта раде кувари. Сада ми је највећа брига како ћу од тих лопова да се сачувам. Једини паметан начин је да их метнем на дно у тамницу да кувају, па да после извлачимо јело котарицама; јест, али ће они онда да поједу сами све што скувају, и тако ћемо ми у горњем свету остати гладни, а само они у доњем свету биће сити. Него ја овде причам, као да немам посла — као да нам нису у кући толики разбојници.

СЕДМА ПОЈАВА

Еуклијон. Конгријон

Еуклијон. Е, данас сам хтео да будем издашан и да се добро проведем о свадби моје кћери. И тако одем на пијацу, питам пошто је риба — они ми затраже страховиту цену. Скупа риба, скупа јагњећина, скупа говећина, телећина, туна, свињећина

— све скупо; и утолико је било скупље што нисам имао ни пара. Кад није било ништа за куповање, наљутим се ја и одем, и тако сам доскочио свима тим лопужама. Па онда, онако успут, почнем нешто да размишљам: ако о празнику бациш паре, после празника мораш да гладујеш. Овај разлог саопштио сам свом срцу и свом стомаку, и тада је и разум пристао уз моје мишљење: да о Ђеркиној свадби што мање потрошим. И тако, купио сам ово мало тамјана и мало цвећа, за нашег лара, да би благословио свадбу. Него шта је ово: па отворена је капија од куће! Унутра се чује ларма! Тешко мени — па то су дошли лопови!

Конгријон (глас из куће). Потражи у комшилуку неку већу тестију. Ова је сувише мала.

Еуклијон. Куку мене, пропао сам! Покрали су ми паре — ено где траже тестију. Аполоне, молим ти се, дођи ми у помоћ и помози ми! Победи својим стрелама лопове — сад или никад! Брзо само, док још нисам сасвим пропао! (*утрчи у кућу*).

ОСМА ПОЈАВА

Антракс

Дромоне, очисти рибу; ти Манерчене, извади кости, само што боље можеш. Ја одох да од Конгријона узмем једну тестију. Ти бре тамо да очупаш тога петла, али да буде чистији него глумац кад се обрије — јеси ли ме разумео? Ама каква је то ларма у комшилуку? Мора да су кувари *отпочели посао*. Да се склоним ја овамо, док није и овде загустило.

ТРЕЋИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Конгријон

Људи, грађани, браћо, сви колико вас има, бежите — склањајте ми се с пута! Склањајте се ако Бога знате! Ни сањао нисам да сам дошао баханткињама у баханал, да кувам: колико су ме испребија-

мене и моје момке. Сав сам у модрицама и нема ништа од мене; овај чича није оставио ни једно место на мени читаво. Ни сам не знам од куд му се створише онолике батине у рукама! Све нас је истерао напоље, више мртве него живе. Куку мене — ено се отвара баханал. Ено га, јури нас. Знам већ шта нам сада следује.

ДРУГА ПОЈАВА

Еуклијон. Конгријон.

Еуклијон. Стој! Не бегај! Држи га, држи га!

Конгријон. Шта се дереш, лудаче један?

Еуклијон. Тужићу ја већ тебе трисвирима.

Конгријон. Зашто?

Еуклијон. Зато што имаш нож.

Конгријон. Па кувар сам.

Еуклијон. Па добро шта си имао да ми претиш?

Конгријон. Погрешно сам што те нисам пробурасио.

Еуклијон. Откако знам за себе нисам видео већег разбојника! Знаш ли да бих те сада рашчунао?

Конгријон. Не треба да ме нарочито увераваш — то је јасно као дан: испребијан сам горе него какав ноћник. Шта си имао да нас дираш, одрпанице једна?

Еуклијон. Још питаш? Хвали Бога што није било горе.

Конгријон. Добро, добро, пресешће теби то, ако буде по мојој глави...

Еуклијон. Шта ће после бити не знам, а за сада је одиста било *по твојој глави*. Шта си тражио у мојој кући, без мога знања и када ја нисам ту? Каж ми.

Конгријон. Ћути бре! Па дошли смо да кувамо за свадбу.

Еуклијон. Шта се, који враг, тиче тебе да ли ћу ја о свадби јести пресно или кувано? Ниси ми, ваљада, ти тотор?

Конгријон. Каж ми ти мени: хоћеш ли да нас пустиш да кувамо ручак или нећеш?

Еуклијон. А ти мени кажи: јесам ли ја газда у својој кући или нисам?

Конгријон. Врати ти мени оно што сам ја донео — твоје не тражим.

Еуклијон. Јесте, јесте — тако је.

Конгријон. Па добро зашто нам не даш да кувамо ручак? Шта смо урадили? Чиме смо те то увредили?

Еуклијон. Још питаш, разбојничче? Направи-сте ми од куће сокак! Да си лепо, као човек, седео поред ватре, не би сад носио разбијену главу. Што си тражио, то си нашао. А сада упамти добро што ти кажем: ако само приђеш овој капији, без мога знања, провешћеш се као нико твој. Немој после рећи да ти нисам казао (*уђе у кућу*).

Конгријон. Куда ћеш? Врати се, хеј! Тако ми Лаверне, ако ми сместа не вратиш моје судове, у песму ћу да те метнем! Шта сада да радим? Е баш сам ти ја у зао час дошао овде! Погодили су ме за динар, а само лекару — па ћу већ имати више да дам!

ТРЕЋА ПОЈАВА

Еуклијон. Конгријон.

Еуклијон (*носи са собом тестију с новцем*). Није вајде, морам да је носим свуда са собом. Ко сме да је остави у оволиким опасностима? Идите сада унутра сви, и кувари и свирачице — доведите, ако хоћете, све пропалице што их има у вароши. Кувајте, радите шта хоћете, окрећите се како хоћете.

Конгријон. Јесте, сада, када си ми сву главу изразбијао.

Еуклијон. Улази само унутра. Ви сте погођени да радите, а не да причате.

Конгријон. Слушај ти, чича, да ти мени даш накнаду за ове батине! Ја сам погођен да кувам, а не да ме бију.

Еуклијон. А ти ме тужи. Немој да си безобразан — иди кувај ручак, или одлази бестрага.

Конгријон. Иди ти бестрага!

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Еуклијон

Бесмртни богови, како је то опасна ствар кад сиромаш човек уђе у послове и у пријатељство са богаташем! Видиш ли само како ми, несрећнику, овај Мегадор на све могуће начине ломи врат. Бајаги мени за љубав послао је ове куваре; а послао их је само да ме покраду. А и онај мој петао, што га је баба чувала, лепо се показао! Нашао да че-прка баш на оном месту где је ова тестија била закопана! Шта да говорим даље: мени паде мрак на очи, дохватим батину, и умлатим петла, лопова неваљалог! Мора да су му они кувари обећали награду ако прокаже где су паре закопане, али га ја предухитрих. И тако — сломише се кола на петлу. Него гле, мој нови зет, Мегадор, враћа се са форума. Баш морам да му приђем и разговарам с њим.

ПЕТА ПОЈАВА

Мегадор. Еуклијон

Мегадор (за себе). Казао сам својим пријатељима шта сам се решио. Сви хвале Еуклијонову кћер. Кажу ми да сам паметно и добро урадио. Кад би тако — мислим се нешто — радили сви, кад би богати људи узимали девојке без мираза, било би међу нама много више слоге, а много мање зависти и пакости; и жене би биле мало послушније но што су сад, а не би се ни овако бацале паре као сад. Ово би било у интересу највеће већине — бунило би се само оно мало грабљиваца, себичних и неситних, који у својој грабљивости не знају ни за закон ни за образ. Они ће одмах да питају: па добро, кад се то право даје сиротим девојкама, а за кога ће се удавати миражџице? — Нек се удају за кога хоће, али само да не буде то да оне миразом купују себи срећу. Кад би то тако било као што ја мислим, доносило би се у мираз много боље владање него што се сад доноси. И понека мазга, која се сада продаје скупље неко коњ, не би вредела ни колико најгора рага.

Еуклијон (за себе). Бесмртни богови, како је ово диван говор! Како је лепо говорио о штедњи!

Мегадор (за себе). Ни једна не би могла да каже: донела сам ти у мираз више новаца но што си ти имао; дела сад да ми даш пурпур, и златан накит, и робиње, мазге, мазгаре, пратиоце, дечаке што носе пошту: да ми купиш кола, да не идем пешке...

Еуклијон (за себе). Ала овај добро познаје жене и њихова посла! Требало би га поставити за цензора над женама.

Мегадор. Кудгод се окренеш, у свакој кући има више кола него ли у селу кад су пољски радови; па и то све није ништа кад помислиш на остале трошкове. Ту су ти праље, па кујунџије, па златари, платнари, обућари, папуџије — сви траже паре; још ниси ове ни измирио, а већ долазе други, ткачи, кројачи, бојације — сви то навалили као гавранови; таман мислиш да си готов — већ су дошли нови. Сваки је дошао за нешто друго, али главно је да сваки тражи паре.

Еуклијон (за себе). Почео бих с њим разговор, али је боље да га још оставим — нека још каже коју о женама.

Мегадор. Кад су измирени сви и плаћене све те беспослице, на крају долази жандар — тражи да се плати порез! Сад већ мораш да идеш у завод, да видиш како стојиш с парама; за то време жандар, гладан, чека (и нада се да ће бити исплаћен!) Кад у заводу сведеш рачуне, видиш, да си изузео све, и да ти још њима дугујеш! Хајде сада лажи жандара за сутра..... Ето тако стоји ствар са великим миразима — такве су, и још и горе, муке и трошкови. Која не донесе ништа, она слуша; а миражџије намуче и упропасте људе. Али где — ено ми таста. (*Еуклијону*) Шта радиш, Еуклијоне?

Еуклијон. Саслушао сам твоју беседу са највећим уживањем.

Мегадор. Зар си чуо све?

Еуклијон. Све, од почетка до краја.

Мегадор. При свем том, не би погрешио да си малко лепши и веселији о свадби своје кћери.

Еуклијон. Према кеси и част. Ко има, тај и треба да се покаже. Ни од мене, ни од друге сиротиње, не може се више ни тражити.

Мегадор. Може, може, Еуклијоне, и даће богови да буде још боље, и да стекнеш још више него што сад имаш.

Еуклијон (за себе). Не допада ми се оно што каже што сад имаш. Јасно је као дан да зна за ову тестију! Сигурно је баба проказала.

Мегадор. Шта ти то сам са собом разговараш?

Еуклијон. Бога ми, баш сам мислио како ћу да те за нешто изгрдим.

Мегадор. Шта је то?

Еуклијон. Питаш ме шта је? Па напунио си ми, несрећнику, целу кућу лоповима! Послао си ми сто некаквих кувара, од којих сваки има по шест руку, као да је Геријонов потомак: *Аргус* да их чува, онај што га је Јупона поставила да чува Јону, и што је сав био од очију — па ни он не би могао да их сачува! Па онда си ми послао свирачицу која би сама могла да попије читаву коринтску Пирену вина! Па онда намирнице...

Мегадор. Има их доста за цео легијон! Послао сам и јагње.

Еуклијон. Нисам још у животу видео таквог несрећника као што је то јагње.

Мегадор. Како то?

Еуклијон. Све се је осушило од бриге — сама кожа и кост! Можеш да му видиш сву утробу према сунцу: прозрачно је као пунски фењер.

Мегадор. Послао сам и човека да га закоље.

Еуклијон. Боље да си послао да га сахране, јер је до сада сигурно већ цркло.

Мегадор. А, Еуклијоне, морамо данас да пијемо.

Еуклијон. Боже сачувај — нећу ја да пијем.

Мегадор. Наредићу да нам донесу буре старог вина.

Еуклијон. Ама нећу кад ти кажем. Мени је суђеано да пијем воду.

Мегадор. Е, вала, напићу те данас да нећеш знати за себе — теби коме је суђеано да пијеш воду.

Еуклијон (за себе). Аха, ту смо! Тражи да ме напије, па да онда пресели ову моју тестију. Е, нећеш! Морам да је негде сакријем, па ће му тако пропасти и вино и труд.

Мегадор. Ја одох да се окупам, па ћу после да принесем жртву (*оде*).

Еуклијон. Е, тестијо, е баш ти душмани не дају да живиш! Најбоље ће, тестијо моја, бити да те однесем у Верин храм, па да те ту добро сакријем. Веро, нас двоје знамо се: немој сада да промениш име и да од Вере постанеш Невера. Дакле, Веро, долазим к теби, са највећом вером у тебе (*уђе у храм*).

ЧЕТВРТИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Стробил

Исправан роб треба да је овакав као ја — да на време и тачно извршује заповести господаре; ко хоће да буде ваљан, најпре има да мисли на господара, па онда на себе. И кад спава — да не заборави да је роб! Коме је господар заљубљен — као што је то код мене случај — па роб види да се у љубави сасвим изгубио, дужност му је да га врати на прави пут, а не да га још више упропасти. Оно што је дечацима снопић од трске, који везују око себе кад уче пливати, то треба да буде роб свом заљубљеном господару — да га подржи и сачува да се не удави... Што господар жели, на челу треба да му прочита; што нареди, да изврши брже него коњи на тркама. Ко тако буде радио, неће имати посла са говећом жиљом, и, поред њега, моћи ће да зарђају оклови који се иначе намећу робовима. Еле, мој господар заљубљен је у кћер овог сиромашка Еуклијона, и сад му је јављено да је његова љубав испрошена.

за Мегадора. И тако, млади господар послао ме је да извидим шта се све овде дешава. Сад ћу да седнем на овај олтар, и одатле ћу моћи видети шта се дешава и у једној и у другој кући.

ДРУГА ПОЈАВА

Еуклијон. Стробил

Еуклијон (излази из храма). Ти, Веро, да се ниси шалила да кажеш коме за моје благо; а ја се не бојим да ће га ко наћи, јер је сакривено не може боље бити. Бре, бре, ала би тај учинио добру пљачку ко би нашао моју тестију, пуну злата! Молим те, Веро, да никако то не допустиш. Идем сада да се окупам, да бих могао принети жртву; треба да сам готов што пре, да ме зет не чека, већ да може одмах водити моју кћер својој кући. Дакле, Веро, и опет те молим и преклињем да ми сачуваш тестију. Теби сам је поверио — у твој гај и у твој храм.

Стробил (за себе). Бесмртни богови, шта то овај говори? Каже да је сакрио овде, у Верином храму, тестију пуну злата. Пази добро, Веро да будеш вернија мени него њему! Па ово је, чини ми се, отац оне девојке што је воли мој господар? Идем сада у храм. Тражићу свуда, не би ли где нашао благо, док овај чича буде заузет својим пословима. Ако нађем, Веро, то злато, частићу те пуним чабром медовине — то јест, наменићу теби, али ћу попити ја (*уђе у храм*).

ТРЕЋА ПОЈАВА

Еуклијон

Ама није то без ичега што ми је гавран заграктао с леве руке. Све гракће, и копа земљу канџама! Одмах ми се следило срце! Хајде само, што брже!

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Еуклијон. Стробил

Еуклијон (вуче за собом Стробила). Излази напоље, гагрице једна! Откуда ти сад овде? Пропао

Стробил. Који ти је бес, чича? Шта имаш ти са мном? Шта ме муваш? Шта ме вучеш? Зашто ме бијеш?

Еуклијон. Вуцибатино једна! Питаш ли зашто? Лопове! Разбојниче!

Стробил. Па шта сам ти украо?

Еуклијон. Хајде да ми вратиш!

Стробил. Шта да ти вратим?

Еуклијон. Још ме питаш?

Стробил. Па ништа ти нисам узео.

Еуклијон. Врати ми што си украо. Јеси ли разумео?

Стробил. Шта да разумем?

Еуклијон. Не дам ти ја да то однесеш!

Стробил. Ама шта хоћеш?

Еуклијон. Дај овамо. Остави се шеге — ја се не шалим!

Стробил. Ама шта да ти дам? Кажми ми по имену. Ништа нисам ни узео ни дирнуо.

Еуклијон. Покажи руке.

Стробил. Ево их, на — ево ти обе.

Еуклијон. Добро, покажи сада и ону трећу.

Стробил. Овај је чича полудео — неки је бес ушао у њега! Ти баш хоћеш да ме мучиш?

Еуклијон. Још како ћу да те мучим, кад те већ нисам обесио; а и то ће да ти буде, ако само не признаш.

Стробил. Шта да признам?

Еуклијон. Шта си то украо?

Стробил. Богови нека ме убију ако сам ти ма шта украо, или ако сам и помислио да ти украдем.

Еуклијон. Дела, скини огртач.

Стробил. Добро.

Еуклијон. Да ти није под туником?

Стробил. Ево ти, тражи.

Еуклијон. Пази само обешешака како је сладак — само да би му веровао како ми није украо ништа. Знаш ја те лоповлуке. Деде овамо десну руку!

Стробил. Ево је.

Еуклијон. Дај сада леву!

Стробил. Па ево ти обе.

Еуклијон. Нећу више да тражим, него дај овамо!

Стробил. Ама шта да ти дам?

Еуклијон. Ништа ти све то не помаже — сигурно је у тебе.

Стробил. У мене? Та шта је то у мене?

Еуклијон. Е то је баш што ја нећу да ти кажем, него да ти вратиш све што си узео од мене!

Стробил. Ти си луд — па сам си ме претресао и, ето, ниси нашао ништа.

Еуклијон. Чекај, стој! А ко је онај други? Ко је онај што је био заједно с тобом у храму? (за себе) Куку мене — пропао сам! Онај други направиће ми несрећу! Ако пустим овога — утећи ће ми онај! Напоследку овога сам претресао, нема ништа. (*Стробилу*) Иди сада!

Стробил. Нека те убије Јупитер и сви богови!

Еуклијон. Ако ће — твој ми благослов и не треба. Идем сада унутра па ћу оном мангупу, твој другу, да заврнем шију. Вуци ми се испред очију! Јеси ли разумео?

Стробил. Идем, идем.

Еуклијон. Да те нисам више видео! (*уђе у храм*).

ПЕТА ПОЈАВА

Стробил

Е преварићу данас овога чичу, па макар морао да цркнем! Он сигурно неће више смети овде да крије своје злато, него ће га изнети и сакрити на друго место. Ист! Ено се отварају врата — ено чиче, носи злато. Деде да се ја малко склоним иза ових врата.

ШЕСТА ПОЈАВА

Еуклијон. Стробил

Еуклијон. Мислио сам да Вери највише треба веровати, а баш она ме данас најгоре нагарави! Да није било гаврана, пропао бих. Е баш бих волео да хоће да ми дође тај гавран што ме је опоменуо: дао

неко усамљено место, да ову тестију сакријем. Аха, знам: изван вароши има старински Силванов гај — један непроходан врбак. Ту да идем. Тако је. Боље да се ослоним на Силвана него на Веру (*оде*).

Стробил (за себе). Дивота! Нека је слава боговима! Идем ја испред чиче, па ћу се испети на неко дрво, и отуда ћу гледати где ће да закопа паре. Господар ми је, додуше, наредио да овде стојим, али не марим за батине, кад је у изгледу ћар (*оде*).

ПЕТИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Ликонид. Еуномија. (Федра)

Ликонид. Рекао сам ти, мајко, све за Еуклијонову кћер. Молим те и преклињем те, мамице, разговарај са ујаком.

Еуномија. Добро, добро; знаш већ да ти ја одобравам, и надам се да ће пристати и ујак. Уосталом, сасвим је и право, кад већ кажеш да си био пијан оне ноћи.

Ликонид. Тако је, мамице. Зар бих смео да те лажем?

Федра (глас из куће). Еј, тешко мени, умрећу! Јуноно Луцина, помози ми!

Ликонид. Ето, мамице, видиш и сама у чему је ствар — видиш да је на порођају.

Еуномија. Хајдемо одмах брату, да од њега добијемо одобрење.

Ликонид. Ево ме. (*за себе*) Него не знам где је то Стробил, коме сам наредио да ме чека овде. Уосталом, нећу да се на њега љутим — извесно ради већ што сам му наредио. Идем сад унутра: ту ми се решава судбина.

ДРУГА ПОЈАВА

Стробил

Е сада сам богатији и од самих змајева, за које кажу да живе у брдима од злата. Сви краљеви што их има, просјаци су према мени. Силан сам као краљ Филип. О, да срећнога дана! Био сам много

бржи од чиче, и пре но што је он стигао, ја сам се већ попео на дрво, па сам одатле видео где је закопао злато. Чим је чича отишао, одмах се скинем с дрвета, ископам тестију, пуцу злата, и брже боље побегнем. Тек што сам изашао из врбака, видим чичу како се враћа, скренем мало с пута, и тако ме чича није опазио. Пст! Ево га! Одох ја кући, да ово сакријем (*оде*).

ТРЕЋА ПОЈАВА

Еуклијон. Ликонид

Еуклијон. Куку мени, пропао сам, убили су ме! Стој! Држи! Кога ћу? Који је то? Не знам, не видим, слеп сам — не знам ни куда ћу ни где сам сад. (*публици*) Ако Бога знате, молим вас и преклињем вас да ми помогнете и покажете ми лопова! Молим те, кажи ми ти! Теби ћу да верујем; по лицу ти се види да си добар човек. Шта је? Смејете се? Знам вас све — сви сте ви ловови, у тим вашим лепим хаљинама и тако накићени, а правите се да сте поштени људи. Како? Зар је нико од вас није украо? Еј, Бог да вас убије! Кажи ми, молим те, ко је узео. Не знаш? Хеј тешко мени, пропао сам, упропашћен сам сасвим. Толику несрећу и зло, глад и сиротињу, донео ми је овај дан. У целој свету нема горег несрећника! Шта имам више да живим? Изгубио сам толико благо, које сам са толиком муком чувао. Живео сам као пас, а сада ће други да уживају са мојом муком и мојим злом. Полудећу!

Ликонид. Ко то тако кука и запева пред нашом кућом? Лелее, па ово је Еуклијон! Пропао сам — дознао је све, сигурно је чуо да му се кћи породила. Шта сада да радим: да ли да одем или да останем, да му приђем или да побегнем. Шта да радим?

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Еуклијон. Ликонид

Еуклијон. Ко је то овде?

Ликонид. Ја сам, несрећник.

Еуклијон. Море ја сам несрећник, и најбеднији човек на свету, кад ми се десио толика несрећа.

Ликонид. Умири се.

Еуклијон. Како, забога, могу да се умирим?

Ликонид. Дело које те је бацило у толику несрећу, ја сам извршио.

Еуклијон. Шта кажеш?

Ликонид. Кажем ти целу истину.

Еуклијон. Па добро, шта сам ти скривио да тако упропастиш и мене и моју кућу?

Ликонид. Таква је била божја воља — нисам ја крив.

Еуклијон. Како то?

Ликонид. Знам и признајем да сам погрешно, па зато и долазим к теби, и молим те да ми опростиш.

Еуклијон. Како се смео да дираш у оно што није твоје?

Ликонид. Па шта сад могу да радим? Што је било — било. Таква је била воља богова; без њих, то се не би десило.

Еуклијон. А хоће ли бити воља богова да те зграбим и да те удавим?

Ликонид. Не говори тако, забога.

Еуклијон. Шта си имао да је дираш без мога знања?

Ликонид. То сам учинио у пићу и у љубави.

Еуклијон. Несрећниче један, зар са таквим речима излазиш преда ме, срам да те буде! Кад би то тако смело да се ради, па онда бисмо ми у по бела дана крали женама накит, и кад нас ухвате, онда бисмо се извињавали да смо то учинили у пићу и у љубави. Куда би нас одвело пиће и љубав, када бисмо, зато што смо пијани и заљубљени, смели да радимо шта хоћемо?

Ликонид. Ама ја се и не извињавам, него сам дошао да те лепо молим да ми опростиш због моје лудости.

Еуклијон. Не волим ја људе који најпре учине зло, па после моле. Знао си да није твоје, па ниси требао ни да дираш.

Ликонид. Е па кад сам је већ дирао, онда ћу лепо и да је задржим...

Еуклијон. Зар ти да је задржиш против моје воље?

Ликонид. Ама нећу ја против твоје воље, него мислим да је сасвим право да је узмем. И ти ћеш се, Еуклијоне морати с тим сложити да она треба да буде моја.

Еуклијон. Ако ми сместа не вратиш...

Ликонид. Шта да ти вратим?

Еуклијон. ...што си ми украо, тако ми Херкула, отераћу те претору и тужићу те.

Ликонид. Ја теби украо? Шта сам ти то украо?

Еуклијон. Толико ти Јупитер помогао колико не знаш!

Ликонид. Мањ да ми ти кажеш шта то хоћеш.

Еуклијон. Тестију са златом, бре, тражим од тебе да ми је вратиш! Сам си признао да си је украо.

Ликонид. Тако ми Полукса, нити сам признао, нити сам то учинио.

Еуклијон. Дакле одричеш?

Ликонид. Та како не бих одрицао? Нити знам за то злато, ни каква је то тестија.

Еуклијон. Ону што си украо из Силвановог гаја — тестију да ми даш! Хајде, донеси је — добићеш половину. И ако си лопов, нећу да се љутим на тебе. Дела, донеси је само.

Ликонид. Ти ниси читав, кад ме називаш лоповом. Ја сам мислио да си ти сазнао за једну другу ствар које се тиче мене. Има нешто сасвим друго о чему бих желео да с тобом разговарам, ако имаш времена.

Еуклијон. Реци ми искрено, зар ниси ти украо оно злато?

Ликонид. Кажем ти најискреније: нисам.

Еуклијон. И не знаш ко је украо?

Ликонид. Не знам.

Еуклијон. И ако сазнаш ко је украо, јавићеш ми?

Ликонид. Јавићу ти.

Еуклијон. И нећеш да тражиш свој део, нити ћеш да прикријеш лопова.

Ликонид. Нећу ни једно ни друго.

Еуклијон. А ако слажеш?

Ликонид. Ако слажем, нека Јупитер ради са мноштом шта зна.

Еуклијон. Е, добро. Дела сада реци шта хоћеш.

Ликонид. Ја не знам да ли ме познајеш добро: мени је овај Мегадор ујак, отац ми је био Антимах, а ја се зовем Ликонид. Мајка ми је Еуномија.

Еуклијон. Добро, знам те. Па шта хоћеш сад?

Ликонид. Ти имаш кћер...

Еуклијон. Имам. Ено је код куће.

Ликонид. ... и она је испрошена за мога ујака?

Еуклијон. Тако је.

Ликонид. Дакле, мој ујак послао ме је да ти кажем да се предомислио, и да се неће женити.

Еуклијон. Предомислио се, сада када је већ све спремно за свадбу? Нека га убију сви бесмртни богови и богиње — због њега, несрећник, изгубих данас толике паре.

Ликонид. Умири се, не говори такве речи. Нека је у добри час и за тебе и за твоју кћер, нека би дали богови — реци...

Еуклијон. Нека би дали богови!

Ликонид. ... и за мене — нека би дали богови! А сад слушај. Ма какву погрешку да учини човек, ако се покаје, заслужио је да му се опрости. Ја те молим, Еуклијоне, ако сам се штогод, против своје воље, огрешио о тебе или твоју кћер, да ми опростиш, и да ми даш своју кћер за жену. Признајем да сам учинио погрешку, у пићу и у младићској лудости, о Церерином дану...

Еуклијон. Куку мени, шта ја то сад од тебе чујем?

Ликонид. Па не вичи! Твоја кћи родила је данас и тако је мој ујак, мени за љубав, одустао од женидбе. Уђи унутра, па ћеш видети да је истина што ти кажем.

Еуклијон. Еј, тешко мени — ово се све ређа једна несрећа за другом! Одох унутра да видим шта је (*уђе у кућу*).

Ликонид. Ево и мене за тобом. Једва једном, изгледа да ће се ствар добро свршити. Него не знам где је то остао Стробил? Најбоље ће бити да га ја овде мало причекам, па ћу после ући за Еуклијоном, а овоме ће баба дотле испричати целу ствар.

ПЕТА ПОЈАВА

Стробил. Ликонид. Еуклијон

Стробил. Бесмртни богови, колику сте ми срећу и радост дали! Има у тестији четири литре злата! Има ли игде богатијег човека? Има ли у Атини кога да га богови воле тако као мене?

Ликонид. А, ево, чујем му глас!

Стробил. Ама, па ево мог господара.

Ликонид. Јеси ли ти то, Стробиле?

Стробил. Ја главом.

Ликонид (за себе). Мора да је већ био код бабе, као што сам му наредио.

Стробил (за себе). Баш ћу да му кажем какав сам плен задобио, па ћу тражити да ме ослободи. (*Ликониду*) Нашао сам...

Ликонид. Шта си нашао?

Стробил. Немој мислити да је нека тричарија, какву налазе деца у пасуљу.

Ликонид. Опет си ти почео твоје лудорије.

Стробил. Слушај, господару, испричаћу ти.

Ликонид. Па дела. казуј.

Стробил. Нашао сам данас, господару, огромно благо.

Ликонид. Где то?

Стробил. Тестију од четири литре, пуну злата.

Ликонид. Шта кажеш?

Стробил. Украо сам је овом Еуклијону.

Ликонид. Па где је то злато?

Стробил. Код мене, у сандуку. А сада да ме ослободиш.

Ликонид. Да ослободим тебе, таквог обешесњака?

Стробил. Ето видиш какав си. Лепо сам те искушао: био си већ готов да ми тај новац отмеш. Шта би радио да сам доиста нашао благо.

Ликонид. Сад ти врдање не вреди. Дај овамо тај новац.

Стробил. Ја да ти дам новац?

Ликонид. Одмах да си га дао, па да га вратим Еуклијону.

Стробил. Какав новац?

Ликонид. Онај што је у сандуку.

Стробил. Ама то сам ја правио само шалу, по свом обичају...

(Свршетак Аулуларије није сачуван, али се из преосталих фрагмената може да наслути. Ликонид је Стробилу одузео тестију (и у накнаду за то покло- нио му слободу) и вратио је Еуклијону. Еуклијон је Ликониду дао кћер за жену, и, као мираз, покло- нио све злато што је било у тестији).

МЕНЕХМИ

ЛИЦА

Пеникуло, паразит
Менехмо I
Менехмо II (Созикле)
Еротија, хетера
Цилиндар, кувар
Месеније, роб
Робиња (Еротијина)
Госпођа (жена Менехма I)
Старац (таст Менехма I)
Лекар

Морнари (робови Менехма II) — Робови Менехма I.

Догађа се у Драчу, у III веку пре Христа.

ПРОЛОГ

Пре свега, поштовани гледаоци, желим и себи и вама добро здравље. Доносим вам Плаута, на језику, не на леђима, и молим вас да га милостиво саслушате. Чујте сада у чему је ствар и пазите добро. Рећи ћу вам што могу краће.

У Сиракузи био је неки стари трговац. Имао је два сина близанца тако налик један на другог да их није могла разликовати ни дојкиња која их је дојила, па ни сама мати која их је родила. Тако ми је бар причао један што је видео ту децу; ја их нисам видео — нећу да вас лажем. Кад је дечацима било седам година, спреми отац велику лађу, напуни је свакојаком робом, узме једног дечка са собом, а другог остави код куће, па оде у Тарент. Кад је дошао у Тарент, баш је ту био вашар. Било је много људи — као на вашару — и дечко се изгуби од оца. Ту се десио неки трговац из Драча; он узме дечка и поведе га са собом у Драч. Отац, кад је изгубио сина, пропаде сасвим, и од силне жалости умре после неколико дана у Таренту. А кад је у Сиракузи деда чуо да је један дечко украден а отац да је у Таренту умро, промени он име оном другом дечку: толико је волео оног украденог да је његово име дао ономе код куће. Онај украдени звао се Менехмо, па је то име добио и онај код куће, а и деда се тако звао. Тога се имена зато тако лако сећам што сам често слушао како наричу и спомињу га. Дакле — да не би било неког неспоразума — оба брата имају исто име. А сада морам да потегнем пешке у Драч, па да ту продужим причу. Ако ко од вас има да поручи што у Драчу, нека ми слободно каже, али нека у исто време приложи и новац за ту поруку: јер ко поручи а не да новац, тај је луд (а Бога ми ко да новац тај је

још луђи). Али да се вратим од куда сам пошао и — сво ме на истом месту. Онај Драчанин о коме сам вам мало час говорио — онај што је украо дечка — осим богатства није имао порода. И тако он усини украдног дечка, ожени га неком миражциком, и остави му све имање. Једнога дана кад је старац ишао на село, удари провала облака; он хтеде да прегази реку близу вароши, али му брза вода пресече ноге и однесе га бестрага, а младићу остаде силно богатство. Тај украдени близанац станује овде. Међутим онај други близанац, из Сиракузе, долази данас овде у Драч, са својим робом, да тражи брата. Ово је град Драч, док се игра ова комедија; када се буде играла друга, биће други град. И глумци се исто тако мењају: час је овде младић, час старац, сад је сиромах и просјак, а сад опет краљ...

ПРВИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Пеникуло

Пеникуло. Мене је младеж назвала *четком*, јер када се наклупим, ја почистим цео сто... По мом мишљењу глупо раде они који конопцима везују робове, а бегунцима намичу букагије; јер једном несрећнику и иначе не треба много, па ако још тако поступаш с њим, још више добија вољу да побегне и чини неваљалства. Такви људи нађу начина да се курталишу конопаца, и да турпијом престружу букагије, или каменом избију клин — шта је то за њих? Кога ти хоћеш сигурно да сачуваш да не утекне, вежи га јелом и пићем — за пун сто најлакше ћеш му привезати њушку. Ако ти њему дајеш свакога дана да једе и пије колико хоће, неће ти тај утећи, па да га осудиш на вешала! Окуј ти њега тако, па не води бригу. Како су само пријатни ти окови од јела — што их више растежеш, све те нежније стежу. Ево ја сада идем Менехму, коме већ одавна припадам: идем драге воље, да ме окује. Јер тај човек не храни људе, него их просто лечи — нико не уме да начини тако добре лекове. Такав је то младић! Код њега се једе као на сабору: такве су му трпезе, толика су брда од чинија на њима, да се мораш попети на миндерлук ако хоћеш да узмеш што с врха. Него ових дана морао сам да правим прекид. Сад идем Менехму. Али гле! Отварају се врата. Ево баш самог Менехма. Излази напоље.

ДРУГА ПОЈАВА

Менехмо I. Пеникуло

Менехмо. (*виче за собом*) Да ниси гадна и луда, безобразна и нестрпљива, и сама би мрзила оно што

видиш да ти муж мрзи. Уосталом, ако ти продужиш тако, брзо ћемо да се растајемо. Кад год идем од куће, задржаваш ме, враћаш ме, питаш ме куда ћу, шта ћу да радим, каква имам посла, шта сам понео са собом, шта сам радио у чаршији: па то сам ја довео у кућу татора — тако морам да причам све шта сам радио и шта радим! Много сам те ја размазио! А сада ћу ти рећи шта ћу да радим. Кад ја теби лепо дајем и робиње, и вуну, и накит, и хаљине, и пурпур, и све што треба за кућу, да ни у чем не трпиш оскудице — добро да се узмеш у памет и да ме више не шпијунеш. А сада, баш за инат, идем данас хетери а ручаћу изван куће.

Пеникуло (за себе). Овај прети, бајаги, жени, а прети у ствари мени, јер ако руча изван куће, разуме се да је казнио мене а не њу.

Менехмо. Охохо, како сам лепо заплашио и отерао жену! Где сте сада, ожењени љубавници? Што ми не честитате и не доносите поклоне, када сам се тако храбро борио? Овај огртач украо сам малочас од жене. Носим га хетери. Тако то ваља! Треба подвалити препреденом чувару! Ово је лепо, ово је дивно, ово је ваљано, ово је мајсторски изведено! Украо сам га на мој ризик, па га сада носим да упропастим. Задобио сам плен, а нисам имао губитака.

Пеникуло. Хеј, младићу, хоћу ли и ја добити свој део од тога плена?

Менехмо. Пропао сам! Наишао сам на заседу.

Пеникуло. Боље реци на заштиту. Не бој се.

Менехмо. Ко је то?

Пеникуло. Ја сам.

Менехмо. О, радости моја, о срећо моја! Здраво!

Пеникуло. Здраво!

Менехмо. Шта радиш?

Пеникуло. Држим за руку свог анђела хранитеља.

Менехмо. Дошао си баш кад је требало.

Пеникуло. Није ни чудо. Знам ја у длаку кад је чему време.

Менехмо. Кажи ми, јеси ли икад видео слике на дувару, како орас граби Ганимеда, или Венера Адониса?

Пеникуло. Толико пута. Али шта ме се тичу те слике?

Менехмо. Погледај ме. Зар те не подсећам на њих?

Пеникуло. Шта то све треба да значи?

Менехмо. Реци да сам најлепши човек.

Пеникуло. Добро, најлепши човече.

Менехмо. Зар само толико?

Пеникуло. И најслађи човече.

Менехмо. Дела још!

Пеникуло. А, нећу више, ако не знам зашто. Ти се свађаш са женом, па морам да те се чувам.

Менехмо. Мислим нешто, где ли бисмо могли да упропастимо и изгоремо овај дан, без жениног знања.

Пеникуло. Аха, врло добро! Паметно си рекао. Треба ли већ да га потпалим? Дан је већ на средини и упола мртав.

Менехмо. Ти ме само задржаваш са тим твојим примедбама.

Пеникуло. Око ми ишчулај, Менехмо, из корена, ако те прекинем ма и са једном речју.

Менехмо. Одмакни се овамо, од те капије

Пеникуло. Хоћу.

Менехмо. Дела још мало.

Пеникуло. Ево ме.

Менехмо. Та помакни се људски од лавичине пећине!

Пеникуло. Е, слушај Менехмо, ти би био изванредан кочијаш у циркусу!

Менехмо. Како то.

Пеникуло. Једнако се окрећеш да жепаче те би ишла за тобом.

Менехмо. Него шта велиш...

Пеникуло. Је л' ја? Само оно што и ти кажеш, па ма шта било.

Менехмо. . . . да ли би по мирису могао да погодиш, ако би осетио...

Пеникуло. Зар ја? Могао бих боље него сви врачари на свету.

Менехмо. Дела помириши овај огртач. Што се мрштиш?.. Помириши га с ове стране, Пеникуло. Како имаш добар нос!

Пеникуло. Па шта је с тим?

Менехмо. Дакле, на шта мирише? Реци ми!

Пеникуло. На крађу, на хетеру, на ручак...

Менехмо. Е, сад ћемо га однети овој хетери Еротјији, и паредићу да се ту спреми ручак за мене, за тебе и за њу.

Пеникуло. Охохо!

Менехмо. Па ћемо ту пити до зоре.

Пеникуло. Охо! Силно си говорио. Да ли да лупам на врата?

Менехмо. Удри. Али не — чекај!

Пеникуло. Шта је, за Бога? Одмакао си ми чашу за хиљаду корака.

Менехмо. Полако — куцај.

Пеникуло. Извесно се бојиш да нису врата од самске иловаче...

Менехмо. Чекај, чекај, тако ти Бога — ево је где она сама излази! Видиш ли како је, од њене лепоте, и само сунце засењено.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Еротјија, Пеникуло, Менехмо

Еротјија. Менехмо, душо моја, здраво.

Пеникуло. А шта ћу ја?

Еротјија. Ти си за мене прекобројни.

Пеникуло. Шта да радим — тако пролазе сви прекобројни у легијону.

Менехмо. Наредио сам да нам се данас код тебе спреми све што треба за утакмицу.

Еротјија. Добро, биће.

Менехмо. Па ћемо да се надпијамо, и ко се покаже бољи јунак с чашом у руци, да га упишем у твој

легијон. Срећо моја, како мрзим своју жену кад тебе погледам.

Пеникуло. Али ипак не можеш а да не обучеш нешто њезино.

Еротија. Шта је то?

Менехмо. Њено називало, а твоје издирало, ружо!

Еротија. Како си ми драг, дражи од свију што ми се удварају.

Пеникуло (за себе). Хетера те лаже докле год има шта да те опљачка. *(гласно)* Да си га волела, до сада би му већ одгризла нос.

Менехмо. Држи ово, Пеникуле. Хоћу да извршим завет који сам учинио.

Пеникуло. Добро, али Бога ти, после да играш мало са тим огртачем.

Менехмо. Ја да играм? Јеси ли ти при себи?

Пеникуло. Не знам који од нас двојице није при себи. Па добро, кад нећеш да играш а ти га скини.

Менехмо. Не можеш замислити како је било тешко да га данас украдем.

Пеникуло. Ни Херкулу није било тако тешко да однесе Хиполитин појас.

Менехмо. Ето, то је за тебе, јер ме ти једино волиш.

Еротија. Овакви треба да су сви прави љубавници...

Пеникуло. *(упада јој у реч, за себе)* ...који желе да што брже оду у слепце.

Менехмо. Лане сам га купио жени за четири стотине динара.

Пеникуло (за себе). Дакле да отиђемо четири стотине динара, као што каже рачун.

Менехмо. Знаш ли шта ћу сада да те молим?

Еротија. Знам, постараћу се већ.

Менехмо. Нареди да се код тебе скува ручак за нас троје, и да нам купе мало крканлука на пијаци: мало језика, свињског меса, сланине, шунке, мало свињског мозга или тако нешто, што ми отвара апетит као у курјака кад се тазе изнесе на сто. Дела само што пре

Еротија. Хоћу, хоћу, не брини.

Менехмо. Ми идемо на форум. Одмах ћемо се вратити. Док се не скува, идемо да мало пијучнемо.

Еротија. Дођи кад хоћеш — све ће бити спремно.

Менехмо. Само пожури. (*Пеникулу*). Ти хајде са мном.

Пеникуло. Вала, идем за тобом и чувам те, и за цео свет нећу пристати да се од тебе изгубим.

Еротија. Зовите ми одмах кувара Цилиндра.

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Еротија, Цилиндар

Еротија. Узми корпу и паре. Ево ти три динара.

Цилиндар. Разумем.

Еротија. Иди на пијацу и купи шта треба. Гледај да буде доста за тројицу — ни мање ни више.

Цилиндар. Какви ће то бити на ручку?

Еротија. Ја, и Менехмо, и његов паразит.

Цилиндар. Па то ће вас бити десет, јер паразит од шале једе за осморицу.

Еротија. Рекла сам ти госте, а ти удеси како знаш.

Цилиндар. Добро. За час ће бити готово. Можете слободно да седате за сто.

Еротија. Брзо се врати.

Цилиндар. Ево ме одмах.

ДРУГИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Менехмо П. Месеније

Менехмо. Ја мислим, Месеније, да нема веће радости за путнике него кад из далека са пучине угледају земљу.

Месеније. Право да ти кажем, много је лепше кад се вратиш у земљу која је некада била твоја.

Али, рецимо молим те, због чега смо дошли у Драч. Да ли и ми, као море, обилазимо сва острва?

Менехмо. Дошли смо да тражимо мог рођеног брата.

Месеније. Па докле ћемо га већ тражити? Ево већ шеста година како се око тога мучимо. Били смо међу Истрима, Шпанцима, Марсељцима, Илирцима, прошли смо цело море и целу инострану Грчку, и целу талијанску обалу. Иглу да смо тражили, па бисмо и њу већ нашли, кад би је било. Тражимо мрвог међу живима, јер да је жив, нашли бисмо га већ одавно.

Менехмо. Па ја баш и тражим некога који ће ме извести да је умро, па га онда нећу више тражити. Али ако то не сазнам, тражићу га док сам жив, јер само ја знам колико га волим.

Месеније. Не да ти враг мира. Него да се ми вратимо кући, осим ако не мислимо писати историју.

Менехмо. Више да ниси говорио! Ја плаћам пут, а ти се чувај да ти не преседне. Немој да будеш дрзак — неће бити по твојој вољи.

Месеније. Хм, по оној једној речи видим да сам роб — у мало речи доиста ми је рекао много. Али ипак, не могу се уздржати да не говорим. (*гласно*) Слушај, Менехмо. Кад погледам у кесу, видим да смо већ дошли до паса. Ако се не вратиш одмах кући, после ћеш кукати кад будеш, тражећи брата, потрошио све. Познајем ја добро ове људе овде. Драчани су чувени развратници и пијанице, па онда, у овој вароши има много коцкара и беспосличара, а поред свега тога, нигде на свету хетере нису тако умиљате као овде. Због тога су овој вароши и дали име *Драч*, јер из њега није још нико изашао да га нису одрали.

Менехмо. Ја ћу већ водити о томе рачуна. Дај ми овамо кесу.

Месеније. Шта ће ти?

Менехмо. Плашим те се после тих речи.

Месеније. Чегга се плашиш?

Менехмо. Да ме у Драчу не одереш. Ти Месеније, много волиш жене, а ја сам човек напрасит, накриво насађен, па кад је новац лепо код мене, неће се десити ништа ружно: нити ћеш ти да грешиш, нити ћу ја на тебе да се љутим.

Месеније. Ево ти је, па је чувај. И ја најволим тако.

ДРУГА ПОЈАВА

Цилиндар. Менехмо П. Месеније

Цилиндар. Купио сам све што ми треба и што сам желео. Изнећу пред госте изванредан ручак. Али гле, ено Менехма! Тешко мојој кожи! Па то се ја нисам још ни вратио с пијаце, а гости већ шеткају испред куће. Да му приђем. Здраво, Менехмо!

Менехмо. Од богова ти здравље, ма ко да си!

Цилиндар. Шта, бајаги не знаш ко сам ја?

Менехмо. Доиста не знам.

Цилиндар. Где су остали гости?

Менехмо. Какве то госте спомињеш?

Цилиндар. Па где ти је паразит?

Менехмо. Мој паразит?

Цилиндар (за себе). Бре, бре, овај је луд!

Месеније (полако Менехму). Не рекох ли ја теби да овде има много коцкара?

Менехмо. Каквог тог мога паразита спомињеш, младићу?

Цилиндар. Па четку.

Месеније. Ево је у сандуку — здрава и читава.

Цилиндар. Менехмо, сувише си поранио. Тек сам се вратио с пијаце.

Менехмо. Реци ми, младићу, пошто се овде купују чиста прасад, за жртву?

Цилиндар. По динар.

Менехмо. Ево ти динар, па иди и очисти се на мој рачун. Не знам те ко си, али видим да си полудео, кад досађујеш мени, непознатом човеку.

Цилиндар. Па ја сам Цилиндар. Зар ми не знаш име?

Менехмо. Био ти Цилиндар, био Лиандар, враг ће те однети. Ја те не познајем и не желим да те знам.

Цилиндар. Ти се зовеш Менехмо?

Менехмо. Колико знам, тако је. Кад ме тако зовнеш, онда бих још могао мислити да си паметан. Али откуда ме знаш?

Цилиндар. Откуда те знам? Па зар моја госпођа, Еротија, није твоја пријатељица?

Менехмо. Нити ја имам пријатељицу, нити тебе знам ко си.

Цилиндар. Зар не знаш мене, који ти пуним увек чаше кад год пијеш код нас?

Месеније (за себе). Хеј што немам ништа у шакама да овој вуцибатини разбијем главу!

Менехмо. Зар ти мени пуниш чаше, мени, који сам данас први пут видео Драч?

Цилиндар. Одричеш?

Менехмо. Одричем, разуме се.

Цилиндар. Зар не станујеш ти у овој кући?

Менехмо. Нека богови скруше све који ту станују!

Цилиндар (за себе). Е, овај је зацело полудео. кад сам себе проклиње. (*гласно*) Менехмо!

Менехмо. Шта ћеш?

Цилиндар. Ако ћеш да ме послушаш, а ти дај да се за онај динар што си ми га обећао, теби купи прасенце. Та затога, Менехмо, ти си полудео - када сам себе кунеш!

Менехмо. Е, слушај, јеси насртљив и безобразан!

Цилиндар (публици). Тако се он често са мном шали. Гледај га само како је расположен кад му жена није ту! (*Менехму*). Него реци ми...

Менехмо. Шта ћеш?

Цилиндар. Реци ми јесам ли доста купио за вас троје, за тебе, паразита, и Еротију, или да купим још.

Менехмо. Какву Еротију, каквог паразита спомињеш?

Месеније. Који ти је бес да досађујеш овом човеку?

Цилиндар. Шта ти имаш са мном? Ја тебе не познајем, ја говорим човеку кога познајем.

Месеније. Ти ниси читав, не може бити друкчије.

Цилиндар. Ово ће за час да се скува, дакле немој да идеш далеко од куће. Да не желиш штогод?

Менехмо. Желим да одеш бестрага.

Цилиндар. Богами ће боље бити да ти одеш — и да се посадиш за сто, док ја ово не однесем на милост и немилост Вулкану. Идем да кажем Еротији да си дошао, па нека те уведе унутра, да не стојиш напољу (*уђе у кућу*).

Менехмо. Да ли је отишао? Отишао је. Полуксами, видим да си говорио сушту истину.

Месеније. Пази само, овде извесно станује хетера — тако бар рече онај лудак што је малочас био овде.

Менехмо. Али се чудим откуда да ми зна име!

Месеније. Није то никакво чудо — тако то раде хетере. Оне шаљу на пристаниште ропчад и робњице, па кад дође каква лађа, питају чија је, и како је име газди, па онда те нападну и залепе се за тебе. Ако те само дочепају, никаквог те пошаљу кући. Сада је пред нама гусарска лађа, и морамо добро да је се чувамо.

Менехмо. Имаш потпуно право.

Месеније. Тек ћу онда видети да имам право ако се ти будеш узео у памет.

Менехмо. Пст! Ево отварају врата. Да видимо ко ће изићи.

Месеније. Да скинем ја за час пртљаг. (*робовима*) Чувајте ово, ви, морски пацови.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Еротија, Менехмо II, Месеније

Еротија (говори за собом). Остави врата тако — немој их затварати. Унутра спремај, и постарај се

за све. Уради све шта треба. Наместите миндерлуке, запалите мирисе: све је то мамац за заљубљене људе. Што смо ми лепши, то је за љубавнике све горе, а за нас све боље. Али камо га — кувар ми рече да је пред капијом? А, ево га. Он ми највише вреди и највише ваља, па га зато цела наша кући пази и угађа му. Да му приђем. (*Гласно*) Душице моја, зашто, болан, стојиш напољу, кад су ти врата боље отворена него на твојој кући, јер је и ово твоја кућа? Све је готово, као што си желео и наредио; немаш ни на шта да чекаш. Спремљен је ручак како си наредио, и кад хоћеш можеш да се посадиш за сто.

Менехмо. (Месенију). С ким то говори ова жена?

Еротија. Па с тобом.

Менехмо. Шта имаш ти са мном?

Еротија. То што је Венера хтела да тебе једнога на целом свету волим. А то си ти збиља и заслужио, јер си ме само ти твојом добротом усређио.

Менехмо. Ова жена, Месеније, или је луда или пијана, кад се тако фамилијарно обраћа мени, непознатом човеку.

Месеније. Зар ти нисам рекао каква је ова варош? Сад још на тебе пада само лишће, а ако останеш овде још који дан, падаће читави грмови. Такве су овдашње хетере: све су од реда мамипаре. Пусте ме да ја с њом говорим. (*Еротији*) Хеј жено!

Еротија. Шта је?

Месеније. Где си се то упознала с овим човеком?

Еротија. Онде где и он са мном — у Драчу.

Месеније. У Драчу? Па он до сада никад у њега није ногом ступио.

Еротија. Хахаха, како си шаљив! (*Менехму*) Менехмо мој, зашто болан, не уђеш унутра? Тамо ће ти бити боље.

Менехмо. Па и ова ме жена зове по имену. Баш не могу да будем паметан, у чему је ствар!

Месеније. Намирисала је кесу што је носиш.

Менехмо. Полукса ми, добро си ме опоменуо. Узми је, да видим баш да ли воли мене или кесу.

Еротија. Хајдемо унутра, да ручамо

Менехмо. Врло си љубазна, али хвала!

Еротија. Па зашто си онда наредио да ти спре-
ним ручак?

Менехмо. Ја наредио теби да спремиш?

Еротија. Па јесте, за тебе и твог паразита.

Менехмо. Каквог паразита, ако Бога знаш?
Збиља ова жена није читава!

Еротија. Па за четку.

Менехмо. Каква је то четка? Је ли она са ко-
јом се чисти обућа?

Еротија. Па онај што је малочас био с тобом,
кад си ми донео огртач што си га украо од жене.

Менехмо. Шта кажеш? Ја теби донео огртач
што сам га украо од жене? Јеси ли ти читава? (*Ме-
сенију*) Ова жена стојећки спава, као таљигашки
коњи.

Еротија. Како можеш, Бога ти, да се шегачиш
са мном и да одричеш оно што је било?

Менехмо. Па добро, шта сам то учинио па са-
да одричем?

Еротија. Да си ми данас дао женин огртач.

Менехмо. Е то доиста одричем. Та ја никада
нисам ни имао жене, нити је сада имам, нити сам
икада био у овом месту откако сам жив. Доручко-
вао сам у лађи, и отуда сам дошао овамо и видео
тебе.

Еротија. Еј, јадна ти сам! Какву ли то сад
лађу спомињеш?

Менехмо. Дрвену, већ прилично стару, често
преправљану и куцану чекићем, све колац до коца
— као код ћурчије.

Еротија. Престани, болан, да се шегачиш и хај-
де са мном унутра.

Менехмо. Ти, жено, тражиш неког другог чове-
ка, а не мене.

Еротија. Ама зар да не познајем ја тебе, Менех-

ма, Мосховог сина, рођеног у Сиракузи на Сицилији, где је раније владао краљ Агатокле, па Пинтија, па Липарон, који је оставио престо Хијерону, и сада влада Хијерон.

Менехмо. Доиста, жено, тако је као што говориш.

Месеније. До врага, ова жена као да је дошла одонуд — тако те добро познаје!

Менехмо. Тако ми Херкула, ја се више не могу да одупирем.

Месеније. Не, да се ниси шалио! Пропао си ако пређеш преко прага!

Менехмо. Ти само да ћутиш! (за себе) Ствар се добро развија. Одобраваћу овој будали све што каже, да ако ме прими код себе. (полако Еротуји). Морао сам до сада да инћарим: бојао сам се да овај не јави жени за огртач и за ручак. А сада, ако хоћеш — можемо упутра.

Еротуја. Зар нећеш да чекаш паразита?

Менехмо. Нити ћу да га чекам, нити ми се тиче, нити га пуштајте унутра ако дође.

Еротуја. Тако и јесте најбоље. Али знаш ли, болан, шта ћу да те молим?

Менехмо. Кажми ми само.

Еротуја. Да онај огртач што си ми га малочас дао, однесеш Фрижанину, да га поправи и дода још нешто што будем казала.

Менехмо. Херкула ми, паметна ствар — на тај начин ће се променити па га жена пеће моћи познати, ако те кад види на путу.

Еротуја. Добро, онда га понеси кад одеш одавде.

Менехмо. Врло радо.

Еротуја. Хајдемо сад унутра.

Менехмо. Ево ме, имам само овом нешто да кажем (Месенију) Хеј, Месеније!

Месеније. Шта је?

Менехмо. Знам већ за каквог ћеш да ме сма-траш.

Месеније. У толико горе.

Менехмо. Плен је мој, иако сам тек отпочео. Иди што брже можеш и одведи ове у неку механу, а ти дођи овамо пре заласка сунца.

Месеније. Не знаш ти, господару, какве су овде хетере...

Менехмо. Ти само ћути: ако учиним што глупо, биће по мојим леђима, а не по твојим. Ова жена извесно је луда. Колико видим, биће за нас ћара.

Месеније. Пропао сам! Зар идеш? Сасвим је пропао. Гусарска лађа повела је наш чамац бестрага. Али ја сам луд кад тражим да учим свога господара: он ме је купио да га слушама, а не да му заповедам. *(робовима)* Хајдемо, да бих могао на време стићи, као што ми је заповедио *(оду)*.

ТРЕЋИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Пеникуло

Има ми преко тридесет година, и још никада нисам учинио гори и одвратнији злочин него данас, када сам ушао у скупштину и помешао се међу људе: док сам ту зазјавао, Менехмо се искраде, оде, чини ми се хетери, а мене не хтеде повести. Богови нека убију оног који је први измислио скупштинске седнице, да се на њима задржавају људи који имају својих послова! Зар не би било паметније да се за тај посао одреде беспосличари, па ако не дођу, да се сместа ударе по кеси? Има доста људи који на дан само једанпут једу, који немају никаква посла, и које на ручак нити ко зове, нити они другога зову — ето ти људи требали би да се брину о скупштини и комицијама. Да је то тако не бих ја данас изгубио ручак за који сам био тако сигуран као што себе видим живог. Ипак ћу да уђем: уживам у нади да ћу наићи бар на остатке. Али шта је оно? Па ено Менехма где излази напоље, закићен венцем. Свршено је с ручком. Задоцнио сам — није вајде. Да видим најпре шта ће, па ћу после да му приђем.

ДРУГА ПОЈАВА

Менехмо II. Пеникуло

Менехмо (говори за собом). Добро, добро, чуо сам већ. Донећу ти га данас лепо преправљеног и удешеног. Чећеш га моћи познати — толико ће се променити.

Пеникуло (за себе). Носи огртач Фрижанину, пошто је ручак појео, вино попио, а паразита истерао напоље. Е, да не будем који сам, ако се не осветим за овај угурсузлук! Видећеш већ шта ћу да урадим.

Менехмо. Бесмртни богови, да ли сте икада икоме дали више благослова кад он то није ни сањао! Ручао сам, пио сам, провео сам се не може боље бити, и однео овај огртач, који од данас неће више мењати газде.

Пеникуло (за себе). Не могу више да се уздржим.

Менехмо. Каже да сам украо од своје жене и да сам јој дао. Кад сам видео да је луда, почео сам да јој повлађујем и да се претварам као да је познајем. Што год је говорила, говорио сам и ја. Једном речи, никад се нисам боље провео о мањем трошку.

Пеникуло (за себе). Да му приђем. Сад ћу да направим лом.

Менехмо. Који је овај што ми иде на сусрет?

Пеникуло. Шта је, ти, који си лакши од пера, најгори и најпокваренији човече, одљуде, лажове, и неваљалче? Како си ми се само искрао са форума, и без мене отпевао за душу ручку! Како си смео да то урадиш, кад сам и ја имао права на тај ручак?

Менехмо. Молим те, младићу, шта ти имаш са мном, те ме грдиш иако ме не познајеш? Тражиш ваљада да те казним за твој безобразлук?

Пеникуло. Полукса ми, то си већ учинио.

Менехмо. Реци ми, како ти је име?

Пеникуло. Шта, ти још правиш шалу, као да ми не знаш име?

Менехмо. Вала, до данас те никад нисам видео. Него ко си, да си, немој да будеш безобразан.

Пеникуло. Менехмо, разбуди се.

Менехмо. Па ако се не варам, будан сам.

Пеникуло. Мене не познајеш?

Менехмо. Да те знам, не бих одрицао.

Пеникуло. Твога паразита не познајеш?

Менехмо. Ти, младићу, имаш болест у мозгу. То је јасно као дан.

Пеникуло. Реци ми, зар ниси данас украо огртач од своје жене и дао га овој Еротији?

Менехмо. Тако ми Херкула, нити имам жене, нити сам дао огртач Еротији, нити сам га украо. Јеси ли ти читав?

Пеникуло. Не помаже ти врдаље. Та зар те нисам ја видео како излазиш са жениним огртачем?

Менехмо. Иди бестрага! Ти мислиш да су сви пропалице као ти. Зар ја имао женин огртач?

Пеникуло. Ти, ти, разуме се.

Менехмо. Вуци ми се испред очију, и иди те се лечи, будало!

Пеникуло. Е, нико ме на свету неће умолити да твојој жени не испричам све како је било. Сва ће та брука на тебе да падне. Пресешће ти овај ручак! (оде).

Менехмо. Шта је све ово? Па ово ко год ме види збија шалу са мном! Али ено, отварају се врата.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Робиња. Менехмо II

Робиња. Менехмо, љуби те Еротија, кад већ носиш тај огртач, да однесеш и ово кујунцији, те да му платиш једну унцију злата и кажеш да преправи ову гривну.

Менехмо. Кажи јој да ћу учинити и то и све што још буде желела.

Робиња. А знаш ли која је то гривна?

Менехмо. Не знам. Видим само да је од злата.

Робиња. То је она што си је пре неки дан украо

из женина ормана.

Менехмо. А, то није никад било.

Робиња. Зар се не сећаш, Бога ти? Па кад се не сећаш, дај ми је патраг.

Менехмо. Чекај, чекај, сад сам се сетио. Јест, доиста, то је она што сам јој дао. А збиља, где су оне белензукe, што сам јој дао истoга дана?

Робиња. То није било никад.

Менехмо. Та за Бога, и то сам јој дао *кад и ово.*

Робиња. Хоћеш ли да даш да се то преправи?

Менехмо. Добро даћу: кад донесем огртач, онда ћу вам донети и гривну.

Робиња. Слатки Менехмо, дај, болан, да се и мени начине минђуше за два динара, па да ми будеш још слађи кад доћеш код нас.

Менехмо. Добро. Ти дај злато а ја ћу платити руке.

Робиња. Дај, болан, ти и за злато, а ја ћу ти после вратити.

Менехмо. Знаш шта, боље дај ти сад, а ја ћу ти после вратити дупло.

Робиња. Немам.

Менехмо. А ти дај онда кад будеш имала.

Робиња. Желиш ли још штогод?

Менехмо. Кажн да ћу се ја већ постарати — (*за себе*) да ово пошто зашто продам. Да ли је отишла? Отишла је. Затворила је врата. Е, збиља, сви ме богови помажу и воле. А шта ја још чекам кад ми се даје прилика да побегнем са овог опасног места? Брзо, Менехмо, пожури, бежи! Да скинем овај венац и да га бацим на ону страну лево, па ће они који ме појуре, мислити да сам туда побегао. Идем сада да, ако могу, нађем Месенија, и да му испричам шта су ми све богови дали (*оде*).

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Госпођа. Пеникуло

Госпођа. Зар ја да трпим човека који краде све што нађе по кући па носи својој пријатељици?

Пеникуло. Ти само уживај. Ухватићеш га у све четири — не брини. Сад је овуда, мртав пијан, пронео огртач, који ти је данас украо: носи га Фрижанину. Пази само, ево га венац! Је л' те лажем? Ево овуда је отишао; ако хоћеш можемо да га јуримо по трагу. Али ево га, враћа се (баш је нашао кад ће да се врати!) само не носи огртач.

Госпођа. Шта да радим сад с њим?

Пеникуло. Оно што увек радиш — одмах за очи! То ће бити најбоље. Али да се сакријемо овде, па га ти вребај из заседе.

ПЕТА ПОЈАВА

Менехмо I. Госпођа. Пеникуло

Менехмо. Није вајде, сви имамо једну погану и опаку навику, и баш највиђенији људи ту су највише забасали: сви желе да имају што више клијената, а не питају да ли су ти људи добри или неваљалци. Сваки пита само за паре, а не за поштење: ако је сиромах, он је неваљалац, а ако је богат, онда је на свом месту. Тих људи нити се тичу закони, нити имају стида и срама, и само задају посла својим патронима. Лажови, парничари, разбојници, лопуже — све што имају зарадили су зеленашењем и кривоклеством. А кад их позову на суд, онда *патрон* има за њих да одговара. Тако је мене данас један клијенат намучио, и упропастио ми све планове — толико ме је задржао. Имао сам да га браним пред едилима за ваздан лоповлука. Предлагао сам замршене и двосмислене услове, говорио сам и што је требало и што није требало, да би се само дошло до опкладе. А шта је он урадио — позвао *се на мене*, да ја за њега јамчим! Е, никада нисам видео да су некога тако у све четири ухватили! О свим његовим лоповлуцима сведочиле су три велике добричине! Нека га враг носи, упропастио ми је цео данашњи дан; а и мене враг однео, и кад сам ишао данас на форум! Пропао ми је тако леп дан. Наредио сам да ми се спреми ручак, и хетера знам да ме чека. Чим сам могао, одмах сам

побегао са форума. Љута је на мене, али ће је утешити огртач који сам украо од жене и донео јој.

Пеникуло (полако госпођи). Шта велиш?

Госпођа. У зао час сам се удала за овог лопова.

Пеникуло. Чула си све шта је говорио?

Госпођа. Чула сам.

Менехмо. Сад ако сам паметан, да уђем унутра, да се бар ту проведем.

Пеникуло (полако). Чекај само, лепо ћеш се провести.

Госпођа (полако). Наплатићу ти се ја за тај огртач! —

Пеникуло (полако). То ти је од мене.

Госпођа (гласно). Зар си ти мислио да ћеш моћи да сакријеш од мене твоје лоповлуке?

Менехмо. Какве лоповлуке?

Госпођа. Још ме питаш, мене?

Менехмо. Па ваљада нећу питати овог овде?

Госпођа. Остави сад твоје досетке.

Пеникуло (госпођи). Тако, тако, само продужи.

Менехмо (нежно). Зашто си ми ти тако нерасположена?

Госпођа. То треба сам да знаш.

Пеникуло. Зна, обешењак, него се прави луд.

Менехмо. Дакле, у чему је ствар.

Госпођа. Огртач...

Менехмо. Огртач?

Госпођа. Огртач ми је... што се плашиш?

Менехмо. Та шта имам да се плашим — него ме је узнемирио такав почетак.

Пеникуло. А ти не био појести ручак без мене! (госпођи) Продужи само.

Менехмо (Пеникулу). Хоћеш ћутати?

Пеникуло. Нећу да ћутим! Гледај само како ми намигује да не говорим.

Менехмо. Вала ништа ти не намигујем, нити дајем икакав знак.

Пеникуло. Е ово је отмен човек — у брк нас лаже!

Менехмо. Тако ми Јупитра и свих богова, жепо — ако ћеш да ми верујеш — нисам му намигивао.

Пеникуло. Добро, добро, ниси намигивао, него врати се ти на оно...

Менехмо. На шта да се вратим?

Пеникуло. На Фрижанина. Иди донеси огртач.

Менехмо. Какав то огртач?

Пеникуло. Е па ја ћу да ћутим, кад се он сам не сећа своје бруке.

Госпођа. Еј, тешко мени и мојој срећи!

Менехмо. Па добро, што си несрећна? Кажми ми. Да те није наљутио неки роб? Одговори ми. Реци ми само — па ће да им преседне.

Госпођа. Ти се шегачиш.

Менехмо. Ти си баш много нерасположена. Не знаш како ми је то криво.

Госпођа. Опет се шегачиш.

Менехмо. Да ниси љута на које од чељади?

Госпођа. Једнако се шегачиш.

Менехмо. Па то си ти на мене љута?

Госпођа. Е сада се не шегачиш.

Менехмо. Па ја ти баш нисам ништа скривио.

Госпођа. Сада се опет шегачиш.

Менехмо. Кажми ми, срце моје, шта те боли?

Пеникуло. Гледај га само како ти подваљује?

Менехмо (Пеникулу). Хоћеш ли да ме оставиш на миру? Је л' ја тебе зовем? (*подигне руку да га удари*).

Госпођа. Доле руку.

Пеникуло. То ти је од мене! Па после опет поједи ручак без мене, па ме онда испред куће исмејавај, закићен и пијан!

Менехмо. Тако ми Полукса, нити сам ручао, нити сам данас улазио овде.

Пеникуло. Не признајеш?

Менехмо. Па разуме се да не признајем.

Пеникуло. Е, ово је безобразлук! Ама зар те ја нисам малочас видео пред овом кућом, са венцем на глави, па си још говорио како ја имам болест у

мозгу, и причао си ми да ме не познајеш, и да си странац?

Менехмо. Та за Бога, од како смо се растали, тек се сада враћам кући.

Пеникуло. Знам ја тебе врло добро. Ти си мислио да ти се ја не умем да осветим. Све сам испричао твојој жени!

Менехмо. Шта си јој испричао?

Пеникуло. Не знам, питај њу.

Менехмо. Шта је то, женице? Шта ти је то овај причао? Шта ћу тиш? Кажу ми, забога, у чему је ствар.

Госпођа. Ти, бајаги, не знаш?

Менехмо. Па да знам не бих те питао.

Пеникуло. О, да безобразна човека! Како се само претвара! Ништа ти не помаже врдање — све она зна! Све сам јој испричао.

Менехмо. Ама шта то?

Госпођа. Е кад немаш стида, и кад нећеш да признаш, слушај, па ћеш видети зашто сам несрећна и шта ми је овај испричао. Украден ми је огртач.

Менехмо. Мени украден огртач?

Пеникуло. Види само вуцибатине једне, како те исмејава! Њој је украден, а не теби, јер да је тебе украден сад би био на свом месту.

Менехмо (Пеникулу). Ти да ћу тиш! (*госпођи*) Дакле?

Госпођа. Дакле, нестало ми је огртача.

Менехмо. Ко га је то украо?

Госпођа. То си сам најбоље зна.

Менехмо. Па ко?

Госпођа. Неки Менехмо.

Менехмо. Е то је збиља неваљалац! А који је то Менехмо?

Госпођа. Ти.

Менехмо. Ја?

Госпођа. Ти.

Менехмо. Ко то каже?

Госпођа. Ја кажем.

Пеникуло. И ја. Па га је онда дао овој хетери Еротии.

Менехмо. Ја дао?

Госпођа. Ти, ти.

Пеникуло. Хоћеш ли да ти донесем сову, па да ти виче цео дан ти, ти, јер смо ми већ сустали?

Менехмо. Тако ми Јупитера и свих богова, жено — је ли ти то доста? — нисам јој дао.

Пеникуло. А ми се опет заклињемо да јеси.

Менехмо. Али јој га нисам поклонио, него сам јој дао само онако — на послугу.

Госпођа. Гледај ти само њега! А да ли ја дајем твоју хаљину или твој огртач на послугу. Жена позајмљује женске ствари, а човек мушке. Сместа да си донео огртач!

Менехмо. Добро, добро, донећу га.

Госпођа. То је у твојем интересу, јер ако га не донесеш, нећеш ући у кућу. Ја одох.

Пеникуло (госпођи). А шта ћу да добијем ја, за услугу?

Госпођа. Вратићу ти љубав кад теби нешто код куће украду (*оде*).

Пеникуло. То неће бити никад, јер нема шта да украду. Нека вас носи враг обоје. Идем на форум, јер у овој кући немам више приступа (*оде*).

Менехмо. Мисли жена да ми је нашкодила што ме је избацила из куће: као да ја немам друго, боље место где ће да ме приме. Ако се не допадам теби, толико и чини; главно је да се допадам Еротии, и она ме неће да избаци, него ће да ме прими и то још обе ручке. Идем. Хоћу да је молим да ми врати огртач, а ја ћу јој донети други. (*луна на капију*) Хеј, има ли кога? Отворите некоји и зовите ми Еротии.

ШЕСТА ПОЈАВА

Еротии, Менехмо

Еротии. Ко ме то тражи?

Менехмо. Обожавалац твоје лепоте.

Еротија. Менехмо, драги мој, што стојиш пред кућом? Хајде унутра.

Менехмо. Чекај, молим те. Знаш ли зашто сам дошао?

Еротија. Знам, да се мало разговарамо.

Менехмо. А не, него да ми вратиш, болан, онај огртач што сам ти га малочас дао. Жена је сазнала све. Ја ћу ти донети какав хоћеш други, два пута скупљи.

Еротија. Па дала сам ти малочас да га однесеш Фрижанину, и њега и ону гривну за кујунцију.

Менехмо. Ти мени дала огртач и гривну? Никад ни до века. Та откако сам ти дао огртач и отишао на форум, тек се сада враћам.

Еротија. А, видим ја у чему је ствар. Шта сам ти ја то скривила те цео дан само збијаш са мном шегу?

Менехмо. Ама, забога, не тражим ти ја то из шеге! Кажем ти да је жена сазнала за све.

Еротија. Па ја те нисам ни молила да ми га даш. Ти си га донео сам, дао си ми на поклон, па ми сад тражиш натраг. Добро, узми га, носи га, обуци га и ти и твоја жена, обесите га, ако хоћете, и за нос. Само ти од данас да ми ниси прекорачио прага. Када ти на сву моју доброту хоћеш да ме правиш лудом — да ми ниси више дошас! Нађи другу коју ћеш вући за нос (*уђе у кућу*).

Менехмо. Ала се ова назољила! Хеј, Еротија, чекај, врати се. Та стани, забога! Врати се за моју љубав. Оде, закључа капију. — Сад су ме сви истерали. Изгубио сам кредит и код куће и овде. Идем да питам пријатеље, да ме они науче шта да радим (*оде*).

ЧЕТВРТИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Менехмо II Госпођа

Менехмо. Врло сам глупо урадио што сам дао кесу Месенију. Мора да се завукао у неку кафанчину.

Госпођа. Да видим да ли ми се муж враћа кући. Аха — ево га. Добро је, носи огртач.

Менехмо (за себе). Где ли се вуца тај Месеније.

Госпођа (за себе). Да му приђем, па да га поздравим како је заслужио. (*Менехму*) Зар ти, бруко једна, смеш да ми изађеш на очи тако накићен?

Менехмо. Шта је ово? Који ти је бес, жено?

Госпођа. Ђути, срам те било, смеш још да говориш?

Менехмо. А као зашто да не смем да говорим?

Госпођа. Још питаш? Пропалицо и безобразниче?

Менехмо. Знаш ли ти, жено зашто су Грци називали Хекубу кучком?

Госпођа. Откуд ћу да знам?

Менехмо. Зато што је Хекуба исто радила што и ти радиш: кога год је видела, псовала га је на пасја уста, док је нису прозвали кучком.

Госпођа. Охо, зар и то још да чујем? Па ја волим да будем целог века распуштеница, него ли да тршим твоје ћефове.

Менехмо. Шта се мене тиче да ли ћеш их трпети удата, или ћеш оставити свог мужа? Или је овде обичај да се странцу, кад дође, причају којекакве беспослице?

Госпођа. Шта беспослице? Ама разумеш ли'ти да ја волим бити распуштеница док сам жива, него да подносим твоју обест.

Менехмо. Што се мене тиче, живи као распуштеница докле год влада Јупитер.

Госпођа. Видиш, малочас, си одрицао, да си ми га украо, а сада га носиш, па и не кријеш! Није те стид!

Менехмо. Е, жено, много си језична и безобразна! Зар ти имаш образа да кажеш да сам ја овај огртач од тебе украо, кад је њега мени дала друга једна жена, да га однесем на прсправку?

Госпођа. Тако ми Кастора, позваћу оца и испричаћу му сва чуда што их радиш. Хеј, Деци-

је, иди зови мог оца. Нека дође с тобом заједно — кажи му да је нужно да дође. Па ћу њему испричати твоје злочине.

Менехмо. Јеси ли ти читава? Какве моје злочине!

Госпођа. Ти из куће крадеш огртаче и накит своје жене, па носиш хетери. Кажи да није тако!

Менехмо. Реци ми, Бога ти, шта да пијем па да могу поднети твој безобразлук? Не знам за кога ме ти држиш — ја сам тебе познао кад и Портаона.

Госпођа. Ако мене држиш за луду, нећеш моћи мог оца. Сад ће он доћи. Што се окрећеш? И њега ваљада не познајеш.

Менехмо. Познао сам кад и Калханта. И тебе и њега познао сам истога дана.

Госпођа. Како? Не познајеш мене? Не познајеш мога оца?

Менехмо. То ће исто бити ако ћете довести и деду.

Госпођа. Ти си баш заопуцао једно те једно.

ДРУГА ПОЈАВА

Старац. Госпођа. Менехмо II

Старац. Колико ми допуштају године, пожурићу, али ја знам какве су то муке. Нема више оне старе лакоће, оборила ме је старост, отежало ми је тело, оставила снага. Старост — пакост: носи са собом много јада и невоља — ко све да их изброји? Али ово ме буну и баца у бригу — што ме је кћи тако изненада позвала, а није рекла због чега! Шта ли то хоће? Оно, отприлике, већ нагађам у чему је ствар: посвађала се с мужем. Тако раде те миражџике — траже да им мужеви робују. Премда и ови нису увек свеци. Има извесне границе докле жена сме да трши. Доиста, неће ћерка без разлога да зове оца. Видећу већ у чему је ствар. А гле, ено је пред кућом; ту јој је и муж, нешто је љут. Тачно — погодио сам шта је. Да јој приђем.

Госпођа. Ено ми оца. Здраво, драги оче.

Старац. Буди ми здраво. Јесам ли дошао на добро? Што си тако перасположена? Што је онај љут? Има нечега међу вама. Кажу ми ко је крив — у две три речи, немој ваздан да причаш.

Госпођа. Ја, оче, ништа нисам крива — то ти одмах кажем — али не могу више низашта на свету овде да останем, него да ме ти водиш.

Старац. Ама шта је то?

Госпођа. Мене, оче, праве овде лудом.

Старац. Ко то?

Госпођа. Онај, оче, коме си ме дао — мој муж.

Старац. Ето ти је сад опет! Колико сам ти пута говорио да се чувате да ми ни једно од вас не дође па тужбу?

Госпођа. Како, оче, могу да се чувам?

Старац. Зар то мене питаш? Можеш, можеш да се чуваш. Колико сам ти пута говорио да слушаш свога мужа, и да се не распитујеш шта ради и куда иде.

Госпођа. Јест, али он воли једну хетеру овде у комшилuku.

Старац. Паметан човек. Требао би сада, баш зашпат, да је још више воли.

Госпођа. Па онда код ње пијанчи.

Старац. А сада ће, бајаги, за твоју љубав мање да пије, код хетере или где му драго. Шта је теби, Бога ти? Па то ти као хоћеш да забраниш да не иде никуда на ручак, и да не зове никог? Хоћеш да ти људи робују? Па то онда најбоље натерај мужа да ради по кући, да седи са слушкињама и чешља вуну.

Госпођа. Па то си ти, оче, дошао њему за адвоката, а не мени. Поред мене стојиш а њега браниш.

Старац. Ако он буде што скривао, још ћу га жешће напасти него тебе. Али кад он теби лепо даје и накит, и хаљине, и слушкиње, и зове што у кући треба, онда намст у главу — боље ће тако бити.

Госпођа. Али он ми краде накит и огртаче из ормана; граби од мене, па носи хетери.

Старац. Ако тако ради, рђаво ради, али ако није тако, онда си ти крива што га невиног оптужујеш.

Госпођа. Та ено и сада још у њега огртач и гривна што је био однео хетери, па их сада враћа ча-траг, када сам сазнала за крађу.

Старац. Видећу ја већ од њега самога у чему је ствар. (*Менехму*) Реци ми, Менехмо, какав је то неспоразум међу вама? Зашто си тако нерасположен? Зашто је она тако љута?

Менехмо. Ко си, да си, чича, тако ми свевишњег Јупитера и свију богова...

Старац. За што, због чега, ако Бога знаш?

Менехмо. ...никакво зло писам учинио овој жени, која ме оптужује и булазни да сам јој украо овај огртач и однео га хетери. Ако сам крочио погом преко прага њене куће, нека бих био највећи несрећник што га има!

Старац. Ама јеси ли ти при себи кад тако што желиш, и кад кажеш да ниси крочио преко прага од куће у којој станујеш?

Менехмо. Зар ти, чича, велиш да ја станујем у овој кући?

Старац. Па зар не станујеш?

Менехмо. Па разуме се да не станујем.

Старац. Шта говориш којешта, осим ако се поћас ниси иселио. (*госпођи*) Је ли, Бога ти, да ли сте се иселили одавде?

Госпођа. Куда, и због чега да се иселимо?

Старац. Па и ја не знам.

Госпођа. То се он и с тобом шегачи.

Старац. Е, Менехмо, доста је било шале. Слушај сада што ћу да ти кажем.

Менехмо. Молим те, чича, шта ти имаш са мном? Ко си ти, и одакле си? Шта сам то дужан теби и овој овде што ми једнако досађује?

Госпођа (старицу). Видиш како су му позелеле следе очи и чело? Гледај само како му севају очи!

Менехмо (за себе). Дивна ствар! Кад већ кажу да сам бесан, хајде да се и ја претворим да сам бесан, па да их тако одјурим.

Госпођа. Пази га како се протеже! Шта да радим, драги оче?

Старац. Бежи овамо, што можеш даље од њега.

Менехмо. Ијују, Бромије, куда ме то, у шуму, зовеш да ловимо? Ја те чујем, али не могу да се макнем одавде, јер ме с леве стране чува бесна кучка, а поред ње гадан јарац, који је досада криво-клетством упропастио многе невинне људе.

Старац. Бог те убио!

Менехмо. Ево, сад ми Аполон наређује, из свог храма, да јој изгорим очи раснаљеним буктињама.

Госпођа. Тешко мени, оче: хоће да ми изгори очи!

Менехмо (за себе). Еј, јадан ти сам! Кажу да сам ја бесан, а бесни су они сами.

Старац. Хеј, кћери.

Госпођа. Шта је? Шта да радимо?

Старац. Идем одмах да доведем робове, да га одавде уклоне и код куће вежу, док није начинио какву несрећу.

Менехмо (за себе). Ако не измислим што паметно, ови ће ме још одвући својој кући. (*гласно*) Наређујеш ми да испребијам свакога ко одавде не оде бестрага. Добро, Аполоне, послушаћу те.

Старац. Бежи у кућу што брже можеш, да те не убије.

Менехмо (за себе). Ову сам лепо отерао (*гласно*) а сада ћу да јурнем на овог прљавог, брадатог, излапелог Титона, који се хвали да му је Кикно отац. Разумем: наређујеш ми да му испребијам ноге и руке и све кости његовим рођеним штапом.

Старац (склања се). Враг ће те однети ако ме само дирнеш или ми приђеш ближе.

Менехмо. Извршујем твоје наређење: узећу секиру, па ћу овога чичу исећи па парампарче.

Старац. Бога ми, да се ја причувам — тај ми не мисли добро.

Менехмо. Много ми наређујеш, Аполоне. Сада ми наређујеш да упрегнем бесне и силовите коње, да се поинем на кола, и да прегазим овог маторог, смрдљивог и крезубог лава. Ево већ сам се попео на кола. Држим већ узде и бич. Хајде, напред, удри-те вашим копитама да се земља тресе. Брзо и бесно!

Старац. Прети ми упрегнутим колима.

Менехмо. Ето сад ми, Аполоне, наређујеш да јурнем на овога и да га убијем. Али ко ме је то за косе извукао из кола? Ко то мења вољу и заповест Аполонову?

Старац. Еј, до Бога, да тешке болести! А како је био до малочас здрав! Идем да што пре дозовем лекара (*оде*).

ТРЕЋА ПОЈАВА

Менехмо (сам)

Менехмо. Да ли одоше ти што ме натераше да побесним здрав и читав? Дела да ја што пре одем на лађу, док ми се још даје прилика (*публици*) а ви молим да не кажете којим сам соваком побегао, кад се чича врати.

ПЕТИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Старац

Старац. Заболеше ме ноге и уморише ми се очи чекајући лекара да се врати из визита. Једва га је враг донео. Каже да је превио Ескулапу сломљену ногу, а Аполону руку. Сад се нешто питам, да ли је то лекар или налбантип. Ево га, хвала Богу! Та убрзај тај твој мрављи корак.

ДРУГА ПОЈАВА

Лекар. Старац

Лекар. Какву то има болест, кажи ми? Да ли је бесан или онако луд? Хајде, говори. Да ли има дремљивост или водену болест?

Старац. Па ја сам те звао да ти то мени кажеш и да га излечиш.

Лекар. Није то ништа. Излечићу га — ослони се ти на мене.

Старац. Хоћу да га негујеш што можеш боље.

Лекар. Не брини се — кадићу га по триста пута на дан.

Старац. А, ево га где долази. (*лекару*) Да видимо најпре шта ће да ради.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Менехмо I. Старац. Лекар

Менехмо. Е, овога дала све ми је пошло натрашке и наонако. Што сам мислио да радим кришом, све је то разгласио мој паразит, и напунио ме бруке и страха — тај мој Улис, који је толико зла учинио своме газди. Душу ћу да му извадим — само ако будем жив! А и ова пропалица лепо се показала, како и доликује хстерама: кад сам је замолио да ми *врати* огртач, да бих га поново однео жени, она каже да ми га је већ дала. Е баш сам ти ја неки несрећник!

Старац (полако). Чујеш ли шта говори?

Лекар. Каже да је несрећник.

Старац. Дела сад да му приђемо.

Лекар. Здраво, Менехмо. Не — да ниси откривао руку! Ти и не сањаш како ти то шкоди.

Менехмо. Обесио се да Бог да!

Лекар (полако старцу). Ово се не може излечити кукуреком. (*Менехму*) Слушај, Менехмо...

Менехмо. Шта ћеш?

Лекар. Одговори ми сада што ћу да те питам: да ли пијеш црно или бело вино?

Менехмо. Иди бестрага

Лекар (старцу). Сад га већ помало хвата.

Менехмо. Чудо да ме не питаш да ли једем првен или ружичаст хлеб, или блато, да ли једем тице са краљуштима и рибе са перјем!

Старац. Куку, чујеш ли га само шта бунца? Тако ти Бога, докторе, дај му нешто да пије, док пије сасвим полудео.

Лекар. А, не — имам још да га питам. (*Менехму*) Кажми ми сада да ли су ти кадгод очи укочене?

Менехмо. Зар ти мислиш да сам ја скакавац, будало?

Лекар. А да ли ти кадгод крче црева?

Менехмо. Кад сам сит не крче, а када сам гладан онда крче.

Лекар (старицу). Ово је одговорио као паметан човек. (*Менехму*) Спаваш ли преко целе ноћи? Да ли лако можеш да заспиш?

Менехмо. Спавам добро кад ником ништа ни сам дужан. У осталом, нека те Јупитер и сви богови убију с тим питањима.

Лекар (старицу). Сада га већ помало хвата. Чувај га се, чим тако говори.

Старац. Та сада он говори као Нестор према ономе како је малочас говорио: а малочас је рекао за своју жену да је бесна кучка.

Менехмо. Шта сам рекао?

Старац. У твоме лудилу...

Менехмо. Ама зар ја?

Старац. Ти, ти. Претио си ми да ћеш ме прегазити колима. Ја сам те чуо и видео — ја то кажем.

Менехмо. А ја опег знам да си ти украо свети венац Јупитеров, и да су те због тога стрнаили у затвор, па си онда био везан и батинаан; после тога убио си оца и продао матер. Видиш ли како ти ја враћам зајам.

Старац. Молим те, докторе, учини нешто ако Бога знаш! Зар не видиш да је сасвим луд?

Лекар. Знаш шта ће бити најбоље? Да га доведу к мени.

Старац. Мислим да је тако најбоље?

Лекар. Па разуме се. Ту ћу моћи на тенане да га лечим.

Старац. Добро, нека буде.

Лекар (Менехму). Даваћу ти једно двадесет дана кукурек.

Менехмо. А ја ћу једно тридесет дана да те држим везаног и да те бијем.

Лекар. Брзо, брзо доведи људе да га доведу к мени.

Старац. Колико ће их требати?

Лекар. Кад је овако немиран, бар четворица.

Старац. Одмах ће доћи. Причувај га, докторе, молим те.

Лекар. А, не — идем и ја кући, да тамо спреим што треба, а ти нареди робовима да ми га донесу.

Старац. Добро, донеће га одмах.

Лекар. Ја одох.

Старац. У здрављу. (*Лекар и старац оду*).

Менехмо. Отишао је мој старац, отишао је и лекар — сада сам сам. Ама зашто ли то ти људи говоре да сам полудео? Откако сам жив, никад нисам био болестан ни једнога дана. Нити сам полудео, нити се бијем, нити почињем кавгу. Здрав сам, сви су око мене здрави, познајем их и разговарам с њима. Да нису можда сии полудели? Шта да радим? Ишао бих кући, али не да жена. Овде ме исто тако не пуштају. Е то је баш зло и наопако! Да чекам овде, па ће се жена ваљада смиловати.

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Месеније. (Менехмо I)

Месеније. Сваки исправан роб треба да се стара и да се брине да господарева заповести како треба извршује, да гледа господарев посао као да је господар ту, па још и боље него да је ту. Треба да су му преча леђа од гуше, а ноге од стомака. Нека само помисли шта следује лењим и неваљалим робовима: батине, окови, млин, умор, глад, и опака хладовина. То је награда за непослушност — *тога* се ја жестоко плашим, и због тога волим бити исправан него не-

исправан. Боље да ми заповеда, него да ме бије, и волим да *једем* хлеб него да га *правим*... Увек мислити на своја леђа — то је мој принцип! И тако, ја сам лепо сместио робове и пртљаг у гостионицу, па сад идем да нађем господара. Да лупам на врата — нека зна да сам овде. Ко зна да ли ћу га моћи извести читавог из ове јазбине! Све се плашим да не долазим доцкан.

ПЕТА ПОЈАВА

Старац. Менехмо I. Робови. Месеније

Старац. Најозбиљније вам наређујем да моју заповест извршите како треба. Подигните га, и однесите доктору, иначе тешко вашим ногама и леђима. Ништа не слушајте што вам прети. Што стојите? Шта чекате? Дижите га! Ја идем доктору, да вас тамо сачекам (*оде*).

Менехмо. Пропао сам! Шта ово треба да значи? Што су се ови окупили око мене? Шта ћете? Шта тражите? Куда ме носите? Куда? Пропао сам. У помоћ! Драчани, у помоћ! (*робовима*). Пуштајте ме!

Месеније. Бесмртни богови, шта ја то видим својим очима! Неки непознати људи — срам да их буде! — вуку мога господара.

Менехмо. Има ли икога да ми помогне?

Месеније. Има, господару, ја ћу да ти помогнем — још како да ти помогнем! О, да гадног и гнусног злочина! Хеј, Драчани, зар да мог господара, који је дошао као слободан човек у вашу варош, нападају насред чаршије, у по бела дана! (*робовима*) Пуштајте га!

Менехмо (Месенију). По Богу брате, ко си, да си, помози ми и не дај да се нада мном изврши оволико насиље!

Месеније. Како те не бих бранио и помагао ти? Не дам да пропаднеш; боље да пропаднем ја. Бога ти, господару, ишчунај око том што ти је за леђима, а ја ћу овима да посејем песнице по лицу. У зао час сте га данас напали! Пуштајте га!

Менехмо. Ја сам овога већ дочепао за око.

Месеније. Гледај да му остане добра рупа на лицу. Лопузе, грабљивци, разбојници!

Робови. Пронали смо! Чекајте, молим вас.

Месеније. Пуштајте га само (*робови оставе Менехма*).

Менехмо. Како сте смели да ме дирате? (*Месенију*) Удри!

Месеније. Вуците се одавде, идите бестрага! Ево и теби: кад идеш последњи да понесеш ово на пешкеш. Ала сам им жестоко изразбијао уста! Е, госпо раду, збиља сам дошао у добри час!

Менехмо. Ко си, да си, младићу, нека ти богови плате, јер да тебе није било, не бих данас дочекао залазак сунца.

Месеније. Е, кад је тако, господару, онда је савим право да ми поклониш слободу.

Менехмо. Ја да ти поклоним слободу?

Месеније. Па разуме се, кад сам ти спасао живот.

Менехмо. Шта кажеш? Ти си, младићу, у заблуди.

Месеније. Како, у заблуди?

Менехмо. Тако ми оца Јупитера, ја ти нисам господар.

Месеније. Како велиш?

Менехмо. Што јест — јест: ни мој роб није учинио за мене оно што си ти учинио.

Месеније. Па кад кажеш да нисам твој, да ме пустиш онда да идем слободан.

Менехмо. Што се мене тиче, буди слободан и иди куда хоћеш.

Месеније. Немаш ништа против?

Менехмо. Немам ништа против, ако ти ја могу што наређивати.

Месеније. Здраво, патроне. — „Честитам ти, Месеније, слободу“. — Храла вам. Али патроне, молим те да ми од сада заповедаш као да сам ти роб. Ја ћу и даље бити с тобом, и вратићемо се заједно кући.

Менехмо. А, то никако.

Месеније. Идем сада у гостионицу да ти донесем паре. Кеса је у сандуку запечаћена као што је била. Сад ћу ти је овде донети.

Менехмо. Дела само пожури.

Месеније. Вратићу ти је онакву какву си ми је дао. Причекај ме (*оде*).

Менехмо. Много ли сам чуда данас доживео! Једни кажу да нисам који сам и истерују ме напоље... А и овај, коме сам малочас поклатио слободу, прича да је мој роб. Каже да ће ми донети кесу с парама. Ако ми је донесе, рећи ћу му да буде слободан и да иде куд зна, како ми не би тражио патраг паре, кад се спамети. Старац и лекар рекоше да сам луд. Бог ће га знати шта је — мени све ово изгледа као сан. Идем сада овој пропалици, иако је она на мене љута, да ако могу измолити од ње огртач, па да га носим кући (*уђе у кућу Еротујину*).

ШЕСТА ПОЈАВА

Менехмо П. Месеније

Менехмо. Зар, ти, бре, смеш да кажеш да си био са мном од како се јутрос растадосмо?

Месеније. Ама зар те нисам малочас отео, када су те, пред овом кућом, букли њих четворица? Ти си викао за помоћ, а ја сам притрчао, избио нападаче, и отео те; и зато што сам те избавио, ти си ми поклатио слободу. Па кад сам ја рекао да ћу ти донети паре и пртљаг, ти си, што си пре могао, истрчао преда ме, да одрекнеш шта си учинио.

Менехмо. Ја теби поклатио слободу?

Месеније. Па јесте.

Менехмо. Где ти њега: па ја бих пре сам постао робом него што бих теби поклатио слободу.

СЕДМА ПОЈАВА

Менехмо I. Месеније. Менехмо П

Менехмо I (излази из куће Еротујине). П у очи да се кунете, па опет нисам данас однео огртач и гривну, ђубретаре једне!

Месеније. Бесмртни богови, шта је ово?

Менехмо П. Шта то?

Месеније. Твоја слика и прилика!

Менехмо П. Ама шта је?

Месеније. Твоја слика — не може бити већа сличност.

Менехмо П. Бога ми, доиста је налик, колико ја сам себе познајем.

Менехмо I. Здраво, младићу, спаситељу мој, ко био да био.

Месеније. Молим те, младићу, немој се наћи увређен: кажи ми твоје име.

Менехмо I. Врло радо, јер си ме ти и сувише обавезао — мени је име Менехмо.

Менехмо П. Па и ја се тако зовем.

Менехмо I. Ја сам Сицилијанац, из Сиракузе.

Менехмо П. Па и ја сам отуда.

Менехмо I. Да ли је то могуће?

Менехмо П. Тако је као што ти кажем.

Месеније (показује на Менехма I.). Овога познајем — то ми је господар, и ја сам му роб, а мислио сам да сам роб овог другог (*показује на Менехма П.*). Ја сам за овог другог мислио да си ти, па сам му помогао. (*Менехму П.*) Молим те, опрости ми ако сам ти из неспоразума рекао што глупо.

Менехмо П. Зар се не сећаш да смо заједно изашли из лађе?

Месеније. Бога ми јесте, имаш право. Ти си ми господар. (*Менехму I.*). А ти тражи себи роба. (*Менехму П.*) Теби здраво, (*Менехму I.*) а теби у здрављу! Ово је Менехмо.

Менехмо I. Ама ја сам Менехмо.

Менехмо П. Ама шта значи ово? Зар си ти Менехмо?

Менехмо I. Ја, ја, Менехмо, син Мосхов.

Менехмо П. Зар си ти син мог оца?

Менехмо I. Та ја сам син свог оца, а твога не тражим нити ти га отимаам.

Месеније (за себе). Бесмртни богови, дајте да

ми се испуни нада! Ако се не варам, ово ће бити браћа близанци, јер су из истог места и од истог оца. Да зовнем свога господара. (гласно) Менехмо.

Менехмо I. и II. Шта ћеш?

Месеније. Не требате ми обојица. Него који је од вас дошао са мнош лађом?

Менехмо I. Ја нисам.

Менехмо II. Ја сам.

Месеније. Имам нешто да ти кажем. Ходи овамо.

Менехмо II. Добро, шта ћеш.

Месеније. Ово је или неки коцкар или твој рођени брат. Никада још нисам видео два човека тако налик један на другог. Ни кап воде није тако налик једна на другу као што је он на тебе и ти на њега. Осим тога, обојица кажете да сте из истог места и од истог оца. Него да ми њега потанко испитамо.

Менехмо II. Херкула ми, право си рекао, и хвала ти. Деде, гледај, молим те — бићеш слободан ако се увериш да је то мој брат.

Месеније. Ја се надам да ће бити.

Менехмо II. И ја се надам.

Месеније (Менехму I). Слушај сада: ти, чини ми се, рече да се зовеш Менехмо?

Менехмо I. Тако је.

Месеније. Па и овај се зове Менехмо. Кажеш да си рођен у Сиракузи, на Сицилији; и овај је отуда. Кажеш да ти је отац Мосхо — то је и његов отац. А сада молим вас да пазите обојица шта ћу да вас питам.

Менехмо I. Учинићу ти све што ме молиш, јер си то заслужио. Слушаћу те као да сам ти роб.

Месеније. Ја се надам да ћете ви бити два рођена брата, близанца, рођени једнога дана, од једне мајке и од једнога оца.

Менехмо I. Шта ти то говориш? Еј, кад би то било истина!

Месеније. Биће. Пази сада да ми обоје одговарате што вас будем питао.

Менехмо I. Питај шта хоћеш. Рећи ћу ти све — ништа нећу прећутати.

Месеније. Је ли теби име Менехмо?

Менехмо I. Јесте.

Месеније. А теби?

Менехмо II. И мени.

Месеније. Твој је отац Мосхо?

Менехмо I. Тако је.

Менехмо II. То је и мој отац.

Месеније. Јеси ли ти из Сиракузе?

Менехмо I. Јесам.

Месеније. А ти?

Менехмо II. Па разуме се.

Месеније. Све иде не може боље бити. Пазите сад даље. Кажу ми чега се сећаш из свога завичаја?

Менехмо I. Отишао сам са оцем у Тарент, на ва-шар. Ту сам се изгубио у гомили, и после су ме одвезли лађом.

Менехмо II. Свевишњи Јупитеру, буди ми на помоћи!

Месеније III. Што се дереш? Да ћутиш! Колико ти је било година кад си се с оцем кренуо на пут?

Менехмо I. Седам година. Тек су ми тада испадали први зуби. После тога нисам више видео свога оца.

Месеније. А колико је синова имао твој отац?

Менехмо I. Колико се сада сећам, двојицу.

Месеније. Ко је старији, ти или твој брат?

Менехмо I. Обојица смо вршњаци.

Месеније. Како то?

Менехмо I. Били смо близанци.

Менехмо II. О, нека је слава боговима!

Месеније. Ако ме прекидаш, ја ћу да ћутим.

Менехмо II. Не, не, ја ћу да ћутим.

Месеније. Кажу ми, да ли сте се обојица звали једним именом?

Менехмо I. Нисмо. Ја сам се звао као и сада, Менехмо, а њега су звали Созикле.

Менехмо II. То је он! Не могу више да се уздржим! Здраво, мој рођени брате! Ја сам Созикле.

Менехмо I. А откуд после да се назовеш Менехмо?

Менехмо II. Кад нам је јављено да си се ти изгубио и да нам је отац умро, деда ми је променио име, и твоје име дао мени.

Менехмо I. Верујем ти. Него реци ми ово једно...

Менехмо II. Шта?

Менехмо I. Како нам се звала мајка?

Менехмо II. Теуксимарха.

Менехмо I. Тако је. Здраво, непадни мој брате, кога видим после толико година! (*загрле се*).

Менехмо II. Здраво ми буди, драги брате, кога тражим и око кога се мучим толико година, и кога сам, хвала Богу, нашао.

Месеније. Зато те је она жена звала твојим именом: она је за тебе мислила да је он, па те је зато и позвала на ручак.

Менехмо I. А, збиља, ја сам паредио да ми се код ње спреми ручак, без знања моје жене, којој сам код куће украо огртач.

Менехмо II. Ама је ли то овај огртач што га носим?

Менехмо I. Откуда ти?

Менехмо II. Хетера која ме је позвала на ручак, причала ми је да сам јој га поклонио. Ручао сам само, и провео се, а овај огртач и гривну...

Менехмо I. Нека је у добри час. Радујем се што си се провео на мој рачун, јер кад је тебе звала на ручак, она је мислила да сам то ја.

Месеније. А хоћеш ли да ми поклониш слободу, као што си обећао?

Менехмо I. Сасвим је право и у реду, да га ослободиш. Учини то, брате, за моју љубав.

Менехмо II. (*Месенију*). Буди слободан.

Менехмо I. Честитам ти, Месеније, слободу.

Месеније. Али треба још штогод да додаш, како бих одиста био слободан.

Менехмо II. Када је све, брате, испало по нашој жељи, хајде да се обојица вратимо у отаџбину.

Менехмо I. Хоћу, брате, учинићу ти по жељи. Заказаћу овде распродају и продаћу све што имам. Хајдемо сада у кућу.

Менехмо II. Хајдемо.

Месеније. А знате ли шта ћу да вас молим?

Менехмо I. Шта?

Месеније. Да ја будем извршитељ.

Менехмо I. Бићеш.

Месеније. Дакле кад да закажем продају.

Менехмо I. Кроз седам дана.

Месеније (публици). Кроз седам дана биће код Менехма распродаја. Продаваће се робови, намештај, плац, кућа; продаваће се све што има за готове паре. Продаваће се и жена, ако се, то јест, нађе купац, али не верујемо да ће се за њу Бог зна шта добити. А сада, поштовани гледаоци, остајте здраво и добро нам пљескајте.

(завеса се диже)

МОСТЕЛАРИЈА (АВЕТИ)

ЛИЦА

Транијон }
Грумијон } робови

Филолахет, младић

Филематија, хетера

Скафа, робиња

Калидамат, младић

Делфија, хетера

Сферијон, ропче

Теопропид, старац

Мисаргирид, зеленаш

Симон, старац

Фаниско, роб

Роб пратилац

Робови

Дешава се у III веку пре Христа.

ПРВИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Грумијон. Транијон

Грумијон. Излази напоље, неваљалче, што ту поред шерпење правиш глупе шале. Хајде напоље! Тешко нашем господару с тобом! Платићу ти ја за све, ако само жив дођем на село. Излази напоље! Сав се већ осећаш на кујну, из које не избијаш.

Транијон. Кога се врага ту дереш? Ти, ваљада, мислиш да си на селу? Одлази одатле! Хајде напоље! Иди бестрага! Мичи се с тих врати! Ето ти — јеси ли то хтео?

Грумијон. Тешко мени! Зашто ме бијеш?

Транијон. Ти си сам тако хтео.

Грумијон. Нека, трпећу. Чекај само, доћи ће стари господар, вратиће се онај кога ти упропашћујеш и једеш кад није ту.

Транијон. Какве то сада глупости говориш, сељачино! Зар се може појести неко који није ту?

Грумијон. Шта ти имаш против села, трчилажо и беспосличару? Ти као да осећаш да ћеш наскоро и сам тамо, у млин. Јесте, јесте, Транијоне: неће проћи много дана па ћеш и ти бити један више у дружини што носи ланце, а засада, док ти се још може, пи, троши, упропашћуј младог господара, банчите дан и ноћ, као да сте Грци, купујте и ослобађајте хетере, кљукајте паразите, частите се што боље можете. Зар ти је то оставио у аманет старац, кад је полазио на пут? Зар да овако затекне кућу? Зар је дужност доброг роба да свом господару упропасти и имање и сина, јер за онога који проводи овакав живот, мора се рећи да је пропао. У целој

Атици није било скромнијег и паметнијег младића, а данас је тај младић у сасвим другим стварима постао славан. И на све то ти си га упутио и научио.

Транијон. Кога се врага ти стараш о мени и о ономе што ја радим! Има на селу толико волова, па се о њима старај. Волим да пијем и ашикујем. Ако до чега дође, моја ће леђа да страдају, а не твоја.

Грумијон. Пази само како је дрзак!

Транијон. А тебе нека убије Јупитер и сви богови! Бре, ала смрдиш на бели лук, сељачино једна!

Грумијон. Е, шта ћеш: не могу сви мирисати на скупе мирисе, као ти, ни седети с господаром за истим столом, ни јести тако фина јела као ти. Ти за себе задржи те грлице, рибе, тице, а мене који смрдим на бели лук остави мојој судбини. Ти си господин, а ја сам бедник — морамо да трпимо. Нека мени остане моје добро, а теби твоје зло.

Транијон. Ама ти као да ми завидиш, Грумијоне, што је мени добро а теби зло! Тако и треба да буде. За мене и јесте да ашикујем, а за тебе да чуваш говеда; за мене да лепо живим, а за тебе да се патиш.

Грумијон. Само нека се старац врати, па кад те потерају кроз улице на вешала, избушиће ти леђа као сито.

Транијон. А шта ћемо ако се то пре деси с тобом него са мном?

Грумијон. Ја то никад нисам заслужио, а ти си и заслужио, и сад заслужујеш.

Транијон. Буди мало краћи, ако ниси рад да прођеш као нико твој.

Грумијон. Хоћете ли ми дати хране за стоку? Пећете, ваљада, и њу ви да једете? Уосталом, продужите како сте почели: пите, банчите, једите, кљукајте се.

Транијон. Ђути па иди на село. Ја одох у Пиреј да за ручак спремам мало рибе, а сутра ћу већ наредити да ти ко донесе хране за стоку. Шта је? Што ме гледаш, обешешаче?

Грумијон. Чекај само, брзо ћеш дочекати да тебе тако назову.

Транијон. Нека је за сада овако како је, а то „брзо“ слабо ме се тиче.

Грумијон. Добро, добро, али само не заборави да зло много брже долази него добро.

Транијон. Немој ми ваздан ту зановетати! Вуци се на село! Чекај само, нећеш ти мени више досађивати! (*одс*).

Грумијон. Ено га, оде, и баш га се ништа не тиче што сам му говорио! Бесмртни богови, помозите, дајте да се што пре врати стари господар, који је већ три године на путу — док још није све пропало, и кућа и имање. Ако се не врати, таман ће бити још за који месец да се троши. Идем на село. Ено младог господара, који је некада био тако добар, а сада је тако пропао (*оде*).

ДРУГА ПОЈАВА

Филолахет

Често и дуго размишљао сам и претурао по својој памети (ако ја у опште имам памети) са чим би се могао упоредити човек. Најзад сам се досетио. Човек кад се роди, може се упоредити са новом кућом. Казаћу вам своје разлоге, и знам да ћете се сложити са мном. Кућа кад је сазидаш, до-тераш, удесиш, допада се свима: сви хвале њу и мајстора; сваки жели да зида по истом плану. Али нека се у њу усели каква вуцибатина, каква небрига, прљав, запуштен човек, са лењом фамилијом, кућа је већ свршила своје: шта јој вреди што је лепа кад о њој нико не води рачуна. Деси се једнога дана, удари олуја, поломи црепове и ћерамиду; она ленштина од газде неће да оправи, и сада пљусне киша, овлажи је, кућа прокишњава, греде труле — жали боже онолику мајсторову муку. У њој се већ не може да станује. За све ово, разуме се, није крив мајстор: криви су они који такве ситне оправке, за које се не би издало ни неколико гроша, одлажу од данас за сутра, док им се већ и зидови не поруше.

па онда, хајде — зидај целу кућу изнова. Ето тако стоји ствар с кућом, а сада ћете видети да исто то важи и за људе. Одмах у почетку, родитељи су за своју децу мајстори: они им постављају темељ, подижу их, гледају да их што боље учврсте, да буду спремни за живот и да послуже другима за пример. При томе не штеде ни себе ни материјал: што потроше, сматрају да је у добар час потрошено. Највећа им је брига да и други родитељи пожелеле себи такве синове какав је њихов. Кад син пође у легијон, они га препоруче каквом свом рођаку; а кад се отуда врати, онда није више под надзором својих мајстора, и тек тада има да се види шта ће да буде са целом зградом. Што се мене тиче, ја сам био добар и честит док сам био под контролом мојих мајстора; а чим сам почео живети о својој памети, одмах сам упропастио све око чега су се они мучили. Најпре је дошло беспосличење: то је била за мене она олуја, која ми је донела град и пљусак; што сам имао стида и образа, све је то она скинула и разнела. Ја се нисам постарао да то покријем. После тог дошла је љубав: то је била она киша, која је сасвим продрла у мене и овлажила ми памет. И сада је редом пропадало и имање, и поштење, и добар глас, и понос — ја сам постао сасвим неспособан за живот. Тако ми Полукса, Мапија је већ толико иструлела да се кућа већ не може више поправити и мораће цела да падне. Ни камен на камену неће остати, и нико јој не може помоћи. Тешко ми је кад помислим какав сам био, а какав сам сад. Нико од мене није био вреднији, нико није боље бацао дискос, цилит, лопту; био сам најбољи тркач, борац, коњаник. Живео сам срећно. У скромности и издржљивости служио сам другима за пример. А сада сам нико и ништа, и за све то сам сам крив.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Филематија. Скафа. Филолахет

Филематија. Одавно се, моја Скафа, нисам овако слатко окупала и овако освежила.

Филолахет (за себе). О, лепотице лепа! То је она моја олуја која је с мене скинула сав стид што сам га имао, онда када су љубав и страст навалили у моје срце. Никад већ више нећу моћи да препокријем кућу! Зидови су се већ овлажили — кућа је сасвим пропала.

Филематија. Види, молим те, Скафа, да ли ми лепо стоји хаљина. Хоћу да будем лепа Филолахету, мојој зеници, мом господару.

Скафа. Што се кртиш, када си сама собом лепа? Заљубљени људи не гледају на хаљину, већ на оно што је под хаљином.

Филолахет (за себе). Тако ми богова, слатка је ова Скафа: зна, обешеница, све. Како лепо зна шта заљубљени људи раде и мисле!

Филематија. Види, молим те, како ми стоји нова хаљина.

Скафа. Ти си лепа, па ти све лепо стоји.

Филолахет (за себе). За ту реч, Скафа, морам ти учинити неки поклон: кад ми хвалиш драгану, није право да не добијеш ништа.

Филематија. Ти знаш само да ми ласкаш.

Скафа. Баш си ти луда жена! Па зар ти више волиш да ти налазим мане које немаш, него да те хвалим као што заслужујеш? Што се мене тиче, ја много више волим да ме хвале, па макар и лагали, него да ми од истине манишу и да ми се смеју.

Филематија. Ја волим само истину, и да ми се говори истина, а лажљивце мрзим.

Скафа. Тако ти мене волела, тако твој Филолахет тебе волео, заиста си дивна!

Филолахет (за себе). Шта кажеш, неваљалице? Како си се заклела! „Тако ја њу болео“. А што ниси додала: „тако она мене волела?“ Нема ништа од поклона!

Скафа. Право да ти кажем чуди ме да ти, која си иначе промоћурна и паметна, и која си прошла кроз добру школу, радиш тако глупо.

Филематија. Па кажи ми, молим те, ако што грешим.

Скафа. Грешиш, разуме се да грешиш, кад си се само за њега једног везала, њега једног гледаш, а за друге нећеш ни да чујеш. Само *матроне* угађају једном човеку, а не хетере.

Филолахет (за себе). Јупитеру, каква је то персећа ушла у моју кућу? Нека ме убију сви богови и богиње ако овој баби не смрсим конце!

Филематија. Остави се, Скафа, таквих савета.

Скафа. Права си будала ако се надаш да ће те он увек чувати и волети. Пази добро што ти кажем: ти кад остариш и он кад се засити, напустиће те.

Филематија. Ја не мислим тако.

Скафа. Оно што не мислиш пре ће ти се десити него оно што мислиш. Уосталом ако не верујеш мојим речима, веруј ономе што видиш — погледај шта сам ја данас, а шта сам некада била. И мене су исто тако волели, и ја сам се исто тако везала само за једног човека, и тај ме је, чим сам остарела и добила белу косу, напустио и оставио. И с тобом ће исто то да буде.

Филолахет (за себе). Е сада ми дође да јурнем и ископам очи овој наводачици!

Филематија. Он ме је откупио само за себе, и ја треба да идем само за њим.

Филолахет (за себе). Бесмртни богови, како је слатка и чедна. Добро сам урадио, тако ми Херкула, и радујем се што сам њој за љубав изгубио своје имање.

Скафа. Е па кад си већ увршена да ће ти довека бити потаман и да си га капарисала за цео живот, онда се држи само њега и венчај се с њим.

Филематија. Ако човек сачува образ, лако ће да нађе од чега ће да живи. Нека само сачувам свој образ, па ћу бити довољно богата.

Филолахет (за себе). Херкула ми, оца ћу пре да продам — ако већ до тога дође — но што ћу икада дати да се ти мучиш и злопатиш.

Скафа. А шта ће бити са оним другима који су у тебе заљубљени?

Филематија. Волеће ме још више кад виде да умем бити захвална свом добротвору.

Филолахет (за себе). Хеј, кад би ми нешто сад јавили да ми је отац умро, па да јој поклоним све своје имање.

Скафа. Зар не видиш да ће ови скоро доћи до паса? И дању и ноћу само се једе и пије, као на гробљу. Нико и не мисли да мало приштеди.

Филолахет (за себе). Чекај само, на теби ћу првој да отпочнем штедињу: десет дана нећу ти дати ни да једеш ни да пијеш.

Филематија. Ако ћеш о њему лепо да говориш, а ти говори, иначе, ако продужиш да га вређаш, добићеш батине.

Филолахет (за себе). Тако ми Полукса, да сам вишњем Јупитеру принео на жртву онај новац са којим сам је откупио, не би био боље употребљен. Види само како ме лудо воли! Благо мени — купио сам патрона, који ће увек да ме брани.

Скафа (за себе). Ја већ видим да теби трчи шамет само за Филолахетом. Према томе, да не бих због њега извукла батине, боље да ти све одобравам.

Филематија. Дај ми сада огледало и кутију с накитом, да будем намештена кад дође Филолахет, срце моје.

Скафа. Само оној жени треба огледало која се сама себи не допада. Шта ће теби огледало, кад би се и само огледало могло у тебе огледати?

Филолахет (за себе). За ту реч, Скафа, као награду даћу данас поклон — теби моја Филематија.

Филематија. Је ли све на свом месту? Да ли ми је коса лепо очешљана?

Скафа. Кад си ти лепа, онда ти и коса мора бити лепа.

Филолахет (за себе). Е ово је најгора жена на свету! Како јој сада ласка!

Филематија. Дај ми белило.

Скафа. А што ће ти?

Филематија. Да намажем образе.

Скафа. То је исто као кад би хтела да мастилом набелиш слонову кост.

Филолахет (за себе). Е ово је баш духовито употребљено са мастилом и слоновою кошћу. Браво, Скафа, морам да ти пљескам.

Филематија. А ти ми дај руменило.

Скафа. Не дам. Лепа си ти и без њега. Зар имаш срца да ружном фарбом забрљаш најсавршенију слику? Твојој лепоти не треба никаква помада, ни белило, ни мелска боја, нити шта друго. Ево ти огледало.

Филолахет (за себе). Тешко мени — пољубила је огледало! Где ли има неки камен, да томе огледалу разбијем главу.

Филематија. Да ли да се намиришем?

Скафа. Не, нипошто.

Филематија. Зашто?

Скафа. Зато што је жена најбоље намирисана кад ничим није намирисана.

Филолахет (гласно). Шта радите вас две овде?

Филематија. Удешавам се за тебе.

Филолахет. Довољно си се удесила. (*Скафи*) Носи унутра тај накит. Филематија, срце моје, хтео бих да пијем с тобом.

Филематија. И ја бих хтела с тобом, јер што ти волиш то и ја волим.

Филолахет. Е ту реч, срце моје, двадесет мина да платим, па је нисам много платио.

Филематија. Знаш шта, ја ћу ти је продати савим јефтино. Дај ми за њу десет мина.

Филолахет. Па ти си их већ добила. Израчунај само — тридесет мина дао сам за тебе у откуп.

Филематија. Зашто ми то пребацујеш?

Филолахет. Зар ја теби да пребацујем, ја који се само радујем кад ми други ради тога стављају примедбе? Никада још нисам тако лепо употребио свој новац.

Филематија. Исто тако, ни ја нисам у свом животу ништа лепше учинила него што сам тебе заволела.

Филолахет. У том случају паши се рачуни слажу — потраживања и дуговања једнака су: ти мене волиш, ја тебе волим, и обоје смо уверени да тако треба да буде. Ко се томе радује, радувао се увек свом добру; ко нам завиди, не завидео му никад нико на свету.

Филематија. Онда хајде, да заузмемо место. Дај, мали, воду за руке. Донеси овамо то асталче. Види где су коцке. Хоћеш ли мало мириса?

Филолахет. Шта ће ми мирис кад је поред мене најскупље миро? Него гле, да ли је оно мој пријатељ што долази са својом дружином? Ено, очи моје, Калидамата и његове дружине. Дивота! Скупља се већ дружина да дели пљачку.

ЧЕТВРТА ПОЈАВА.

Калидамат. Делфија. Филолахет. Филематија.
Робови

Калидамат (робу). Да дођеш на време овамо код Филолахета. Јеси ли разумео? Хеј, бре, теби говорим. Био сам до сада тамо у једном друштву, па сам утекао — досадни су ми били и гости и њихови разговори. Идем сада да продужим код Филолахета; ту ће нас радо и весело дочекати. (*Делфији*) Шта велиш, да нисам пи-пи-пијан?

Делфија. Онакав си какав си био и досада увек.

Калидамат. Хоћеш ли да ја загрлим тебе и ти мене?

Делфија. Ако хоћеш, хајде.

Калидамат. Баш си слатка! Хајде, болап, сада ме води.

Делфија. Пази да не паднеш. Држи се.

Калидамат. Ох, ох, ти си моје око. Ја сам твоје дете, меду мој.

Делфија. Па ти ћеш да легнеш овде, на сред со-
кака, пре но што доћеш до миндерлука.

Калидамат. Пусти, пусти ме да паднем.

Делфија. Хајде падни.

Калидамат. Али ја хоћу да са мном падне и
оно што ми је у руци.

Делфија. Ако паднеш, паићемо заједно.

Калидамат. Па ће онда неко да нас нађе и да
нас бар подигне.

Делфија. Ала је овај пијан!

Калидамат. Зар ти кажеш да сам ја пи-пи-пи-
јан?

Делфија. Дај овамо руку. Не дам ти да се угру-
ваш.

Калидамат. Ево ти је, па.

Делфија. Хајде, полако, полако. А знаш ли
куда ћемо?

Калидамат. Знам, сад сам се сетио: идемо кући,
па да тамо продужимо.

Делфија. А, не, овамо ћемо.

Калидамат. Јесте, јесте, тамо ћемо — сетио
сам се.

Филолахет. Имаш ли шта против, душо, да му
пођем у сусрет? То ми је најдражи пријатељ. Сад
ћу се вратити.

Филематија. То „сад“ не могу да сачекам.

Калидамат. Има ли кога овде?

Филолахет. Има.

Калидамат. О, Филолахете, најбољи пријатељу,
здрavo!

Филолахет. Богови ти добро дали! Хајде лези,
Калидамате. Одакле идеш?

Калидамат. Одакле сваки пијан човек.

Филолахет. Лези и ти, драга Делфија.

Калидамат. Дај јој што год да пије, а ја ћу
мало да одспавам.

Делфија. Ето такав је он увек.

Филолахет. Шта ћемо сад с њим, драга Дел-
фија?

Делфија. Остави га тако.

Филолахет (робу). Дела, брзо, пођи од Делфије и послужи нас све вином.

ДРУГИ ЧИН.

ПРВА ПОЈАВА

*Транијон. Филолахет. Калидамат. Филематија.
Делфија. Робови*

Транијон. Вишњи Јупитер навалио је из све снаге да упропасти мене и господаревог сина Филолахета. Свака је нада изгубљена; не можемо ни нашта више да рачунамо. Сам Спас да хоће да нам помогне, па ни он не би могао — толика је планина од чемера коју сам малочас видео у пристаништу. Дошао је господар — пропао је Транијон. (*Публици*) Да ли би ко од вас хтео да заради који грош и да пристаје да ме замени данас кад дође до батина? Где су они јунаци који су провели век под батинама и у букагијама, или који за три гроша дневно подлазе под бедеме и трче тамо где по десет пута могу да погину. Даћу таленат оном ко први јуриша на вешала, али под условом да му се добро увезу и руке и ноге, па нека онда тражи од мене новац. Али ја сам будала кад не јурим кући.

Филолахет. Дошла је захира — ево се Транијон вратио из пристаништа.

Транијон. Филолахете.

Филолахет. Шта је?

Транијон. И ја и ти...

Филолахет. Шта и ја и ти?

Транијон. Пропали смо.

Филолахет. Како то?

Транијон. Дошао је отац.

Филолахет. Та шта говориш?

Транијон. Пропали смо — дошао је отац.

Филолахет. Где је тако ти Бога?

Транијон. Ено га већ у пристаништу.

Филолахет. Ко каже? Ко га је видео?

Транијон. Ја сам га видео.

Филолахет. Тешко мени! Шта ћу сад? Ама јеси ли га баш ти видео?

Транијон. Баш ја.

Филолахет. Сигурно?

Транијон. Ама сигурно, кад ти кажем.

Филолахет. Пропао сам, ако је истина.

Транијон. Какве бих користи имао да те лажем?

Филолахет. Па шта сада да радим?

Транијон. Нареди да се све ово склони. Ко то тамо спава?

Филолахет. Калидамат.

Транијон. Разбуди га, Делфија.

Делфија. Калидамате, Калидамате, пробуди се!

Калидамат. Будан сам, дај ми да пијем.

Делфија. Пробуди се. Дошао је Филолахетов отац.

Калидамат. Нек нам је жив и здрав.

Филолахет. Жив је он и здрав, него сам ја пропао. (*Калидамату*) Устај за Бога — отац је дошао!

Калидамат. Дошао ти отац? Па кажи му да се врати. Шта му је наспело да дође?

Филолахет. Шта сад да радим? Отац ће затећи мене пијаног, а кућа је пуна гостију и жена. Страшна је то ствар копати тек онда бунар када те је жеђ притисла — тако и ја, питам се шта да радим сад кад је отац већ ту.

Транијон. Пази га само! Па он се опет завалио и заспао. Разбуди га.

Филолахет. Та хоћеш ли устати једаред? Кажем ти да ми је дошао отац.

Калидамат. Шта кажеш, отац? Дај ми папуче и оружје — не брините, ја ћу већ да убијем оца.

Филолахет. Ђути ако Бога знаш — све ћеш да нас упропастиш. Дижите га брзо и носите унутра. Пропао сам.

Транијон. Не брини се, ја ћу већ лепо уредити ствар.

Филолахет. Нема од мене ништа.

Транијон. Ти само ћути, а ја ћу место тебе ми-

слити како да доведемо ствари у ред. А шта ћеш да кажеш ако ја удесим да твој отац не само не уђе у кућу, већ да побегне што може даље од ње? Ви само уђите унутра и склоните ово што пре.

Филолахет. А где ћу ја?

Транијон. Где ти се најбоље буде свидело — ето поред ове две овде.

Транијон. Ни оволицно се нећете удалити, Делфија. Унутра пијте као да ништа није ни било.

Филолахет. Куку мене, на шта ли ће да испадну све ове утехе? Сав сам се ознојио од страха.

Транијон. Е, сада да будеш миран и да слушаши што наредим.

Филолахет. Добро.

Транијон. Пре свега, и ти, Филематија, и ти, Делфија, уђите унутра.

Делфија. Стојимо ти на расположењу.

Транијон. Нека би тако било — у добри час! (*Филолахету*) А ти сада пази шта има да се ради. Пре свега кућа има да се закључа. Унутра не дај ником ни да писне...

Филолахет. Разумем.

Транијон. Као да у кући нема ни живе душе.

Филолахет. Добро.

Транијон. Кад чича залупа на врата, нико да не одговара.

Филолахет. Да ли желиш још штогод?

Транијон. Кажу да ми донесу лаконски кључ. На њу ја кућу закључати споља.

Филолахет. И себе и све своје наде предајем теби у руке, Транијоне. (*уђе у кућу*).

ДРУГА ПОЈАВА

Транијон, доцније ропче

И онда кад те изненади опасност, лако је наћи се и удесити ствар, али само паметан човек мора водити рачуна о томе да све смицалице прођу на миру, иначе може да настрада тако да му и живот омрзне. Ја ћу већ гледати да се све што овде заму-

тим на крају крајева избистри и прође на миру, и да нико због тога не настрада. (*ронче излази и доноси кључ*) Што си ти бре изашао? Пронао сам! Зар се тако извршују моје наредбе?

Ронче (предаје кључ). Господар те најлепше моли да како год знаш отераш оца од куће — само да не уђе унутра!

Транијон. Кажн ти њему слободно ове: неће чичи пасти напамет ни да погледа на кућу, него ће покрити главу и као опарен побећи. Дај сада кључ па улази унутра. Закључај ти отуд, а ја ћу одовуд. Е сада нек чича само дође: приредићу му, овако живом, циркус какав се неће видети ни кад га буду сахрањивали. Да се ја сада мало склоним. Одлвде ћу да вребам чичу, па ћу да га насамарим.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Теопроид с робовима. Транијон

Теопроид. Нека ти је велика хвала, Нептуче, што си ме, овако ни живог ни мртвог, пустио из своје области. Ако одсад чујеш да сам се навезао на море ма и једну стопу далеко од обале, чини слободно са мном оно што си сад хтео да учиниш. Иди с милим Богом — од данас нећу више да згем за тебе. Немаш више код мене кредита.

Транијон (за себе). Полукса ми, Нептуне, грдно си погрешио што си пропустио овако zgodну прилику.

Теопроид. Враћам се из М-сира после пуне три године. Знам да ће ме једва дочекати.

Транијон (за себе). Много бисмо лепше дочекали оног који би нам јавио да си умро.

Теопроид. Него шта је ово? Капија закључана па ако је дан. Хајде да лупам. Хеј, има ли кога да ми отвори ову капију?

Транијон (гласно). Ко је то што је дошао до наше куће?

Теопроид. Гле, па ово је мој роб, Транијон.

Транијон. О, Теопропиде, господару, здраво. Радујем се што си здраво стигао. Како си?

Теопропид. Добро сам, као што видиш.

Транијон. Нека је слава Богу.

Теопропид. Него шта је с вама? Јесте ли пољудели?

Транијон. Како то?

Теопропид. Скитате се по сокацима а кућу не чува нико. Нема никога ни да отвори ни да одговори. У мало нисам развалио врата лупајући.

Транијон. Куку, зар си додирнуо ту кућу?

Теопропид. А зашто да је не додирнем? Кажем ти да сам готово изломио врата од силног лупања.

Транијон. Додирнуо си је дакле?

Теопропид. Додирнуо сам је и лупао.

Транијон. Ајаох!

Теопропид. Шта је?

Транијон. Зло.

Теопропид. Ама шта је то?

Транијон. Ти и не сањаш какав си злочин учи-нио!

Теопропид. Како то?

Транијон. Бегај, тако ти Бога, од те куће, Бегај овамо, бегај ближе мени. Дакле си додирнуо врата?

Теопропид. Па како сам могао лупати ако их нисам додирнуо?

Транијон. Убио си...

Теопропид. Кога, ако Бога знаш?

Транијон. Све твоје.

Теопропид. Е за такву добродошлицу нека те сви богови и богиње...

Транијон. Тешко мени, како ћете се сад очистити, ти и ови овде.

Теопропид. Ама зашто? Шта се то сада одједанпут десило?

Транијон. Слушај, господару, нареди, Бога ти, да се ови овде (*показује на робове*) склоне мало од куће.

Теопропид. Склоните се.

Транијон. Нипошто да се не дотичете куће (*сагне се*). Додирните и ви земљу.

Теопропид. Ама казуј већ једном у чему је ствар.

Транијон. Од како смо се иселили — има томе већ седам месеци — нико још није ногом крочио у ову кућу.

Теопропид. Па због чега то?

Транијон (окреће се). Погледај, молим те, да нема некога да прислушкује.

Теопропид. Нема никога.

Транијон. Погледај добро.

Теопропид. Та нема никога, говори већ једном.

Транијон. Десило се нешто ужасно.

Теопропид. Шта то? Ништа те не разумем.

Транијон. Одавно, одавно, извршен је злочин, и ми смо га тек сада открили.

Теопропид. Какав то злочин? Ко га је учинио? Говори.

Транијон. Домаћин — биће да је то онај исти од кога си ову кућу купио — својом рођеном руком убио је госта.

Теопропид. Убио?

Транијон. Убио га је и опљачкао, па га је онда сахранио овде у кући.

Теопропид. А како сте ви то сазнали?

Транијон. Рећи ћу ти, слушај само. Вечерао твој син једанпут у вароши. Кад се вратио кући, одосмо сви да спавамо. Ја сам случајно заборавио да угасим жижак. Одједанпут спопадне оног страховита дрека.

Теопропид. Кога? Мог сина?

(у кући се чује ларма).

Транијон. Пст, мир! Слушај само. Каже да му је у сну дошао онај мртвац.

Теопропид. Аа, па то у сну!

Транијон. Јесте. Слушај само. Па му је онда мртвац рекао ово...

Теопропид. Је ли у сну?

Транијон. Е добро кад му није рекао на јави — човек који је убијен још пре шесет година. Баш си ти, Теопрониде, понекад глуп као ноћ.

Теопронид. Добро, нећу више да те прекидам.

Транијон. Ево шта му је казао онај мртвац: „Ја сам гост Диалонтије Прекоморац, овде станујем, ту ми је одређен стан, јер ме Оркус није хтео да прими у Ахерунт, зато што сам пре рока умро. Преварен сам на Божјој вери, убио ме је домаћин, па ме је неопојаног затрпао у овој кући — убио ме је, разбојник, да ме опљачка. Него ти се сели одавде. Проклетата је ова кућа.“ И каква се чуда овде дешавају. за годину дана не бих могао да ти испричам. (*у кући се чује шушањ*). Пст, пст!

Теопронид (уплашен). Шта је, шта је то?

Транијон. Зашкрипала су врата. Да није то онај мртвац?

Теопронид. Немам више ни капи крви! Ево ме мртви живог вуку у Ахерунт.

Транијон (за себе) Пропао сам! Они тамо поквариће ми целу комендију. Страх ме је да се чича не сети.

Теопронид. Шта ти то сам са собом говориш?

Транијон. Склони се од врата. Бегај, молим те.

Теопронид. Куда да бегам? А што ти не бегаш?

Транијон. Ја се не плашим. Нисам ништа скривио мртвима.

Глас изнутра: Хеј, Транијоне!

Транијон. Та кога ме врага зовеш! Нисам ја крив, нисам ја лупао на врата.

Теопронид. Који ти је бес, Транијоне? С ким то разговараш?

Транијон. Аа, па то си ме ти звао. Тако ми богова, ја сам мислио да ми онај мртвац прети што сам лупао на врата. Ама зар ти још стојиш ту и не слушаеш што сам ти казао?

Теопронид. Па шта да радим?

Транион. Бежи, не окрећи се, покри главу.

Теопронид. А зашто ти не бежиш?

Транијон. Ја мртвима нисам ништа скривио.

Теопропид. Добро, знам, али што си се сада толико поплашио?

Транијон. Не брини се ти за мене — то је моја ствар. Него ти, како си већ почео, бежи што игда можеш, и зови у помоћ Херкула.

Теопропид (бежи). Херкуле, теби си молим!

Транијон. И ја ти се молим (за себе) да данас овом чичи смрсиш конце. Бесмртни богови, будите ми на помоћи. Ала сам ја данас удесио ствар!

ДРУГА ПОЈАВА

Зеленаш. Теопропид. Транијон

Зеленаш. Никада још нисам запамтио горе године за своје послове но што је ова: од ране зоре па до мрака окрећем се по форуму, и нико неће ни гроша да потражи на зајам.

Транијон (за себе). Е сада сам начисто пропао. Ето зеленаша који нам је позајмио новац да откупимо ону хетеру и да имамо на трошак. Све је пропало, ако не предузмем нешто, да чича не би сазнао. Идем сад овоме у сусрет. Али што се онај већ враћа? Бога ми биће да је нешто начуо. Идем сада њему. Тешко мени, како сам се поплашио! Ништа није страшније но нечиста савест, као што је код мене случај. Ништа ми друго не остаје него да правим и даље лом, па куд пукло да пукло. (*Теопропиду*) Где си био?

Теопропид. Говорио сам са оним од кога сам кушио кућу.

Транијон. Јеси ли му рекао оно што сам ти испричао?

Теопропид. Казао сам му све.

Транијон (за себе). Тешко мени! Пропашће ми сва моја мајсторија!

Теопропид. Шта ти то са собом разговараш?

Транијон. Ништа, ништа. А, кажеш, испричао си му све?

Теопропид. Рекох ти да јесам, све по реду.

Транијон. И он признаје за госта?

Теопропид. Таман! Неће ни да чује.

Транијон. Не признаје.

Теопропид. Боже сачувај!

Транијон (за себе). Еј, куку мени! (*гласно*). Дакле не признаје?

Теопропид. Па рекао бих ти да је признао. Па шта мислиш сада да радимо?

Транијон. Шта мислим? Идите на суд, али гледај само да узмеш неког судију који ће мени да верује, па ћеш га прогутати тако лако као лисица крушку.

Зеленаш (за себе). Аа, ено Транијона, Филолахетовог роба. То су они што ми не дају ни интерес ни отплату.

Теопропид. Куда ћеш?

Транијон. Нећу никуда. (*за себе*) Е баш сам се ја у зао час родио! Сад ће пред њим да почне разговор! Е баш сам ја несрећник — на све стране праве ми неприлике. Него боље ће бити да га ја претекнем.

Зеленаш (за себе). Пошао је он мени. Добро је — биће пара.

Транијон (за себе). Весео је — али му неће ништа помоћи (*гласно*) Здраво, живо, Мисаргириде.

Зеленаш. Буди здраво. Шта је с парама?

Транијон. Одлази, животињо. Још ниси ни стао па већ замећеш кавгу.

Зеленаш (полугласно). Од овога нећу добити ништа.

Транијон (полугласно). Овај је прави врач.

Зеленаш. Остави се тих беспослица.

Транијон. Дела, реци шта ћеш.

Зеленаш. Где је Филолахет?

Транијон. Е баш си погодио кад ћеш да ми дођеш!

Зеленаш. Море хоћете ли ми ви дати интерес?

Транијон. Знам већ да имаш јак глас. Не дери се!

Зеленаш. Хоћу да се дерем!

Транијон. Ама послушај ме, за Бога!

Зеленаш. Шта да те послушам?

Транијон. Иди, молим те, кући!

Зеленаш. Да идем кући?

Транијон. Па наврати овде око подне.

Зеленаш. И онда ћете ми дати интерес?

Транијон. Даћемо ти.

Зеленаш. Што ја да јурим тамо овамо и да дангубим. Боље је да причекам овде до подне.

Транијон. Боље иди кући. Не лажем те. Иди само.

Зеленаш. Море дајте ви мени мој интерес. Каква је то сад шега?

Транијон. Ама, за Бога, иди сада. Послушај ме.

Зеленаш. Овако ви свакога дана правите са мнош комендију.

Транијон. Немој да си безобразан. Ништа нећеш да добијеш. Ради шта знаш.

Зеленаш. Ако сам безобразан, вратите ми моје паре, па ћу отићи.

Транијон. Вратићемо ти цео дуг.

Зеленаш. Дајте ви мени најпре интерес — то ја тражим.

Транијон. Ама шта хоћеш ти, вуцибатино једна? Овде си дошао да се правиш сила? Ради шта знаш. Не дамо ти ништа, не дугујемо ти ништа.

Зеленаш. Не дугујете ми?

Транијон. Нећеш добити ни црно испод нокта. Ти мислиш ваљада да ће неко да утекне у свет због твога интереса? Море цео дуг ће да ти врати!

Зеленаш. Море не тражим ја то — интерес, интерес одмах да ми се положи.

Транијон. Ниси ти сам што дајеш новац под интерес.

Зеленаш. Интерес овамо, дај ми интерес, дајте ми интерес, хоћу да ми се смета да интерес. Хоћете ли ми дати интерес?

Транијон. Интерес, па интерес — овај ништа друго не уме ни да каже него интерес. Никад у животу нисам видео горе животиње од тебе.

Зеленаш. Шта, ти мислиш да ћу ја да се поплашим од тих речи? Онога ћу ја сада да зовем.

Транијон. Дела, загни само добро.

Зеленаш (виче). Хеј, Филолахете, излази овамо, дај ми интерес.

Транијон. Е сада ти је срце на месту кад се дереш.

Зеленаш. Тражим оно што је моје.

Теопропид. Ама какав је то, Бога ти, интерес што га овај тражи?

Транијон (зеленашу). Ето, малочас му је дошао отац с пута: он ће ти дати и интерес и главницу. Нећеш нас ти отсада више преварити.

Зеленаш. Па да узмем, ако ми да.

Теопропид. Слушај ти!

Транијон. Шта ћеш?

Теопропид. Ко је овај. Шта то тражи? Што зове мога сина Филолахета, и што је тебе напао? Шта сте му то дужни?

Транијон. Нареди, Бога ти, да се тој стоци баци новац у лице.

Теопропид. Шта да наредим?

Транијон. Да му се новцем разбију уста.

Зеленаш. Нека су батине, само кад су од новца.

Транијон. Гледај га само! Зар ти и не изгледа на зеленаша, најгорег човека?

Теопропид. Ама не питам те ја сада ко је он и одакле је, него ти мени кажи о каквим је то парама реч.

Транијон. Па има нешто мало, дугује му Филолахет.

Теопропид. Колично?

Транијон. Па једно четрдесет мина.

Теопропид. Па зар ти је то мало?

Транијон. Веруј ми да није много.

Теопропид. Ама ето човек каже да сте му дужни и интерес.

Транијон. Свега четрдесет и четири мине, и главница и интерес.

Зеленаш. Толико — не тражим више.

Транијон. Е што нећеш да затражиш само једну пару више! Кажи му да ћеш му дати, па да иде.

Теопропид. Ја да кажем да ћу му дати?

Транијон. Кажи.

Теопропид. Зар ја?

Транијон. Ти, ти. Кажи му само, послушај ме. Хајде му обећај, хајде кад ти кажем.

Теопропид. Кажи ти мени шта је урађено с тим парама.

Транијон. На добром су месту.

Теопропид. Па вратите му их онда.

Транијон. За те паре купио је твој син кућу.

Теопропид. Кућу?

Транијон. Јесте, кућу.

Теопропид. Браво, Филолахете. Што ти је очева крв — већ је ударио у трговину.

Транијон. Чим се са овом кућом десило оно што сам ти испричао, одмах је купио другу.

Теопропид. Ама баш купио кућу?

Транијон. Јесте, јесте, кућу. И то још да знаш какву!

Теопропид. Не знам.

Транијон. Ухаа!

Теопропид. Шта је?

Транијон. Не питај ме.

Теопропид. Зашто?

Транијон. Срце ће да ти заигра кад је видиш. Сјајнија је од огледала. Не може бити лепша.

Теопропид. У добри час. А за колико се погодио?

Транијон. Свега за два талента, и дао је четрдесет мина капаре, да се онај не би попишманио. Тај новац позајмио је од овога овде. Сад знаш.

Теопропид. То је паметно урадио.

Зеленаш. Хеј, бре, ево већ подне.

Транијон. Исплати га, Бога ти, да нас овде не тњави.

Теопропид. Пријатељу, за паре имаш мени да се обратиш.

Зеленаш. Дакле од тебе ћу да добијем?

Теопропид. Добићеш сутра.

Зеленаш. Онда идем. Биће добро ако их и сутра добијем (*оде*).

Транијон. Нека га убију сви богови и богиње — тако ми је испретурао све моје планове. Е, збиља нема већих поганаца него што су ти зеленаши!

Теопропид. А у ком је крају купио мој син кућу?

Транијон (за себе). Е, сада сам пропао!

Теопропид. Чујеш ли шта те питам?

Транијон. Рећи ћу ти. Само не могу да се сетим како се зваше газда.

Теопропид. Е, па хајде, сети се.

Транијон (за себе). Најбоље ће бити да ја целу ствар пренесем на овог нашег комшију. Рећи ћу да је Филолахет од њега купио кућу. Брзо скована лаж — кажу — најбоља је лаж. Сад ћу да кажем тако, а после ћу већ гледати шта ћу.

Теопропид. Дакле шта је? Јеси ли се сетио?

Транијон. Нека га враг носи (*за себе*) а боље ће бити да тебе однесе! (*гласно*) Ево од овог комшије купио ти је син кућу.

Теопропид. Збиља?

Транијон. Ако положиш паре, онда је збиља, ако не положиш, онда није.

Теопропид. Није баш на најбољем месту.

Транијон. Напротив, место је врло лепо.

Теопропид. Баш би волео да је видим. Залупај, Бога ти, Транијоне, на врата, и изазови неког овамо.

Транијон (за себе). Е, сада сам пропао! Шта ћу сада да кажем? Једнако ме таласи враћају на исту стену. Шта ћу сада? Ни сам не знам шта да радим. Ухваћен сам у све четири.

Теопропид. Хеј, бре ти, зови одмах некога, кажи му да нас проведе.

Транијон. Ама ту су жене па морам најпре да видим да ли ће да нас пусте.

Теопропид. Право кажеш. Иди најпре питај, а ја ћу те за часак овде причекати.

Транијон. (за себе) Нека те, старче, убију сви богови и богиње — баш ми не даш ни да врднем. Али гле, ено баш сам газда излази напоље. Врло добро. Да застанем овде док ми не падне штогод на памет, па ћу тек онда да му приђем.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Симон. Теопронид. Транијон

Симон. Никада ми код куће није било тако добро као ове године, и никада ми није јело боље пријало. Спремила ми је жена диван ручак, па ме сада зове да се одмарамо. Хвала лепо! Ама мени је одмах пало у очи да је ручак бољи но иначе. Ко зна какве намере има баба са мном? И опет хвала! Није здраво после ручка. И тако се ја полако извучем из куће. Могу мислити већ колико се код куће жена на мене напсила!

Транијон. (за себе) Овај ће се чича лепо вечерас да проведе — пресешће му и вечера и спавање.

Симон. Нешто се сада мислим, човек који се ожени старом миражџиком, никад неће бити сањив — бежаће од спавања као опарен. Такав је случај и са мном — пронашао сам да је боље да утекнем на форум, но да се одмарам код куће (*публици*). Не знам што би на ово радиле оне ваше код куће, а што се тиче ове овде с којом ја имам кубуре, знам да ће ми бити још горе но што ми је сада.

Транијон. (за себе) Е, мој чича, ако ти се деси каква незгода због овог твог бегства, немаш права да се тужиш ни на кога — сам си себи крив. Али време је већ да му приђем. Добро је — сетио сам се већ како ћу њему да подвалим, а себе да спасем. (*Гласно*). Богови ти помогли, Симоне.

Симон. Здраво, Транијоне.

Транијон. Како си?

Симон. Може се. Шта ти радиш?

Транијон. Говорим са најбољим човеком.

Симон. Хвала ти што о мени тако лепо мислиш.

Транијон. То ти и заслужујеш.

Симон. Али, Херкула ми, ја баш не говорим са добрим робом. Шта је, докле мислите...

Транијон. Шта?

Симон. Па то што радите тамо по кући...

Транијон. А шта то?

Симон. Имате право. Кад помислим само како је живот кратак.

Транијон. Аа, једва сам се сетио да говориш о нама.

Симон. Ви баш знате што живите — и вина, и јела, и свакојаких деликатеса...

Транијон. Е мој Симоне, до сада је био живот, а сада нам се све то измакло.

Симон. Како то?

Транијон. Сасвим смо пропали, Симоне.

Симон. Та шта говориш? Па досада вам је све било потаман.

Транијон. Тако је, не могу рећи да није. Живели смо како нам је душа хтела. Али, Симоне, оставио нам је лађу ветар...

Симон. Како то?

Транијон. Онако како те најгоре мрзи.

Симон. Па лађа је већ била извучена на обалу?

Транијон. Тешко мени.

Симон. Шта је?

Транијон. Тешко мени, пропао сам!

Симон. Зашто?

Транијон. Зато што је дошла друга лађа која је нашој поломила ребра.

Теопропид. Хеј ти, мангуле, ходи овамо.

Транијон. Ево ме одмах.

Симон. Е баш ми је жао. Него кажи ми у чему је ствар.

Транијон. Рећи ћу ти — дошао је господар.

Симон. Онда је већ спреман за тебе конопац, па ћемо онда у букагије, па онда...

Транијон. На коленима те молим да не кажеш ништа мом господару.

Симон. Од мене неће сазнати ништа, не бој се.

Транијон. Хвала ти, патроне.

Симон. Нека, нека — не треба ми такав клијенат.

Транијон. А сада да ти кажем зашто ме је стари господар послао...

Симон. Само реци ми, пре свега, да ли је намирисао штогод?

Транијон. Баш ништа.

Симон. Да ли је већ изгрдио сина?

Транијон. Мирно је све, баш као пред олују. Него замолио те је Бог зна како да му допустиш да разгледа твоју кућу.

Симон. Није ми на продају.

Транијон. Ама знам ја то, него старац хоће да у својој кући направи одељење за жене, купатило, башту, трем.

Симон. Шта му је то сад пало напамет?

Транијон. Казаћу ти. Хоће да што пре ожени сина, и због тога мисли да подигне нов харем; па је онда чуо од не знам кога предузимача да је у твојој кући врло леп распоред, и сада би хтео да је разгледа, ако ти немаш шта против.

Симон. Бога ми, неће се баш много користити — није нашао најбољи образац.

Транијон. Чуо је да је код тебе преко лета ванредно лепо — кажу да се преко целог дана може седети напољу.

Симон. Вала, да ти право кажем, када је свуда хладовина, овде је сунце, од јутра до мрака — стоји као неки разбојник, све до самога вечера. Нигде нема хлада, осим можда на дну бунара. Ето тако ти је с мојом кућом.

Транијон. При свем том, он би желео да је разгледа.

Симон. Нека гледа, кад већ хоће, па ако му се што допадне, нека и сам начини тако.

Транијон. Да га зовнем?

Симон. Зови га.

Транијон (за себе). За Александра Великог и за Агатокла кажу да су починили највећа јунаштва — а шта ли ће тек са мном да буде, који сам, без ичије помоћи, чиним овако славна дела? Тегли ли, тегли овај чича самар, а, Бога ми, тегли га и овај други. Отпочео сам читаву нову индустрију, јер мазгари терају *магарце* са самаром, а ја терам *људе* са самаром. Добро могу да повуку — носе што год им натовариш. Сада би требало да му приђем. (*гласно*) Хеј, Теопропиде.

Теопропид. Шта је? Ко ме то зове?

Транијон. Роб који ће и душу своју да да за тебе. Извршио сам што си ми наредио.

Теопропид. Ако Бога знаш, што си се толико задржао?

Транијон. Није старац имао времена, па сам морао да чекам.

Теопропид. Ни мало се ниси променио — спор си као и пре што си био.

Транијон. Ама, човече, знаш како се каже — не може се у исти мах и дувати и сркати. Нисам могао да будем и овде и тамо.

Теопропид. Па добро шта ћемо сад?

Транијон. Можеш да је видиш и разгледаш до миле воље.

Теопропид. Хајде води ме.

Транијон. Хајдемо.

Теопропид. Ево ме за тобом.

Транијон. Ено и старца; чека те пред капијом. Пази само како је нерасположен што је продао кућу.

Теопропид. А зашто?

Транијон. Молио ме је да наговорим Филолахе-та да одустане.

Теопропид. Таман посла! Сваки гледа себе. Да је пазар био рђав, ми не бисмо могли да га поквари-мо. Ако буде каквог ћара, ми ћемо *за себе* да га задржимо. Човек може бити милостив, али не сме бити луд.

Транијон. Хајде за мном, немој да губимо време.

Теопропид. Добро.

Транијон. Стојим ти на расположењу. Ето то је тај старац. (*Симону*) Довео сам ти га.

Симон. Добро дошао, Теопропиде.

Теопропид. Богови ти добро дали.

Симон. Овај ми рече да си хтео да разгледаш кућу.

Теопропид. Јесте, ако ти не би било непријатно.

Симон. Напротив, врло ми је пријатно. Уђи и разгледај је.

Теопропид. А жене?...

Симон. Море, какве жене — још ћеш о њима да водиш рачуна? Иди ти слободно по кући као да је твоја.

Теопропид. Као да је моја?

Транијон. (*полако Теопропиду*). Немој, Богати, да му стајеш на јад и да му ваздан говориш о томе како си је купио. Зар не видиш како је утучен?

Теопропид. Јесте, зацело.

Транијон. (*полако*). Немој да изгледа да му се смејеш. Не говори уопште ништа о куповини.

Теопропид. Тако је. Ти си ме лепо опоменуо — види се да имаш добро срце. Шта ћемо сад?

Симон. Уђи само унутра. Разгледај свуда на тене.

Теопропид. Хвала ти на љубазности.

Симон. О, од свег срца радо.

Транијон. Пази само какав је чардак а каква је башта!...

Теопропид. Дивно, изванредно.

Транијон. Погледај рагастове — како су масивни и чврсти.

Теопропид. Никад нисам видео лепших рагастова!

Симон. Али сам их био и платио!

Транијон. Слушај га шта каже: био платио. Само што му нису пошле сузе!

Теопропид. Шта си их платио?

Симон. За та два дао сам три мине, без подвоза.

Теопропид. Херкула ми, нису баш тако добри као што су ми се на први поглед учинили.

Транијон. Зашто?

Теопропид. Па зар не видиш да их је све изела првоточина?

Транијон. Одсечени су у незгодно време — то им не ваља; али ако се намажу смолом, моћи ће још да послуже. Них нису правили овдашњи шарлатани. Гледај како су врата лепо састављена. Како ти се допада?

Теопропид. Што више гледам, све сам задовољнији.

Транијон. Види само како једна врана тера шегу са два гаврана.

Теопропид. Е то не видим.

Транијон. Ама зар не видиш како стоји између два јастреба — ево је како лепо стоји, па час дирне једнога, а час другога. Погледај, молим те, према мени, па ћеш видети врану. Видиш ли?

Теопропид. Бадава, не могу никако да видим ту врану.

Транијон. А ти сада гледај према вама: кад не видиш врану, моћи ћеш ваљада да видиш јастребове.

Теопропид. Ама не видим никакву слику — скини ми се с врата.

Транијон. Добро, добро, разумем те: остарео си, па зато не видиш.

Теопропид. Е ово што видим, збиља ми се особито допада.

Симон. Хајде само даље — нећеш се кајати.

Теопропид. Право кажеш.

Симон. Хеј, бре, дечко, покажи кућу и собе. Ја бих вас провео сам, али имам посла на форуму.

Теопропид. Нека, могу ја и сам ићи.

Симон. Па добро, иди.

Теопропид. Одох ја, дакле, унутра.

Транијон. Чекај да видим да не би пас...

Теопропид. Хајде види.

Транијон. Пс, пс, куцо, хајде марш одатле! Иди бестрага! Пази га, још је ту. Пс, пс, одлази!

Симон. Небојте се, уђите само. Мирна је као вода. Уђите слободно. Ја одох на форум.

Теопронид. Хвала ти на љубазности. У здрављу. Транијоне, деде нека одведе неко ту кучку с капије. У пса нема вере.

Транијон. Погледај је само како мирно лежи. Хајде, ниси ваљда толико јогунаст и плашљив.

Теопронид. Па хајде кад си већ навалио. Пођи ти за мном.

Транијон. Ту сам, не пуштам те никуда од себе.

ЧЕТВРТИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Фаниско

Од оних робова који се плаше и кад нису ништа скривили, виде господари највећу вајду, јер они који се ничега не плаше, кад виде да су заслужили батине, одмах изгубе главу, и раде којешта — они учине бегство, па кад их ухвате, тек онда буде батина као кише. Што се мене тиче, мој принцип увек је био да се чувам зла пре но што га осетим на својим леђима; а за кожу желим да остане и надаље каква је била досад: чиста и без масница. Ако слушам имаћу добар заклон: када на друге навали пљусак од батина, ја нећу покиснути. Какви су робови, такав је и господар: ако су добри, и он је добар, ако не ваљају, ни он не ваља. Боже мој, колики гадови и небрите живе у нашој кући. Кад их човек позове да пођу у сусрет своме господару, неће ни да чују. „Нећу, остави ме на миру, знам куда журиш, хтео би мало туђег ручка, ало несита.“ За моју добру вољу ето каква ми је награда. И тако, од толиких других робова кренуо сам се ја сам у сусрет господару. Када за ово сутра господар сазна, лепо ће се

они провести под говеђим кајишима. Уосталом, шта ме се тичу њина леђа — главно је да сам се ја за своја постарао.

ДРУГА ПОЈАВА

Фаниско. Пратилац

Пратилац. Хеј, Фаниско, стој окрени се.

Фаниско. Остави ме на миру.

Пратилац. Пази мајмуна како је подигао нос. Стој, бре, паразите један погани.

Фаниско. Зашто да сам паразит?

Пратилац. Може човек да те намами куд хоће, само ако ти да да једеш — ето зашто.

Фаниско. Јесте, хоћу да једем — а шта се то тебе тиче?

Пратилац. Постао си господарев љубимац, па нећеш никог ни да гледаш.

Фаниско. Остави, Бога ти, те разговоре, па хајдемо заједно у сусрет господару.

Пратилац. Добро, идем да лупам на врата. Хеј, има ли ту кога, да не разбијам ова врата? Има ли кога да ми отвори? Нема баш никога. Што су ти гадна и пакосна та врата — баш као и људи. Него да се ја склоним, док није изашао ко да ме испребија.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Транијон. Теопронид. Фаниско. Пратилац

Транијон. Како ти изгледа пазар?

Теопронид. Топим се од радости.

Транијон. Шта мислиш, да је нисмо скупо платили?

Теопронид. Тако ми Полукса, ово је више него поклоњено.

Транијон. Дакле допада ти се?

Теопронид. Још питаш? Сав сам срећан.

Транијон. Виде ли какво је женско одељење, и какав је трем!

Теопронид. Особит. Чини ми се да ни на форуму није већи.

Транијон. Море измерили смо ја и Филолахет све тремове на форуму, и овај овде највећи је.

Теопропид. Бесмртни богови, какав диван пазар! Тако ми Херкула, да ми сад за ту кућу изброји шест талената, па му је не бих дао.

Транијон. Баш и кад би ти хтео, ја ти не бих дао да је продаш.

Теопропид. Бога ми, после овога пазара имамо прилично имање.

Транијон. И то је све било на мој предлог и на моје заузимање. Ја сам га шатерао да од оног зеленаша узме новац под интерес, и тај новац дали смо овоме као капару.

Теопропид. Сасвим си лепо удесио ствар. Дакле сада му дугујемо осамдесет мина?

Транијон. Толико — ни паре више.

Теопропид. Данас ће их добити.

Транијон. Сасвим добро — него знаш шта, дај ти њих мени, па ћу му их ја предати.

Теопропид. Ама да не буде какве подвале, ако ти их дам?

Транијон. Ко, зар ја? Ама зар сам се ја икад усудно макар и у шали да те слажем?

Теопропид. Ниси зато што сам се ја умео чувати. Него сад иди на село и кажи сину да сам дошао.

Транијон. Разумем.

Теопропид. Све трчећим кораком да дођеш у варош.

Транијон. Добро. (за себе). Идем сада околу, на мала врата, својој дружини, да им кажем како је све у реду и да им испричам како сам овога отерао.

Фаниско. Ама шта је то? Не чују се ни гости ни свирачица као обично. Као да нема живе душе у кући.

Теопропид. Шта је ово? Шта ће ови људи пред мојом кућом? Шта то звире унутра?

Прагилац. Море да ја поново луцам. Хеј, отвори! Транијоне, зашто не отвараш?

Теопропид. Каква су ово сад посла?

Пратилац. Та отварај већ једном! Дошли смо по нашег господара Калидамата.

Теопропид. Хеј ви, децо, шта ћете ту? Шта лупате у та врата?

Фаниско. Па наш господар овде лумпује...

Теопропид. Ваш господар овде лумпује?

Фаниско. Јесте.

Теопропид. Слушај ти, дечко, остави се таквих шала.

Фаниско. ...па смо дошли по њега.

Теопропид. По кога?

Фаниско. По нашег господара. Колико пута хоћеш да ти кажем?

Теопропид. Пријатељу — изгледа ми да ниси неки рђав дечко — кажем ти да нико овде не станује.

Фаниско. Зар у овој кући не станује Филолахет?

Теопропид. Становао је, али се иселио код себе.

Пратилац. Овај је чича ћакнут.

Фаниско. Ти си, чико, у заблуди. Сигурно знам да овде станује, осим ако се није иселио данас или јуче.

Теопропид. Та има већ шест месеци како овде нико не станује.

Пратилац. Ти сањаш.

Теопропид. Ко, зар ја?

Пратилац. Ти, ти.

Теопропид. Немој да си безобразан, пусти ме да говорим с овим дететом. Нико не станује, разумеш ли.

Фаниско. Ама станује, кад ти кажем. И јуче, и прекјуче, и одономад, и пре нет дана, и све откако му је отац на путу, лумпује се овде без прекида.

Теопропид. Ама шта ти то говориш?

Фаниско. Из дана у дан овде се само пије, банчи, довлаче свакојаке жене, свирачице, тамбурашнице.

Теопропид. Ко је то радио?

Фаниско. Филолахет.

Теопропид. Који Филолахет?

Фаниско. Теопропидов син, чини ми се.

Теопропид. (за себе) Куку мене, пропао сам ако је то истина. Хајде да га питам још. (гласно) А, кажеш, тај Филолахет лумповао је свакога дана у овој кући, заједно са твојим господарем?

Фаниско. Јесте, јесте.

Теопропид. Слушај ти, пријатељу, не би човек рекао да си толико глуп. Ти мора да си био на каквом ручку, па си се ту запио.

Фаниско. Како то мислиш?

Теопропид. Ето тако. Сигурно си погрешно кућу.

Фаниско. Знам ја добро куда треба да идем, и знам где сам дошао. Овде станује Филолахет, син Теопропидов — онај што је, чим му је отац отпутовао, откупио свирачицу.

Теопропид. Ама зар Филолахет?

Фаниско. Јесте, свирачицу Филематију.

Теопропид. За колико?

Пратилац. За тридесет талената.

Фаниско. Уха — за тридесет мина.

Теопропид. Како велиш, купио је за тридесет мина?

Фаниско. Јесте.

Теопропид. Па јој је онда поклонио слободу.

Фаниско. Јесте.

Теопропид. И откако му је отац отпутовао, лумповао је свакога дана, заједно са твојим господарем?

Фаниско. Тако је.

Теопропид. А ову кућу овде купио је, је ли?

Фаниско. А, то није.

Теопропид. И дао је овоме комшији четрдесет мина капаре?

Фаниско. Ни то није.

Теопропид. Ух, убио си ме.

Фаниско. Убио је он свога оца...

Теопропид. Тако је.

Фаниско. Камо среће да није тако! Ти си по свој прилици пријатељ његовог оца?

Теопропид. Е, баш је његов отац неки несрећник!

Фаниско. Море то још није ништа, тих тридесет мина, према ономе како је иначе бацао паре.

Теопропид. Упропастио је оца.

Фаниско. Има он неког роба, Транијона, једну велику вуцибатину. Тај би Херкулову зараду могао да потроши! Баш ми је жао његовог јадног оца! Кад стари за то чује, срце ће му препукнути.

Теопропид. Ако је само све то истина.

Фаниско. Што бих те лагао? Какве бих користи имао од тога?

Пратилац. Хеј, море, отварајте!

Фаниско. Шта лупаш? Зар не видиш да унутра нема никога? Сигурно су отишли некуд на друго место, да продуже лумповање. Хајдемо одавде.

Теопропид. Момче, пођи, Бога ти, часком са мном.

Фаниско. Не могу. Плашим се за своја леђа.

Теопропид. Не бој се. Шта је, зар идеш?

Фаниско. Лако је теби, ти си слободан, а ја ако се не нађем око свога господара — тешко мојој кожи.

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Теопропид. Симон

Теопропид. Пропао сам — шта имам да питам даље? Све се око мене окреће — не знам ни где ми је глава. А гле, ено комшије од кога је мој син купио кућу, сада ћу све да сазнам. (*гласно*). Шта радиш?

Симон. Враћам се с форума кући.

Теопропид. Има ли на форуму чега новог?

Симон. Па биће.

Теопропид. А шта то?

Симон. Видео сам пратњу.

Теопропид. Пих, и то ми је нека новост.

Симон. Видео сам пратњу. Кажу да је мртац до пре неки дан био жив.

Теопропид. Иди бестрага.

Симон. Зар ти немаш паметнија посла него да ме питаш за новости?

Теопропид. Па дошао сам данас с пута.

Симон. Извини, нећу ручати код куће, па те не могу позвати на ручак.

Теопропид. И не тражим.

Симон. Али сутра, ако ме ко раније не позове, ручаћу макар и код тебе.

Теопропид. И то не тражим. Него ако ниси узет, молио бих те на неколико речи.

Симон. Врло радо.

Теопропид. Колико знам, ти си примио четрдесет мина од Филолахета?

Симон. Колико знам, ни гроша.

Теопропид. А од Транијона?

Симон. Од њега тек нисам.

Теопропид. Па он ти је то дао као капару?

Симон. Шта причаш којешта, Бога ти?

Теопропид. Ти причаш којешта, и мислиш да ћеш покварити пазар ако се направиш луд.

Симон. Какав пазар?

Теопропид. Па онај што је начинио мој син с тобом, док сам ја био на путу.

Симон. Он са мном начинио пазар док си ти био на путу?

Теопропид. Немој да одричеш, иако знам да ти је то тешко.

Симон. Ама какав пазар? Када то?

Теопропид. Лакше, лакше — рећи ћу ти у неколико речи. Ја теби дугујем осамдесет мина.

Симон. Не, тако ми Херкула. Али кад си ми дужан, дај. Реч треба одржати — није право да удараш у инћар.

Теопропид. Не одричем ја свој дуг и платићу ти га, немој само ти да одрекнеш да си примио четрдесет мина од нас.

Симон. Бога ти, Теопропиде, погледај ме у очи па ми одговори: откуда ти сад пада на памет да сам тај новац примио?

Теопропид. Ти бајаги не знаш да је кућа купљена.

Симон. Каква кућа? Ко је купио?

Теопропид. Па кућа коју си ти продао моме сину Филолахету.

Симон. Ја њему продао? Јеси ли ти при себи?

Теопропид. Не помаже ти сад никакво пренемагање. Знаш, видим, кајеш се, али то се мене не тиче ништа.

Симон. Јеси ли ти читав? Ти као да се шегачиш са мношом?

Теопропид. И ти још врдаш? Одричеш погодбу?

Симон. Одричем, разуме се да одричем. Положићу, ако хоћеш, и заклетву да с твојим сином нисам правио никакав пазар.

Теопропид. Сад одричеш? А што ниси одрицао малочас? Зашто си ме онда пустио да је разгледам?

Симон. А што да те не пустим, кад си послао роба да ме за то моли? Рекао ми је да желиш да је разгледаш.

Теопропид. Ама ја сам га послао због жена, које су унутра, да ме извини што ћу да уђем.

Симон. Он ми је нешто сасвим друго испричао.

Теопропид. Реци ми, ако Бога знаш, шта ти је то причао.

Симон. Рекао ми је да у мојој кући хоћеш да разгледаш одељење за жене, па да после и код тебе начиниш такво.

Теопропид. Шта ће мени женско одељење?

Симон. Рекао ми је да жениш сина, па хоћеш и код тебе да зидаш овакво какво је моје.

Теопропид. Овде да назидам?

Симон. Тако ми је рекао.

Теопропид. Куку мене, пропао сам, и глас ме је већ издао. Пропао сам, комшија, пропао.

Симон. Биће да је Транијон нешто удесио.

Теопропид. Удесио је он мене лепо. Насамарио ме да не може бити горе.

Симон. Та шта говориш?

Теопропид. Тако је како ти рекох. Него сада те молим да ми учиниш једну љубазност.

Симон. Какву?

Теопропид. Да пођеш сада са мном.

Симон. Добро.

Теопропид. И да ми даш неколико робова и конопце.

Симон. Даћу ти.

Теопропид. Ја ћу ти успут испричати како ме је све онај нагаравио.

ПЕТИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Транијон

Транијон. Човек који у опасности изгуби главу, није никакав човек... Кад ме је господар послао у село да му доведем сина, ја сам, полако, отишао кроз сокаче до наше баште, отворио капицик, и на њега извео цео легијон, и људе и жене. Пошто сам тако лепо извукао целу дружину из опседнутог града, донесем одлуку да их све позовем у седницу. Кад шта је било — ја их сазовем, али ме они из седнице искључе. И тако, видим да је *моја* кожа у питању. Чим сам то осетио, решим се одмах на оно што ради сваки који се нађе у опасној и мутној ситуацији: продужим да правим лом и забуну, да је нико на свету не може разбистрити. Јер јасно је као дан да ће чича сазнати како сам се с њим шегачио. Он ће сада право у комшилук, да положи комшији паре за кућу, на коју је толико бацио око; комшија ће се, разуме се, згранути и рећи да кућу није продао, и да није примио никакву капару. И тако ће цела ствар изаћи на видело. Него шта се отварају она врата? А, ено мога господара. Баш да видим шта ће да каже.

ДРУГА ПОЈАВА

Теопропид. Транијон. Робови

Теопропид. Стојте ви одмах иза врата, па да изађете чим вас позовем. Одмах му натакните лице на руке. Ја ћу да га вребам овде, пред капијом. Тешко његовој кожи ако само будем жив.

Транијон. (за себе) Дакле свршено је све. Е, Транијоне, гледај сада шта ћеш.

Теопропид. (за себе) Кад наиђе овамо, мораћу да почнем опрезно и поиздаље. Нећу одмах да му покажем удицу, већ ћу полагано да пуштам струк. Правићу се да ништа не знам.

Транијон. (за себе) Да грдна обешешака! У целој Атини нема препреденијег човека. Не могу га да нас преварити колико ни камен. Да му приђем.

Теопропид. (за себе) Еј, што неће да наиђе!

Транијон. Ако ме тражиш, Теопропиде, ево ме.

Теопропид. Браво, Транијоне. Шта има ново?

Транијон. Ево се и сељаци враћају у варош. Сад ће доћи Филолахет.

Теопропид. У добри час. Ама овај наш комшија неки је велики неваљалац.

Транијон. Како то?

Теопропид Каже да вас и не познаје.

Транијон. Не познаје нас?

Теопропид. Каже да му никад нисте дали ни гроша.

Транијон. Море иди, правиш комендију. Знам ја да не каже тако.

Теопропид. Како то?

Транијон. Тако, знам да се шалиш. Знам ја да он не каже тако.

Теопропид. Ама кад ти кажем, све одриче, и вели да Филолахету није продао кућу.

Транијон. Како, молим те, зар каже да му нисмо дали паре?

Теопропид. Та рекао ми је да ће, ако хоћу, и заклетву положити да није продао кућу и да није

примио новац. Предложио је и да његове робове узмемо на испит.

Транијон. Та остави се, Бога ти — неће он никад на то пристати.

Теопропид. Пристаће, пристаће зацело.

Транијон. Знаш шта, позови га на суд. Идем да га потражим.

Теопропид. (брзо) Стој! Не иди. Волим да пробам овако као што сам ти казао.

Транијон. Море боље да идем па да ја с њим свршим. Или га позови да пред судом да изјашњење.

Теопропид. Ја бих ипак хтео да најпре испитамо робове.

Транијон. Е па кад већ хоћеш, хајде.

Теопропид. Како би било да их позовем?

Транијон. Требао си већ да их зовнеш, а ја ћу за то време да седнем на овај олтар.

Теопропид. Зашто?

Транијон. Баш си глуп: па да не побегну на олтар, кад их будем испитивао. Овде ћу да стражарим, да се не би осујетио испит.

Теопропид. Устани!

Транијон. Нећу.

Теопропид. Та немој, Бога ти, да запремаш то место.

Транијон. Зашто?

Теопропид. Зато што бих ја баш то и хтео да побегну на олтар. Пустим их само. Утолико ће ми бити лакше да пред судом добијем парницу.

Транијон. Изврши ти засада онај твој први план, а после ћемо већ гледати шта ћемо. Не знаш ти како је то шкакљива ствар ићи на суд.

Теопропид. Дижи се одатле! Хтео сам да те питам за један савет.

Транијон. Па ја ти могу и одовуд да дам савет. Много сам паметнији кад седим, а и савети су много бољи кад долазе са светог места.

Теопропид. Дижи се, не прави комендије. Погледај ми у очи.

Транијон. Ево те гледам.

Теопропид. Видиш ли?

Транијон. Видим. Кад би се међу нама нашао неко трећи, морао би умрети од глади.

Теопропид. Како то?

Транијон. Ето тако — не би могао да заради ништа, јер смо препредени и један и други.

Теопропид. Пропао сам!

Транијон. Шта ти је?

Теопропид. Подвалио си ми.

Транијон. Како то?

Теопропид. Добро си ме усекнуо — и мозак си ми истерао напоље! Сазнао сам, од почетка до краја, за сва ваша чуда, али, тако ми Полукса, неће ти то данас тек онако проћи. Сад ћу да викнем да донесу ватру и суво грање, ниткове један.

Транијон. Немој тако — слађи сам куван него печен.

Теопропид. За пример ћу да те метнем свима другим робовима.

Транијон. Разуме се: допадам ти се, па ме зато и узимаш за пример.

Теопропид. Реци ми, каквог сам сина оставио кад сам се кренуо на пут?

Транијон. Имао је ноге, руке, прсте, уши, очи, уста.

Теопропид. Друго ја тебе питам.

Транијон. Па и ја теби *друго* одговарам. Него гле, ено нам долази Калидамат, друг твога сина. Најбоље ће бити да пред њим са мном разговараш.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Калидамат. Теопропид. Транијон

Калидамат (за себе). Кад сам одспавао и растерао мамурлук, испричао ми је Филолахет како му је дошао отац, и како се с њим Транијон нашегачио. Каже ми да не сме оцу на очи. И тако, из целе дружине пала је на мене коцка да га са оцем измирим. А гле, ево њега. Врло добро. (*гласно*) Здраво,

Теопропиде. Добро дошао! Данас ћеш бити код мене на ручку.

Теопропид. Богови ти добро дали, Калидамате, али за ручак лепо ти захваљујем.

Калидамат. Зашто да не дођеш?

Транијон. Море обећај му, па ако ти не можеш, ја ћу ићи.

Теопропид. Битанго! Теби је још до комендије!

Транијон. Зашто? Зато што кажем да ћу место тебе ићи на ручак?

Теопропид. Нећеш ићи. Ја ћу тебе на вешала, како си и заслужио.

Калидамат. Остави сада то, него ми обећај да ћеш доћи на ручак.

Транијон. Што ћу тиш?

Калидамат. А што си ти, лудаче, побегао на олтар?

Транијон. Преплашио ме је овај овде... (*Теопропиду*) Хајде, кажи сада шта сам учинио. Ето, Калидамат ће нам бити судија. Изнеси сад своју оптужбу.

Теопропид. Упропастио си ми сина.

Транијон. Слушај само. Признајем да је у твојем оскућу лумповао, купио хетеру, узео новац под интерес — признајем сав тај трошак. Али зар то не раде сви младићи из богатих кућа?

Теопропид. Добро, све то није тако страшно према ономе како си се са мном нашегачио.

Транијон. Херкула ми, то је било сасвим добро, и нимало се не кајем: људи у тим годинама, са белом косом, требали би да буду мало паметнији.

Теопропид. Па добро, шта сада да радим?

Транијон. Ако познајеш Дифила или Филемона, испричај им како те је твој роб насамарио, па да видиш што ће бити смејурије у њиховим комедијама.

Калидамат. Причекај мало. Пусти ме да ја говорим. Слушај.

Теопропид. Добро.

Калидамат. Пре свега, ти знаш да сам ја пријатељ твога сина. Он је мене послао, јер га је стид да ти изиђе на оче, јер зна да си чуо шта је све почињено. Ја те сада молим да опростиш његовој лудој младости — какав је да је, твој је. Ти и сам знаш да млади људи раде такве беспослице. Што год је радио, радио је у друштву са мнош. Грешили смо обоје. Што се тиче дуга и интереса, и свих трошкова око хетере, ја ћу да их поднесем, а не ти.

Теопропид. Е ти си баш као адвокат неодољив! Не љутим се ја на њега баш ништа — може ако хоће и у будуће да се проводи, да лумпује, да чини шта хоће. Ако се само *каје* што је бацио паре, онда је већ довољно кажњен.

Калидамат. Још како се каје!

Транијон. Па кад си њему опростио, шта ће бити са мнош?

Теопропид. Обесићу те, неваљалче, па ћу те тако обешеног бити.

Транијон. А ако се и ја *кајем*?

Теопропид. Смрсићу ти ја конце, ако само будем жив.

Калидамат. Хајде опрости свима. Опрости и Транијону његову кривицу, мени за љубав.

Теопропид. Сваку ћу ти молбу пре испунити него што ћу овог неваљалца за онолика чуда оставити некажњеног.

Калидамат. Пустити га, Бога ти.

Теопропид. Њега да пустим? Пази га само какав изгледа, лопов један!

Калидамат. Транијоне, ако имаш памети, а ти ћути.

Теопропид. Немој ти мене само да молиш за њега, а ја ћу њега већ батинама натерати да ћути.

Транијон. Није потребно.

Калидамат. Хајде, болан, учини ми.

Теопропид. Немој да ме молиш.

Калидамат. Учини ми, молим те!

Теопропид. Немој да ме молиш, кад ти кажем.

Калидамат. Ништа ти то не помаже. Опрости му ту једну погрешку мени за љубав!

Транијон. Та што се затежеш? Као бајаги да сутра нећу учинити другу погрешку, па ме онда можеш казнити за обе.

Калидамат. Послушај ме, молим те.

Теопронид. Хајде иди с Богом, опраштам ти. То само овом имаш да благодариш.

Певач. Гледаоци, комедија је свршена, пљескајте!

(завеса се диже)

ТРОГРОШНИ ДАН

Л И Ц А

Раскош

Нужда

Мегаронид, старац

Каликле, старац

Лисител, син Филтонов

Филтон, старац

Лезбоник, син Хармидов

Стасим, роб Лезбоников

Хармид, старац

Сикофанта

Дешава се у III веку пре Христа.

ПРОЛОГ

Раскош. Беда

Раскош. Хајде за мном, кћери. Сад је на тебе ред.

Беда. Ево ме. Не знам само шта ће од свега да буде.

Раскош. Ту смо. Ето, то је та кућа. Уђи сад унутра. (*Беда улази у кућу. Раскош се окреће публици*). А сада, ако немате шта против, обавестићу вас са неколико речи у чему је ствар. Пре свега чујте ко сам ја, а ко је она што је ушла у кућу. Мене је најпре Плаут назвао *Раскош*, па ми је онда дао за кћер ову *Беду*. Чујте сада због чега је моја кћи ушла у ову кућу. У њој станује некакав младић, који је, уз моју сарадњу, упропастио своју очевину. Када сам видела да више нема ништа, дала сам му своју кћер да отсада с њом проводи живот. Толико вам кажем ја — а старци који ће сада доћи, објасниће вам даље. Ову је драму најпре Филемон написао грчки, и назвао је *Благо*; Плаут је превео на латински, и дао јој име *Трогрошни дан*, а сада вас моли да одобрите то име. Толико. У здрављу. Будите пажљиви и мирни.

ПРВИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Мегаронид

Непријатно је прекорезати своје пријатеље, али је по каткад потребно. И тако сам се решио да данас нападнем једног свог пријатеља — није ми мило, али, као пријатељ, дужан сам да то учиним. Велика болест навалила је на поштење, тако да је оно готово изумрло; а неваљалство је нађикало, као добро заливана биљка — ништа није тако јефтино као оно, и од њега би се могла већ учинити богата жетва. Сваки се брине само за своје ствари, а опште га се не тичу ништа.

ДРУГА ПОЈАВА

Каликле. Мегаронид

Каликле. Хоћу да окитим Лара венцем. Жено, помоли се Богу да у добри час уђемо у ново насеље — и да ми се што пре скинеш с врата.

Мегаронид. Ето то је тај што се подетињио под старост, и учинио грех. Да му приђем.

Каликле. Ко је то?

Мегаронид. Твој пријатељ, ако будеш човек на свом месту; иначе — твој непријатељ.

Каликле. Здраво, друже и пријатељу! Како си?

Мегаронид. Здраво и ти, Каликле! Како си ти?

Каликле. Добро сам и здраво.

Мегаронид. Како ти је жена? Је ли здрава?

Каликле. Више но што бих желео.

Мегаронид. Остави се сада беспослица, и слушај. Имам нешто да ти кажем.

Каликле. Шта то?

Мегаронид. Имам да те много нападнем.

Каликле. Мене?

Мегаронид. Па има ли овде још кога осим нас двојице?

Каликле. Нема.

Мегаронид. Па шта ме онда питаш да ли ћу тебе да нападнем — осим ако не мислиш да ћу напастаи самог себе! Ти ако поћеш странпутицом, сви ће се твоји пријатељи ожалостити, и биће им тешко и да те виде и да те чују.

Каликле. Шта ти то мени сада говориш?

Мегаронид. Имаш ли ти каквог *правог* пријатеља?

Каликле. Шта да ти много говорим? Има их за које знам да су ми пријатељи, има их за које то мислим — али од свих верних пријатеља ти си ми највернији. Ако знаш да сам учинио што ружно па ми не пребациш, ти си сам заслужио прекор.

Мегаронид. Знам то, и због тога сам баш и дошао.

Каликле. Дакле, у чему је ствар?

Мегаронид. Пре свега о теби се проносе ружни гласови. Цео свет каже да си грабљивац — неки те називају и јастребом. Не правиш разлику да ли ћеш опљачкати туђинца, или свога човека. Боли ме кад чујем такве ствари о теби.

Каликле. Шта ја могу против тога, Мегарониде? Ја не могу свету запушити уста. Од мене зависи једино да не буде истина оно што говоре.

Мегаронид. Да ли је теби овај Хармид био пријатељ?

Каликле. Био је, и остао је, и да ти кажем какав пријатељ. Кад је видео да му је син распикућа и да је упропастио имање, да му је кћи већ девојка на удају, а жена му је била умрла — кренуо се он за Селеукију, а своју кћер, и све што му је још остало, и оног сина несрећника, оставио је мени у аманет. Да ми није пријатељ, он зацело не би то учинио.

Мегаронид. А шта си ти урадио? Зар није теби била дужност да младића, који ти је остављен у аманет, и за кога видиш да је пропао, вратиш на прави пут, да га поправиш? То си ти требао да радиш, колико се могло, а не да паднеш у исту срамоту, да пропаднеш и ти као и он.

Каликле. Па шта сам то учинио?

Мегаронид. Рђаво си радио.

Каликле. То није мој обичај.

Мегаронид. Зар ти од тог младића ниси купио ову кућу — што ћу тиш? — у којој сада сам станујеш?

Каликле. Купио сам и платио сам му. Дао сам му четрдесет мина, све готов новац.

Мегаронид. Дао си му новац?

Каликле. Јесам, и не кајем се.

Мегаронид. Е на лепог је старатеља наишао тај младић! Па зар му на тај начин ниси дао нож да се убије? Таман си га потпомогао, онако младог, заљубљеног и лакомисленог, да сасвим пропадне.

Каликле. Па то значи да му нисам требао дати новац?

Мегаронид. Ниси, разуме се, нити си требао да водиш с њим икакву трговину, и да му тако даш могућности да постане још гори него што је. Преварио си онога који ти је остављен у аманет, а свога пријатеља избацио си из куће. Леп аманет, и тако честито извршен! Боље да си га оставио самог својој памети, па би он своје ствари боље уредио.

Каликле. Ти ћеш ме, Мегарониде, натерати својим прекорима да ти испричам нешто што ми је поверено као највећа тајна, на поштену реч.

Мегаронид. Што будеш мени поверио, остаће код мене закопано.

Каликле. Види, Бога ти, да нема кога близу нас — погледај само добро.

Мегаронид. Дакле у чему је ствар?

Каликле. Рећи ћу ти, али да ћу тиш. Када се Хармид кренуо на пут, у иностранство, показао ми

је у овој кући, ту, у једној соби, сакривено благо. Види, Бога ти...

Мегаронид. Нема никога.

Каликле. Три хиљаде филиповаца. Па ме је плачући преклињао и молио да то не кажем његовом сину, нити икоме од кога би његов син могао дознати. И тако, ако се он жив врати, вратићу му тај новац; а ако му се што деси, имаћу бар да његовој кћери, која је код мене, дам мираз, и да јој нађем добру прилику.

Мегаронид. Бесмртни богови, како си ме са мало речи начинио другим човеком! Него продужи...

Каликле. Шта имам да ти говорим? Сад одједанпут онај несрећник умало није надмудрио оца, осрамотио мене, и открио целу тајну.

Мегаронид. Како то?

Каликле. Док сам ја био пет-шест дана на селу, без мога знања и питања објавио је да је кућа на продају.

Мегаронид. Огладнео је и разјалио чељусти курјак — чекао је док заспе пси, па да прождере цело стадо.

Каликле. То би и учинио, да пси нису благовремено осетили. И сада хоћу да те питам: шта сам требао да радим? Кажу ми. Да ли да заборавим сва очева преклињања, па да му покажем благо? Или да пустим да у кућу уђе други господар? Ко купи кућу, зар не би и благо било његово? И тако сам се решио и купио кућу ја: дао сам ономе новац, да бих сачувао сакривено благо, па да га после вратим пријатељу. Нисам је купио за себе — откупио сам је у ствари за њега, својим новцем. Ето тако стоји ствар — тако сам урадио, па било добро или рђаво. Ето ти мога греха, ето ти моје грамжљивости! Зар ме због овога оговарају?

Мегаронид. Доста. Победио си ме, запушио си ми уста — немам шта више да ти кажем.

Каликле. А сада те молим да ме помогнеш, и да са мном поделиш бриге око свега овога.

Мегаронид. Стојим ти на расположењу.

Каликле. Где ћеш бити мало после?

Мегаронид. Бићу код куће. Да не желиш што-год?

Каликле. Дакле буди од речи.

Мегаронид. Не брини. Него реци ми...

Каликле. Шта?

Мегаронид. Где станује сада тај младић?

Каликле. Кад је продао кућу, задржао је за себе једну собу из авлије.

Мегаронид. Хтео сам колико да знам — можеш сад ићи. Него збиља: шта је с девојком? Она је код тебе?

Каликле. Јесте, заједно са мојом ћерком.

Мегаронид. Врло добро.

Каликле. Имаш ли још штогод?

Мегаронид. У здрављу. (*Каликле оде*) Е, збиља, ништа није тако лудо, и пусто, и лажљиво, и препредено, и дрско, и бестидно, као оне добричине што их ми називамо трчилажама. А Бога ми сада сам и ја ушао у њихово друштво, када сам их слушао! Ти људи праве се да све знају, а не знају у ствари ништа. Они знају шта је цар шапнуо у уво царици, знају шта су ћеретали Јунона и Јупитер. Лажу и оговарају, како кад стигну; да ли је истина или не, то је споредно: главно је да треба проносити гласове. Цео свет говорио је за овог Каликла да је срамота и за њега и за нас све што је оног младића избацио из његове рођене куће. Ја сам поверовао трчилажама, па сам га и сам напао. Волео бих сада да се види од кога је најпре пошао глас, па да се оном првом обешењаку заврне шија. Кад би то тако било, мало њих знали би оно што не знају, и боље би зауздали свој језик.

ДРУГИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Лисител

Многе ми ствари пролазе кроз главу, и много се мучим и размишљам; не могу никако да будем на-

чисто с тим којим ћу путем да ударим и који правдац да изаберам: да ли да се предам љубави и ашиковању, или да се бринем за послове и кућу. Ствар ми још није јасна, и због тога ћу овако да радим: извешћу на суд и једну и другу парничну страну, па ћу и да тужим и да судим у исти мах. Тако треба — тако ћу да учиним. Да говоримо најпре о љубави. Амор тражи да зароби само развратнике: за њима он трчи, њих лаже. Амор је ласкавац, лопов, лажов, развратник, грабљивац, разбојник. Заљубљен човек, чим је једанпут упао у мрежу, може слободно да дигне руке од свог имања. „Дај ми, медени мој, ово и оно“. А он само сагне главу: „Добро, очи моје — даћу ти и то и штогод још зажелиш“. Таман је погодио шта ће да јој каже! Сад она тражи све више и више; ту сад долази и пиће, и јело, и сав трошак. И онда се још наређа читава поворка робова и робиња: једна робиња што је облачи, друга што јој чува мирисе, трећа за накит; једна је хлади лепезом, друга јој чува ципеле, трећа јој чешља косу; па онда певачице, па они што јој односе и други што јој доносе пошту. И све то имаш ти да одеваш и храниш! И љубавник, док их задовољи све, оде у просјак! Када све то размислим, кад се сетим како човек који нема ништа и *не вреди* ништа — онда, Аморе, даље од мене, не требаш ми! Лепо је то пити и проводити се, али у љубави ипак има много чемера. Заљубљен човек бежи од света, бежи од пријатеља, бежи од самога себе. Човек треба да се од тога чува, јер ко ту западне, боље му је да скаче у воду. Одлази, Аморе — немам с тобом никаква посла: тражи друге које ћеш да упропастиш. Ја ћу да пођем правим путем, и ако је тежак. За то ће ми бити довољна награда чиста савест и поштено име.

ДРУГА ПОЈАВА

Филтон. Лисител

Филтон. Куда ли се овај упутио?

Лисител. Ево ме, оче... Баш сам имао нешто да те замолим.

Филтон. Шта то? Гледаћу већ да ти учиним по жељи.

Лисител. Желео бих да помогнем једног младића, мога пријатеља и вршњака, који је рђаво и невешто управљао својим имањем.

Филтон. Па шта је сад с њим? Да ли је у беди?

Лисител. Јесте.

Филтон. А био је богат?

Лисител. Био је.

Филтон. На који је начин пропао? Да ли су га упропастили јавни послови, или је пострадао у трговини?

Лисител. Ни једно ни друго.

Филтон. Па шта му се онда десило?

Лисител. Био је сувише добар према другима, а нешто је упропастио и ашикујући.

Филтон. Ти се нешто много за њега заузимаш, а овамо признајеш да је на ружан начин упропастио имање. Шта ће теби такав пријатељ?

Лисител. Он је иначе ваљан и исправан, и ја желим да поделим с њим његову сиротињу.

Филтон. Зло чини просјаку онај који с њим дели своје залогаје — јер и то што му даје, пропало је, а не може му помоћи, него ће га гурнути још у гору несрећу. Ово не говорим зато што нисам рад да ти учиним по жељи, него да ти само скренем пажњу: да не одеш и сам у просјаке, делећи другима.

Лисител. Хвала боговима, оче, ми имамо доста и за себе, и да, кад хоћемо, учинимо добро другима.

Филтон. Добро, добро, учинићу ти све што ме молиш. Кажу ми само коме хоћеш да помогнеш. Реци слободно, своме оцу.

Лисител. ОвOME Лезбонику, Хармидовом сину, који овде станује.

Филтон. Зар томе што је профућкао све, и што је имао и што није имао?

Лисител. Немој, оче, да га осуђујеш. Сваки може допасти невоље.

Филтон. Није то тако, сине — и ти не мислиш

увек тако. Паметан човек сам је ковач своје среће. Невоље ће допасти само *рђав* мајстор.

Лисител. Тешка је то вештина, сковати сам себи срећу, а он је, сиромах, још тако млад!

Филтон. Памет није везана за године, него за човека. Него реци ми, шта то хоћеш да му даш?

Лисител. Ја, оче, у ствари не желим ништа да му дам него хоћу да *узнем* нешто од њега, ако ми то допустиш.

Филтон. Па зар ћеш тако да му помогнеш, ако још узмеш нешто од њега?

Лисител. Јесте, оче.

Филтон. Е баш ме интересује како.

Лисител. Рећи ћу ти како. Ти знаш из какве је он куће?

Филтон. Знам, из једне од најбољих.

Лисител. Он има сестру која је већ девојка за удају. Њу желим да узмем, без мираза.

Филтон. Зар да се ожениш без мираза?

Лисител. Јесте. Он ће ти зато бити веома захва-
лан, и то је најбољи начин да му помогнеш, без ште-
те по себе.

Филтон. Ама зар ја да те пустим да без мираза...

Лисител. Да ме пустиш, оче: са тим ће се наша кућа моћи поносити.

Филтон. Ја бих сада лако могао да ти кажем много примедаба, јер моја сада глава има много ис-
куства. Али пошто је твоја жеља да учинимо прија-
тељско и добро дело, пристајем и ја: допуштам ти,
испроси је, доведи је.

Лисител. Нека те богови за то награде! Али још те за једно молим...

Филтон. Шта је то *једно*?

Лисител. Да ти сам одеш до њега, и да испро-
сиш његову сестру.

Филтон. Ето ти га сад!

Лисител. Ти ћеш то боље и солидније удесити. Више вреди твоја једна реч него стотина мојих.

Филтон. Па ја сам то, са својом добротом, начи-
нио још себи посла! Добро, добро — учинићу.

Лиситил. Како си добар! Ево овде станује — зове се Лезбоник. Иди па сврши посао, а ја ћу те чекати код куће.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Филтон (сам)

Да је најбоље — није најбоље, ни по мојој вољи, али сада шта му драго. За утеху ми је то што знам да сваки који ради *само* по својој глави, и увек против воље свога сина, страховито греши: тај само себи ствара неприлику, а ништа не може да поправи ствар. Лепу ће старост такав човек да дочека! Али ено, отварају се врата. Врло добро — ево самог Лезбоника.

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Лезбоник. Стасим. Филтон

Лезбоник. Нема ни петнаест дана како си од Каликла примио четрдесет мина за ову кућу. Је ли тако, Стасиме?

Стасим. Кад размислим, изгледа да је тако нешто било.

Лезбоник. Па шта је било с тим новцем?

Стасим. Појело се, попило се, отишло на мирисе, на купатила — однели су рибари, пекари, касаци, кувари, тиљари, бакали, тичари. Разнело се за час — као да си бацно мак пред мраве.

Лезбоник. Па забога, на све то није потрошено ни шест мина.

Стасим. А што си дао певачицама?

Лезбоник. Па све сам то рачунао.

Стасим. А што је отишло за мој рачун?

Лезбоник. Богами, тај је рачун највећи.

Стасим. Е па не можеш и да трошиш и да ти траје. Ти знаш да новац није бесмртан.

Филтон (за себе). Требало је чувати раније. Сад је и доцкан и глупо да се тражи рачун, када је све потрошено.

Лезбоник (рачуна). Ама ипак, никако не може да ми изађе рачун.

Стасим. Та јасан је рачун, забога: новац — беше му! Примео си четрдесет мина од Каликла, за кућу, коју си му продао.

Лезбоник. Тако је.

Филтон (за себе). Па то изгледа да је наш комшија продао кућу! Кад се отац врати, таман ће за њега бити места на сокаку.

Стасим. Дао си хиљаду драхми сарафу Олимпику, колико си му по рачуну био дужан.

Лезбоник. Знам, то су оне паре за које сам био јемац.

Стасим. Боље реци, „за које сам био платац“. То јемство те је и упропастило, и то све због оног младића за кога си говорио да је богат.

Лезбоник. Сада је и он пропао. Било ми га је жао...

Стасим. Жао те је других, а тебе самог нити те је жао нити стид.

Филтон (за себе). Да му приђем.

Лезбоник. Да ли је ово Филтон? Јесте, он главом.

Стасим (за себе). Тако ми Полукса, пристао бих да ми овај буде роб, са свима парама што их има.

Филтон. Здраво, Лезбониче, здраво, Стасиме.

Лезбоник. Богови ти добро дали, Филтоне. Како ти је син?

Филтон. Хвала, добро је, и жели и теби свако добро.

Лезбоник. Исто тако и ја њему желим.

Стасим. Ништа не вреде те речи: „жели му добро“, ако ти не чини добро. Ја желим да будем слободан, па никакве вајде. Овај жели да се опамети — па шта му то помаже?

Филтон. Мој син послао ме је теби, са поруком да се опријатељимо. Он жели да се ожени твојом сестром, и ја желим то исто.

Лезбоник. Шта то сад чујем од тебе? Теби је добро, па хоћеш да се насмејеш моме злу.

Филтон. Тако ми Јупитера, нисам дошао да ти

се ругам, нити си ти то заслужио. Него, као што ти рекох, син ме је замолио да му испросим твоју сестру.

Лезбоник. Ја врло добро познајем своје стање. Између наше и ваше куће велика је разлика, па зато тражите пријатеље на другој страни.

Стасим. Ама јеси ли ти луд или пуст кад одбијаш овакву понуду? Зар да не пристанеш да ти се пошље појачање?

Лезбоник (Стасиму). Иди бестрага!

Стасим. Само ти још треба да ти и ја одем.

Лезбоник (Филтону) Да ли још што имаш, Филтоне?

Филтон. Ја се, Лезбониче, надам да ћеш ипак попустити. Нема смисла и радити лудо, и говорити лудо.

Стасим. (Лезбонику) Право ти овај каже.

Лезбоник. (Стасиму) Око ћу ти ископати, ако само још једну рекнеш.

Стасим. Па опет ћу да говорим — ако не могу овако, говорићу ћорав.

Филтон. Дакле ти кажеш да између нашег и нашег стања има разлике?

Лезбоник. Јесте.

Филтон. А ако би отишао на заветину, и случајно сео поред неког богаташа, па ако би овоме клијенти доносили јела и пића, а теби се допало што од тога, би ли јео, или би поред оног богатог седео гладан?

Лезбоник. Јео бих, ако би ми он дао.

Стасим. Бога ми, ја бих јео и кад ми не би дао — јео бих да ми све пуцају заушнице; и баш оно што му се допада — то бих највише грабио. Не бих му попустио ни за један залобај. Код стола се нико не треба да стиди, јер се ту води борба на смрт и живот.

Филтон. Ето што је паметан човек!

Стасим. Право да ти кажем, склонићу му се с пута, попустићу му кад је у питању част и слава;

али што се тиче трбуха — ни оволицно, мањ ако хоће да се бијемо. Бесплатан ручак, на овој скупоћи, вреди исто онолико као да си добио наследство а ослобођен си плаћања таксе.

Филтон. Увек треба да се трудиш, Лезбониче, да сам будеш најбољи, а ако то не можеш, да бар будеш заједно са онима који су најбољи. А сада дела да се погодимо за оно због чега сам дошао. Богови су богати, њима нека је част и слава; а ми, бедници, чим испустимо оно мало душе што је носимо, сви смо једнаки: и просјак и богаташ у Ахерунту подједнако вреде.

Стасим (за себе). Чудо да и тамо нећеш да понесеш своје паре. *(гласно)* Тако је — када умремо, ништа од нас не остаје осим имена.

Филтон. Дакле да се увериш да богаство и имање није овде у питању, већ само пријатељство према теби, ја тражим да нам сестру даш без мираза. Нека је у добри час! Пристајеш ли? Што ћутиш?

Стасим. Бесмртни богови, какве славне понуде!

Филтон. Хајде реци „нека је у добри час — пристајем“.

Стасим. Пази га само: кад није требало, онда је рекао „пристајем“, а сада, када треба, не уме да каже.

Лезбоник. Ја вам, Филтоне, лепо захваљујем што желите да се ородите са мном. Ја сам, истина, због своје луде главе упропастио имање, али ми је остала још једна њива близу вароши, и њу ћу дати сестри у мираз. Од свега мога богаства остали су ми само гола душа и та њива.

Филтон. Ама не тражим ја мираз.

Лезбоник. Али ја ћу да ти дам.

Стасим. Зар нашу ранитељку, господару, хоћеш да поклониш? Нипошто да ниси то урадио! Шта ћемо после јести?

Лезбоник. Језик за зубе! Зар ћу теби да дајем рачуна?

Стасим (за себе). Сасвим смо пропали, ако не измислим штогод! *(гласно)* Филтоне.

Филтон. Шта је, Стасиме?

Стасим. Ходи мало овамо.

Филтон. Ево ме.

Стасим. Имам да ти кажем нешто у поверењу, али да не кажеш ни овом ни коме другом.

Филтон. Реци ми слободно.

Стасим. Тако ти богова и људи, не примајте ону њиву, ни ти ни твој син. Рећи ћу ти зашто.

Филтон. Баш сам радознао.

Стасим. Пре свега, кад се оре земља, већ на тој бразди цркавају волови.

Филтон. Та шта говориш?

Стасим. На нашој њиви налази се улазак у пакао. Вино се укисели још пре но што преври.

Лезбоник (за себе). Извесно га сада нешто наговара. Обешењак је, али ми је веран.

Стасим. Слушај даље. Када је иначе свуда најбогатија жетва, са те њиве добије се три пута мање но што си посејао.

Филтон. Бре, бре — па то би у ту њиву требало засејати рђаве обичаје, не би ли им се на тај начин дохакало.

Стасим. Чија год је та њива била, сваки је пропао. Неки су протерани, неки су умрли, неки су се обесили. Па ево и овај, који јој је сад газда, дошао је до паса.

Филтон. Нека иде бестрага од мене!

Стасим. Чекај, чекај: тек ћеш рећи да иде бестрага кад ти све испричам. У сва дрва од реда удара гром; свиће падају као муве и лишсавају од гушобоље; овце су шугаве и голе као овај длан. Па онда робови Сирци, који могу да издрже свако чудо, не могу да саставе овде ни шест месеци: сви помру од сунчанице.

Филтон. Све ти то, Стасиме, верујем, али само Кампанци су много издржљивији од Сираца. Него, збиља, како ми ти говориш, на ту би њиву држава требала да пошље све неваљалце. Као год што причају за Острва Блажених, на која иду сви правед-

ници, који су честито провели овај живот — тако би на ту њиву, кад је већ таква као што причаш, требало протерати све обешењаке.

Стасим. То ти је право сметлиште за свако зло. Шта да ти много говорим: кога год ђавола тражиш, ту ћеш да га нађеш.

Филтон. Вала, Стасиме, ти га не тражиш само ту.

Стасим. Бога ти, немој му рећи да сам ти ово испричао.

Филтон. Немај бриге.

Стасим. Он и тражи сада да је се курталише, ако само може да нађе кога ће да натоциља.

Филтон. Никада је нећу примити.

Стасим. Имаш право. (за себе) Е, овсга сам чичу лепо заплашио. Од чега бисмо живели, ако би нам узео ту њиву.

Филтон. Дакле, Лезбониче...

Лезбоник. Реци ми, Бога ти, шта ти је то овај говорио.

Филтон. Шта ми је говорио? Његова посла: желео би да добије слободу, а нема новаца да се откупи.

Лезбоник. И ја бих желео да будем богат, али која вајда.

Стасим. Могао си, да си хтео — сад већ нема од тога ништа.

Лезбоник. Шта је теби, Стасиме?

Стасим. Па то што си сад рекао: да си хтео, могао си бити богат; а сада је већ доцкан.

Филтон. Видим да се с тобом не могу споразумети за мираз, него ти то удеси са мојим сином. А сада те молим да даш своју сестру за мог сина. Нека би било у добри час! Шта је? Ти се предомишљаш?

Лезбоник. Па добро, кад хоћеш, нека је у добри час — пристајем!

Филтон. Е то твоје „пристајем“ више ме је обрадовало но што би се други обрадовао сину.

Стасим. Нека вас богови благослове!

Филтон. У добри час било! Хајдемо сада, Лезбониче, да се споразумемо када ће бити свадба.

Лезбоник. Стасиме, отиди до моје сестре, код Каликла, па јој реци шта смо урадили.

Стасим. Добро.

Лезбоник. И кажи да јој честитам.

Стасим. Лепо.

Лезбоник. Кажи Каликлу да треба да се нађе са мнош...

Стасим. Добро, иди само.

Лезбоник. ...те да удесимо за мираз...

Стасим. Иди само.

Лезбоник. ...јер без мираза нећу да је дам.

Стасим. Добро, добро, само иди.

Лезбоник. Нећу да она има штете због моје лудости.

Стасим. Немај бриге, само иди.

Лезбоник. Право је да само ја испаштам своју кривицу.

Стасим. Та иди већ једанпут!

Лезбоник. О, оче, да ли ћу те икад видети?

Стасим. Ама иди кад ти кажем!

Лезбоник. Добро, идем, а ти сврши што сам ти рекао. Сад ћу се ја вратити (*Филтон и Лезбоник оду*).

Стасим (сам). Једва сам га отерао. Бесмртни богови, како се цела ова луда ствар ипак паметно свршила... то јест, само ако нам не узму ону њиву. Истина, још не знам шта ће све с њом да буде. Ако нам је узму — свршено је са мнош: већ предвиђам како ћу морати да носим, ко зна где, штит, шлем, и ранац. Јер ће онај, чим се сврши свадба, сигурно да оде некуд бестрага, негде у Азију или Киликију, па да ступи у војску. Идем куда ми је наредио, и ако ми се не иде, јер не могу да гледам ове откако су нас истерали из куће.

ТРЕЋИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

*Каликле. Стасим**Каликле.* Шта си то, Стасиме, рекао?*Стасим.* Па то да је сестра нашег младог господара, Лезбоника, испрошена.*Каликле.* За кога?*Стасим.* За Лиситела, Филтоновог сина, и то без мираза.*Каликле.* Зар без мираза у толико богатство? То чисто не могу да верујем.*Стасим.* А ти не веруј.*Каликле.* Када се то десило?*Стасим.* Овога часа, ту пред капијом. Јаком, што би рекли сељаци.*Каликле.* Па то изгледа да је Лезбоник бољи сада кад је пропао него када је имао имање?*Стасим.* Шта више, сам Филтон дошао је да је испроси за сина.*Каликле.* Е, није вајде, овде се мора дати мироз. Уосталом, видим да сада ја имам реч. Идем да се договорим са Мегаронидом (*оде*).*Стасим (сам).* Видим већ куда се жури — да придигне и ону њиву Лезбонику, као што му је придигао кућу. О, Хармиде, господару, како ти се развлачи имање када ти ниси ту! Што те нема да се вратиш и осветиш својим непријатељима, а мене да наградиш за верност? Збиља, тешко је, тешко, у данашње време, наћи пријатеља коме можеш поверити имање па мирно спавати! Али гле — ено нашега зета како иде са својим шураком. Нешто се препиру, журе и један и други: гледај како га је ухватио за огртач. Збиља имају леп став! Баш хоћу да се мало склоним, да чујем шта разговарају.

ДРУГА ПОЈАВА

*Лисител. Лезбоник. Стасим**Лисител.* Та стани. Немој да се одуширеш и бежиш.

Лезбоник. Пустите ме да идем куда сам пошао.

Лисител. Ако је то за твоју корист и за твоје добро, пустићу те.

Лезбоник. Тако уме сваки...

Лисител. Шта?

Лезбоник. ...да чини неправду пријатељу.

Лисител. Никада то није био мој обичај.

Лезбоник. Кад ме тако вређаш нехотице, шта би тек радио да си намерно хтео да ме вређаш? Хоћеш, бајаги, да ми учиниш добро, а навраћаш ме на зло.

Лисител. Зар ја?

Лезбоник. Баш ти.

Лисител. Па какво ти то зло чиним?

Лезбоник. Радиш оно што не желим.

Лисител. Па ја то чиним у најбољој намери.

Лезбоник. Зар ти више желиш добро мени него ја сам? Ја сам сам довољно паметан, и знам шта ми треба.

Лисител. Зар се то зове бити паметан кад нећеш да примиш помоћ од оног који те воли?

Лезбоник. Каква је та помоћ која се мени не допада? Ја знам врло добро шта радим, знам шта ми је дужност — нећу да свет испира уста са мном.

Лисител. Како велиш? Е баш морам да ти кажем што ми лежи на срцу. Зар су ти твоји стари зато оставили часно име, крваво стечено, да га упропастиш својом лудом главом, и за себе и за своје потомке? Отац и дед уравнили су ти пут да дођеш до части и славе, а ти си све то упропастио, нерадом и лудошћу. Волео си љубакање него рад, па зар сад мислиш да ћеш овом једном ствари моћи да поправиш све. А не — вараш се. Приони на посао, и остави се нерада! На форум, међу пријатеље, а остави се пријатељица! Због тога баш и тражим да ти она њива остане, па да те она помогне да опет изађеш на прави пут, а не да допаднеш беде па да ти се душмани свете.

Лезбоник. Знам ја све, знам да сам упропастио и имаће и добар глас својих старих — ако хоћеш,

и потписаћу ти то. Знао сам какав треба да будем, али, тешко мени! нисам имао снаге да се одупрем; љубав и нерад отерали су ме у пропаст. Теби захваљујем на пријатељству...

Лисител. Чекај само — не могу ја допустити да ти тек тако одбијеш моју помоћ и моје савете. Требало би да имаш мало више поноса. Ако ме не послушаш, свршено је са твојим угледом и славом — бићеш заборављен онда када ти је најмање мило. Ја знам, Лезбониче, да си ти сасвим честит и ваљан младић; знам да ниси грешио што си тако хтео, него те је љубав заслепила. Таква је љубав — познајем је врло добро! — она је као стрела избачена из балисте, ништа не лети тако брзо, и ништа тако не измени и не упропасти човека: оно што ти други саветују, не допада ти се, него радиш, као за инат, баш оно од чега те сваки одвраћа; тражиш што ти не дају, а за оно што ти нуде нећеш ни да чујеш. Страшна је то ствар доћи под власт Купидонову! Него сада те најозбиљније саветујем да добро размислиш шта радиш.

Лезбоник. Ти ме с једне стране саветујеш, а овамо ме тераш још у гору погрешку. Молиш ме да ти сада дам сестру без мираза. Па зар да ја, који сам упропастио толику очевину, живим и даље у богатству и имам ону њиву, а она да нема ништа, и да ме због тога мрзи? Ко је према *своме* неправедан, зар ће тога моћи да поштују *туђи* људи? Радићу како сам ти рекао — престани са твојим разговорима.

Лисител. Ама каква то има смисла да ти пропаднеш, а да ја добијем ту њиву, која треба да ти помогне да опет постанеш човек?

Лезбоник. Немој ти да се бринеш за моју сиротињу, већ за моју част. Ако ти ја, уз сестру, не будем дао мираз, цео свет ће испирати са мном уста и пребацивати ми како сам ти дао сестру да ти буде наложница, а не жена. Може ли се замислити већа

срамота? Кад би се ствар свршила као што тражиш, теби би то служило на част, а ја бих био укаљан.

Лисител. Шта, ти ваљада мислиш да ћеш постати диктатор ако ја од тебе узмем ону њиву?

Лезбоник. Не мислим и не тражим, али човек на свом месту зна шта му је дужност.

Лисител. Знам већ и осећам шта хоћеш: ти желиш, чим се ородимо и ја добијем ону њиву а теби не остане ништа, да побегнеш празних шака из вароши, да оставиш свој завичај, своје рођаке и пријатеље. Онда ће сви *мени* пребацивати да сам грамжљив и да сам те упропастио. Зар ти мислиш да ја могу допустити да се то деси?

Стасим. Не могу већ више да се уздржим — морам да викнем „Браво, браво, Лисителе — поново!“. Победио си, овај је побеђен — твоја је прва награда!

Лезбоник. Шта ти имаш да нас прекидаш и да нам се мешаш у разговор?

Стасим. Па добро, уклонићу се.

Лезбоник (Лисителу). Хајдемо кући, Лисителе, па ћемо о свему још да разговарамо.

Лисител. Нећу да се кријем — хоћу све да радим јавно. Кажем ти толико: ако ми даш сестру — онако како је право — без мираза, и останеш у вароши, што је моје, биће и твоје; ако друкчије мислиш, нека све падне на твоју главу. Ја нећу друкчије да ти будем пријатељ, то ти унапред кажем (*оде*).

Стасим. Овај оде. Хеј, Лисителе, чујеш ли? (*Лезбоник оде за Лисителем*). Оде и овај! Сада си, Стасиме, остао сам! Шта ћу сад да радим? Ништа ми друго не остаје него да спремим ранац и штит, и да ударим нова пенџета на цокуле. Није вајде — видим да ћу за који дан постати сеиз. Па још ако мој господар оде у најам коме краљу, и ја ћу, међу јунацима, да будем — први који ћу да бежим. Отећу оружје непријатељу — кога мој господар буде

убио. Метнућу на главу шлем, узећу лук и стреле — па ћу ићи у шатор на једно спавање. Идем сада на форум. Данас осам дана како сам дао једноме таленат на зајам; идем сада да тражим натраг, да на путу имам трошка (*оде*).

ТРЕЋА ПОЈАВА

Мегаронид. Каликле

Мегаронид. Према свему што си ми рекао, Каликле, не може бити друкчије — мора се девојци дати мираз.

Каликле. Тако је. Било би, доиста, ружно да пустим девојку без мираза, кад већ имам код куће новац њеног оца.

Мегаронид. Мираз је дакле ту, и не треба чекати да је брат уда не давши јој ништа. Ти би сада могао отићи Филтону, предати му мираз, и рећи да га дајеш као пријатељ њенога оца. Само се бојим да баш то не буде нов разлог да те нападају и оговарају. Свет ће говорити да ти не дајеш мираз тек онако: то су у ствари — рећи ће — девојачке паре, које је њен отац код тебе оставио, па се ти сада са туђим правиш добар, пошто си најпре један део за себе задржао. С друге стране, дуго је да чекамо док се врати Хармид: дотле ће онога већ проћи воља за женидбу.

Каликле. Тако је. И сам сам о томе мислио.

Мегаронид. Како би било да зовнеш самога Лезбоника...

Каликле. Па да му кажем све? Да њему, који је пропао у ашиковању и разврату, покажем паре? Боже сачувај, нипошто — та он би појео чак и оно место где су паре сакривене. Чак не знам ни како ћу да копам и вадим тај новац, јер се бојим да ће чути и осетити у чему је ствар, ако само будем рекао да ћу девојци дати мираз.

Мегаронид. Па добро, шта онда мислиш да радиш?

Каликле. Ископаћу новац кад буде згода, а догле ћу позајмити од кога пријатеља.

Мегаронид. То ће тешко ићи. Него мени је пало на памет нешто друго.

Каликле. Шта то?

Мегаронид. Једна изванредна мисао. Видећеш већ...

Каликле. Дела да чујем.

Мегаронид. Да нађемо на пијаци неког човека кога нико не познаје, и који се не виђа у нашем крају вароши. Неку поверљиву личност, која ће умети да измишља и лаже.

Каликле. Па онда?

Мегаронид. Па ћемо га онда прерушити као странца, што можемо боље. Њега је, бајаги, послао Лезбоников отац из Селеукије, да Лезбонику донесе поздрав и поруку да је он — Хармид — жив и здрав, и да ће се скоро вратити кући. Донеће и два писма — које ћемо ми удесити и запечатити, као да су, бајаги, од Хармида — једно ће бити за Лезбоника, друго за тебе.

Каликле. Па онда?

Мегаронид. Тај „странац“ казаће да носи новац, који има да преда теби, да га ти чуваш као мираз за девојку. Разумеш?

Каликле. Разумем. Врло добро.

Мегаронид. Па онда, чим се девојка буде удала, ти ћеш младсжњи дати мираз.

Каликле. Врло добро.

Мегаронид. На тај начин, Лезбоник неће сумњати ништа: он ће мислити да је теби новац одиста послао Хармид, а ти ћеш узети од оних закопаних пара.

Каликле. Сасвим како треба — и ако ме је мало стид да лажем овако под старост. Али молим те — кад онај буде донео писма — зар Лезбоник не познаје печат свога оца?

Мегаронид. Буди зато без бриге. Рећи ћемо да је стари печат изгубио, и да је сада набавио нов.

Чак могу писма да буду и отворена: у том случају могло би се рећи да су отворена на граници. Не вреди ни да губимо време око таквих ситница. Сада одмах иди па извади новац, али само кришом, уклони робове и робиње, и, да ти кажем...

Каликле. Шта је?

Мегаронид. И жену да уклониш из куће — нема те жене која уме да сакрије тајну. Хајде сада, пожури, ископај новац и узми колико треба, па онда поново закопај. Али да нико не осети — отерај све од куће.

Каликле. Добро, учинићу тако.

Мегаронид. Ми само разговарамо, а време пролази. За печат не плаши се ништа. Збиља сам се лепо сетио да кажемо како су писма распечатали на граници. Уосталом, видиш ли које је већ доба? Онај је сигурно већ пијан, па ће ти веровати што год му кажеш. А што је главно онај странац *доси*, а не тражи ништа.

Каликле. Дакле добро — споразумели смо се.

Мегаронид. Идем ја сада на пијацу, да нађем неког сикофанту, па да га научим шта треба и упутим Лезбонику.

Каликле. Добро, одох ја на посао. Хајде и ти пожури.

Мегаронид. Не брини, умећу ја већ да удесим (*оду*).

ЧЕТВРТИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Хармид

Вишњем и свемоћном Нептуну, Јупитеровом брату, господару мора, весело и радосно и из свег срца благодарим и захваљујем, и њему и сланим таласима, у чијој је власти било све моје имање и мој живот — захваљујем им што су ме пустили из свога царства да се здрав и читав вратим у отаџбину. Теби, теби Нептуне, пре свију богова, нека је

хвала из дубине мог срца: јер за тебе сви причају да си гадан, свиреп, пакостан, бесан — а ја сам се уверио да ствар стоји сасвим друкчије, јер си ми на мору био миран и благ, сасвим онакав како сам желео. Ама знао сам ја, и причала се по целом свету твоја слава: сви те хвале да чуваш људе скромне и сиромаше, а да кажњаваш богате и охولة. Добро, добро — хвала ти, умеш да судиш правично, како и доликује боговима. Био си поуздан пријатељ, иако обично говоре да си непоуздан и несигуран, јер да, на пучини, није било тебе, знам да би твоји сателити упропастили и мене и моје имање, и расгурили нас по твојим зеленим пољима. Већ су навалјивали на лађу страшни вихорови, као пси: од пљуска, таласа и непогоде стењала је лађа, сломила се катарка, расклиматала јапија, поцепала једрила — али ти си сада милостиво наредио да буде мир. Паба ти сада све, од сада ћу мирно да живим, досга сам стекао. Са каквим се мукама нисам имао да борим, да бих само стекао богатство за свога сина! Али ко је оно што отуд долази, онако чудно обучен, и онако чудног изгледа? Баш ћу да се сакријем и да видим ко је и шта хоће.

ДРУГА ПОЈАВА

Сикофанта. Хармид

Сикофанта. ОвOME ћу дану дати име Трогрош-ни дан, јер су ме данас за три гроша најмили за којекакве беспослице. Дошао сам из Селеукије, Маћедоније, Азије и Арабије — које никада нисам видео очима, нити сам у њих ногом крочио. Боже мој, на шта све сиротиња неће човека натерати! Ето тако ја, да бих зарадио три гроша, морам причати да сам ово писмо добио од човека кога нити знам нити познајем, а не знам да ли у опште и постоји.

Хармид (за себе). Овај мора да је из фамилије печурака — толика му је глава! По ношњи изгледа да је Илирац.

Сикофанта. Чим ме је најмио, одмах ме је одвео својој кући, рекао ми је шта хоће, и научио шта да радим. А мораћу нешто и са своје стране да додам — па ће онај да се искида од смеја. Како ме је обукао, такав и долазим; костим је узео он сам, под кирију, из позоришта. Гледаћу сада да му придигнем ово одело — да види да сам баш прави сикофанта!

Хармид (за себе). Што га дуже гледам, све ми се мање допада овај човек: извесно је или нека будала или коцкар. Разгледа околину, осврће се, и тражи неку кућу: мора бити да извиђа место, па да после дође да краде. Баш ме интересује шта ће.

Сикофанта. Онај што ме је најмио, упутио ме је овде. Ево, пред овом кућом имам да почнем своје лагарије. Да лупам на врата.

Хармид (за себе). Па овај се баш упутио *нашој* кући! Тако ми Херкула, изгледа ми да ћу ноћас морати још да чувам стражу.

Сикофанта (лупа). Отворите, хеј, отворите! Има ли кога код ове капије?

Хармид. Шта је, младићу? Шта ћеш? Шта лупаш на та врага?

Сикофанта. Полако, чича: ниси ти главна полиција да мораш све да знаш. Ја тражим где овде станује младић Лезбоник, па онда тражим још једнога који је исто тако бео као ти. Зове се Каликле; тако ми је рекао онај што ми је дао ова писма.

Хармид (за себе). Тражи мога сина Лезбоника, и мога пријатеља Каликла, коме сам оставио децу.

Сикофанта. Реци ми, стари, ако знаш, где станују ти људи?

Хармид. Шта ће ти? Ко си ти? Одакле си? Што си дошао?

Сикофанта. Пихаа, ала си ти радознао! Не знам на шта пре да ти одговорим. Питај ме полако, једну по једну ствар, па ћу ти рећи и ко сам, и шта радим, и одакле долазим.

Хармид. Па добро, да те послушам: реци ми најпре како се зовеш?

Сикофанта. Е, то је врло опасна ствар.

Хармид. Зашто?

Сикофанта. Зато, чича, јер ако ти пре зоре почнем ређати сва моја имена и презимена, пашће и ноћ а ја још нећу доћи до последњег.

Хармид. Па то онај који хоће да ти сазна име мора да прави читав пут.

Сикофанта. А имам и друго име, мало као сатљик за вино.

Хармид (строго). Како ти је име, младићу?

Сикофанта. Пст, тако ми је име. То је оно мало, свакидашње.

Хармид. Право лоповско име! То је као нека опомена, да ти човек ништа не верује. *(за себе)* Е ово је жесток коцкар! Него реци ми, младићу...

Сикофанта. Шта ћеш?

Хармид. ...шта ће теби ти људи које тражиш?

Сикофанта. Отац тога Лезбоника мој је пријатељ, и он ми је дао ова два писма.

Хармид (за себе). Е сада сам га ухватио у све четири! Каже да сам му ја дао писма. Баш хоћу да се сад мало прошегачим.

Сикофанта. Ако хоћеш, причаћу ти и даље шта је било.

Хармид. Дела, само продужи, слушам те.

Сикофанта. Ово писмо казао ми је да дам његовом сину, Лезбонику, а ово друго његовом пријатељу, Каликлу.

Хармид (за себе). Кад се овај шегачи, хоћу и ја да ударим у шегу. *(гласно)* Па, добро, где је сад тај твој пријатељ?

Сикофанта. Здраво је и добро.

Хармид. Ама где је?

Сикофанта. У Селеукији.

Хармид. Је ли теби баш он сам дао писма?

Сикофанта. Он сам, из руке у руку.

Хармид. А како изгледа тај твој пријатељ?

Сикофанта. Тако за једну и по стопу већи је од тебе.

Хармид (за себе). Е ту си насео, осим ако ја у Селеукији нисам већи него овде. (*гласно*) А познајеш ли ти тог твог пријатеља.

Сикофанта. Којешта! Па јели смо за једним столом.

Хармид. А како се зове?

Сикофанта. Па као и сваки поштен човек.

Хармид. Па како?

Сикофанта Зове се, зове се... еј, куку мени!

Хармид. Шта је?

Сикофанта. Сад сам му баш прогутао име, тешко мени!

Хармид. Не ваља да пријатеље држиш тако у устима, затворене.

Сикофанта. Ама сад ми је баш био на врху језика.

Хармид (за себе). А, у згодан сам час дошао ја овде.

Сикофанта (за себе). Ухватили су ме у све четири.

Хармид. Да ли си се сетио како се зове?

Сикофанта. Е, ово је заиста брука и срамота!

Хармид. Види се да га добро познајеш! *и.п.м.т.д.*

Сикофанта. Ама, познајем га као самога себе. Него тако је то: оно што видиш очима и држиш у рукама — обично баш то тражиш! Него сетићу се слово по слово. Његово име почиње се на слово К.

Хармид. Калија?

Сикофанта. Није.

Хармид. Калипус?

Сикофанта. Није.

Хармид. Калидеמיד?

Сикофанта. Није.

Хармид. Калимарх?

Сикофанта. Ама остави се, Бога ти! А напо-слетку шта ме се тиче, главно је да га познајем.

Хармид. Јест, али овде има много Лезбоника, па ако не кажеш очево име, нећу умети да ти пока-

жем где му је кућа. Дела ми реци *отприлике* какво је, па да покушамо да нађемо.

Сикофанта. Отприлике тако као Харес, или Хармен.

Хармид. Да није Хармид?

Сикофанта. Та јесте, Хармид, нека га враг носи!

Хармид. Ама не рекох ли ја теби да треба да се људски понашаш према пријатељима, и да их не грдиш.

Сикофанта. Па зар није вуцибатина, кад ми је тако дуго стајао на врху језика?

Хармид. Немој да грдиш пријатеља који није ту.

Сикофанта. Па, добро, што се крио толико време?

Хармид. Да си га зовнуо по имену, он би ти се одазвао. А где је он сада?

Сикофанта. Оставио сам га код Радаманта, на острву Керкопа.

Хармид. (за себе) Баш сам ја будала, кад за самог себе питам где сам. Али да видимо шта ће све да буде. (гласно) Него збиља, у којим си све то земљама био?

Сикофанта. У врло чудноватим.

Хармид. Баш ме интересује, ако немаш шта против...

Сикофанта. О, зашто да не, причаћу ти врло радо. Пре свега, кад смо се кренули Црним Морем, дошли смо у Арабију.

Хармид. А зар је Арабија на Црном Мору?

Сикофанта. Ама није то она у којој рађа тамјан, него она где расте пелен и мајоран.

Хармид. (за себе) Е, ово је права коцкарштина! Него ја сам будала, кад њега питам где сам био — оно што ја знам а он не зна. Ипак да видим шта ће све да ми наприча. (гласно) А збиља, где си још био?

Сикофанта. Само слушај, па ћу све да ти испричам. Дошли смо на извор реке која извире с неба, испод престола Јупитеровог.

Хармид. Испод Јупитеревог престола?

Сикофанта. Јесте.

Хармид. На небу?

Сикофанта. На сред неба.

Хармид. Дакле си се пео и на небо?

Сикофанта. Нисам се пео него сам се довезао чамцем све уз воду.

Хармид. Ама зар си баш видео Јупитера?

Сикофанта. Нисам. Него су ми други богови рекли да је отишао на појату, да однесе робовима храну. Па онда...

Хармид. Е па онда нећу више да те слушавам.

Сикофанта. Добро, ја ћу онда да ћутим, кад се љутиш.

Хармид. Ко се са земље попне на небо, тај је већ изгубио образ.

Сикофанта. Добро, добро, нећу више да причам. Него покажи ми сада где станују људи које тражим, да им предам ова писма.

Хармид. Шта мислиш, кад би нешто видео сада самога Хармида, онога што кажеш да ти је дао та писма, да ли би га познао?

Сикофанта. Е, па ти баш мислиш да сам ја стока, да не могу познати човека са којим сам век провео. Зар би онај био луд да ми да хиљаду филиповаца да их донесем његовом сину, и његовом пријатељу Каликлу, коме је поверио све своје имање, кад ме не би сасвим добро познавао?

Хармид. (за себе) Сада ћу да полагаујем овој лопужи, ако могу некако да му извучем тих хиљаду филиповаца, за које каже да сам му их дао. Не знам га ни ко је ни одакле је, нити сам га икада очима видео — па зар њему да поверим паре? Та да ми од тога живот зависи, па му не бих поверио ни олован грош. Морам да гледам да му некако подвалим. (гласно) Хеј, Пст, имам нешто да те питам.

Сикофанта. Стојим ти на расположењу.

Хармид. Имаш ли ти тај новац који си примио од Хармида?

Сикофанта. Како да не — све сам филиповац. Он ми је сам одбројио, својом руком, хиљаду комада.

Хармид. Дакле дао ти их је баш сам Хармид?

Сикофанта. Е, није, него се дигли из гроба његов деда и чукундеда, па су ми они дали!

Хармид. Младићу, дај овамо те паре.

Сикофанта. Какве паре да ти дам?

Хармид. Па оне које кажеш да сам ти дао.

Сикофанта. Ти мени дао?

Хармид. Па јесте.

Сикофанта. Ко си ти?

Хармид. Онај који ти је дао хиљаду филиповаца: ја сам Хармид.

Сикофанта. Нити си ти Хармид, нити ћеш данас то бити — бар за оне паре нећеш. Одлази одатле — зар ти да подвалиш старом лопову?

Хармид. Па ја сам Хармид!

Сикофанта. Ништа ти то не помаже — ја пара немам. Ти си нека велика добричина: чим сам рекао да носим паре, одмах си постао Хармид. Којешта! Него ти лепо онако исто како си се *похармидио*, тако се сад *расхармидуј*.

Хармид. Па добро, ко сам ја ако нисам онај који сам?

Сикофанта. Шта се то мене тиче? Од моје стране, немој само да си онај који ја не желим да будеш — а буди иначе ко хоћеш.

Хармид. Слушај, младићу...

Сикофанта. Шта је?

Хармид. Дај овамо те паре!

Сикофанта. Ти си луд, чича.

Хармид. Та ти си сам признао да ти је Хармид дао тај новац.

Сикофанта. Јесте, али на хартији, не у готовом.

Хармид. Сместа да си се вукао одавде, лопужо једна, иначе ћеш зло да проћеш!

Сикофанта. Зашто?

Хармид. Јер ја сам тај Хармид за кога си лагао да ти је дао писма.

Сикофанта. Како, зар баш ти?

Хармид. Ја, ја.

Сикофанта. Ама је ли баш ти исти?

Хармид. Јесте.

Сикофанта. Баш ти главом?

Хармид. Ја, ја, кад ти кажем: ја сам Хармид.

Сикофанта. Ама баш ти исти?

Хармид. Ја сам. Вуци се одавде!

Сикофанта. Е, онда си задоцнио, и држи се добро и од мене и од нових едила.

Хармид. Шта, ти си још безобразан?

Сикофанта. Нека ме богови убију ако бих за тобом зажалио да си још одавно погинуо. Ја сам за ову ствар добио новац, а ти можеш ићи бестрага. Идем да јавим ономе који ми је дао три гроша, да је пропао. Ја одох, а теби желим свако зло и несрећу. У зао час дошао, Хармиде. (*оде*).

ТРЕЋА ПОЈАВА

Стасим. Хармид

Стасим. (посрће) Стасиме, пожури се, брзо хајде господару — немој да страдају леђа због луде главе. Брзо, потрчи, већ је одавно како си отишао од куће. Чувај се: може нешто да те потражи господар, па ће те убити као вола. Само напред! Е, Стасиме, јеси пропалица: па ти си у кафани, квасећи гушу, заборавио прстен! Брзо се врати и донеси га, док још није доцкан!

Хармид. (за себе) Овај мора да је ишао код жишка у школу: тако се претура кад иде.

Стасим. Стасиме, никакви човече, зар те није стид? Зар си изгубио памет после две-три чаше: зар се још надаш да нађеш прстен код оних добричина, који никад не дирају у туђе? Ко ти ту све није био: Хирух, Керкони, Кримно, Криколаб, Колаб — све обешечаџи, са вратовима и ногама изеденим од конопаца и ланаца; сваки би од њих могао да украде опанке човеку који трчи.

Хармид. (за себе) Тако ми богова, права лопуза!

Стасим. Него што да и тражим ствар која је сигурно пропала — мањ ако не желим да се, поред штете, још и намучим. Што је пропало — пропало. Хајде, вози натраг, своме господару.

Хармид. (за себе) Види се да није бегунац: води рачуна да се врати кући.

Стасим. Е што нема више старинског поштења, старинске простоте, него се све то изокренуло!

Хармид. (за себе) Бесмртни богови, какву је величанствену беседу отпочео овај. Жали за старим, добрим временом; допада му се старинско поштење.

Стасим. Сада ради сваки што му на памет дође — не пита је ли поштено или није. Подмићивање је свуда примљено и освештано; закони му не могу ништа. Бацити штит и побећи испред непријатеља, то је сада сасвим обична ствар.. Тражити част и славу, данас се сматра за злочин.

Хармид. (за себе) Нажалост!

Стасим. Бити ваљан, значи бити запостављен.

Хармид. (за себе) Тако је!

Стасим. Закони су потпуно зависни од чаршије, и више јој попуштају но родитељи деци; па су их још приковали за зид гвозденим ексерима, иако би боље било да су ту приковали и непоштење и неваљалство.

Хармид. (за себе) Хтео бих да му приђем, али ће боље бити да га оставим да говори, јер ако га прекинем, бојим се да ће почети други разговор.

Стасим. Ништа већ није свето. Закони су се ставили у службу неваљалаца, који грабе и краду шта стигну.

Хармид. (за себе) Све би требало разапети на крст!

Стасим. Па зар нема никога да о овом злу поведе рачуна? Па ови неваљалци упропастиће све и свакога! Својим непоштењем убијају они веру и онима који су још ваљани. Ако неком даш шта на зајам — дижи руке од тога; кад потражиш новац,

натраг, видећеш да си, због своје доброте, стекао непријатеља. Зар није тако? И ја сам имао сам рђаво искуство...

Хармид. (за себе) Па ово је Стасим, мој роб!

Стасим. ...јер сам за онај таленат који сам дао на зајам, купио себи непријатеља, а изгубио пријатеља. Него и ја сам луд када се бринем за народне ствари: боље ће бити да се побринем за своја леђа. Да пожурим кући.

Хармид. Хеј, ти, стани, чујеш ли?

Стасим. Нећу.

Хармид. Имам да те нешто питам.

Стасим. Немаш шта да ме питаш.

Хармид. Лакше, Стасиме, лакше.

Стасим. Купи роба, па њему заповедај.

Хармид. Купио сам га, али ето неће да ме слуша.

Стасим. А ти удри.

Хармид. Добро, послушаћу те.

Стасим. Осим ако нећеш да га помилујеш.

Хармид. Ако слуша помиловаћу га, а ако је непослушан, нека се добро држи.

Стасим. Шта се мене тиче да ли су ти робови послушни или нису?

Хармид. Тиче те се, јер и ти имаш извесног удела у њиховом добру и у њиховом злу.

Стасим. Теби поклањам други део, а онај први дај овамо.

Хармид. Ако заслужиш, добићеш. Погледај ме, Стасиме — ја сам Хармид.

Стасим. Ко си ти што спомињеш најбољег човека на свету?

Хармид. Ја сам, ја сам тај „најбољи човек“.

Стасим. Море, земља, небеса, богови — та да ли је то могуће? Да ли је то збиља он? Он је, зацело је он. О, премили мој господару, здраво!

Хармид. Здраво, Стасиме.

Стасим. Радујем се што си...

Хармид. Знам и верујем ти. Него, пре свега, реци ми, шта ми раде деца?

- Стасим.* Добро су и здраво.
- Хармид.* Обоје?
- Стасим.* Обоје.
- Хармид.* Нека је хвала боговима! Остало ћемо на тенане разговарати унутра. Хајде да уђемо.
- Стасим.* Куда?
- Хармид.* Па у кућу.
- Стасим.* Зар ти мислиш да ми овде станујемо?
- Хармид.* Па него где?
- Стасим.* Та кућа...
- Хармид.* Шта „та кућа“?
- Стасим.* ...није више наша.
- Хармид.* Шта си рекао?
- Стасим.* Лезбоник је продао кућу.
- Хармид.* Еј, тешко мени!
- Стасим.* За готсв новац.
- Хармид.* Колико?
- Стасим.* Четрдесет мина.
- Хармид.* Пропао сам! А ко је купио?
- Стасим.* Каликле, онај коме си поверио све своје имање. Он се уселио у ову кућу, а нас је избацио напоље.
- Хармид.* Па где је сада Лезбоник?
- Стасим.* Овде, у овој собици позади.
- Хармид.* Сасвим сам пропао.
- Стасим.* Знао сам да ће ти бити тешко кад ово чујеш.
- Хармид.* Па зар сам ја зато прошао кроз толике опасности и преко толиких мора, и спасао се од толиких разбојника, да ме убију баш они због којих сам се мучио? Пресвиснућу од жалости! Држи ме, Стасиме.
- Стасим.* Хоћеш ли мало воде?
- Хармид.* Камо среће да сам раније у воду скочио!

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Каликле. Хармид. Стасим

Каликле. Каква је то ларма испред моје куће?

Хармид. О, Каликле, Каликле, каквом сам пријатељу оставио ја у аманет све своје имање!

Каликле. Искреном, верном, поузданом. Буди здраво и добро ми дошао!

Хармид. Верујем ти, и хвала ти. Него реци ми што си тако обучен?

Каликле. Рећи ћу ти. Копао сам новац, да га дам у мираз твојој кћери. Него хајде унутра, па ћу ти тамо испричати све.

Хармид. Стасиме.

Стасим. Ево ме.

Хармид. Трчи у Пиреј што брже можеш. Ту ћеш наћи лађу на којој сам дошао. Реци Сагаријону да истовари све као што сам му наредио. Царина је већ плаћена. Хајде брзо, без задржавања. Да се вратиш што пре.

Стасим. Одмах.

Каликле. Хајдемо сада унутра.

Хармид. Хајдемо.

Стасим. Овај је још једини који је моме господару остао прави пријатељ, поред све муке и бриге што је имао око деце. Он једини, и нико више.

ПЕТИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Лисител

Овај је дошао у добри час, и више ми вреди него ли сва уживања и радости на свету. Баш ми иде све за руком — једна радост иза друге. Сада ме баш нађе Стасим па ми рече да се вратио с пута његов господар, Хармид. Идем сада што пре да с њим разговарам, па да са оцем још боље утврдим оно што сам удесио са сином. Али ено, отварају се врата...

ДРУГА ПОЈАВА

Хармид. Каликле. Лисител

Хармид. Нити је било нити има на свету тако верног и тако поузданог пријатеља као што си ти. Да тебе није било, лепо би ме онај истерао из ове куће.

Каликле. Ако сам учинио какву услугу своме пријатељу, не треба никаква похвала, јер сам вршио само своју дужност.

Хармид. Не могу само да се начудим како је успео да уда сестру у онако одличну кућу?

Каликле. Јесте, за Филтоновог Лиситела.

Лисител (за себе). Да им приђем? Али не — боље да још причекам, кад су већ отпочели разговор због кога сам дошао.

Хармид. А, збиља...

Каликле. Шта је?

Хармид. Ама умало не заборавих да ти кажем. Тек што сам дошао, испаде преда ме некакав беспосличар — права правцата лопужа. Он ми је испричао како по *моме* налогу, доноси теби и Лезбонику хиљаду филиповаца. А никад га до сада нисам видео, нити га знам ни познајем! Што се смејеш?

Каликле. Њега сам ја послао, да ми бајаги донесе од тебе новац, који ћу дати твојој кћери у мираз, како би Лезбоник мислио да си мираз послао ти. Иначе, ако би сазнао да је твој новац код мене, могао би тражити остатак, као своју очевину.

Хармид. Врло паметно.

Каликле. Све то удесио је наш пријатељ, Мегаронид.

Хармид. Врло сте добро урадили.

Лисител (за себе). Што ја стојим, као будала, и не смем да им приђем?

Хармид. Који је овај што иде овамо?

Лисител. Лисител долази да поздрави свога таста Хармида.

Хармид. Богови ти дали свако добро, Лисителе.

Каликле. А зар мени нема поздрава?

Лисител. Здраво и ти, Каликле. Али овај долази на прво место: кошуља је преча од хаљине.

Каликле. Нека вас богови умудре и упуте.

Хармид. Чуо сам да си се верио са мојом кћери?

Лисител. Јесам, ако и ти на то пристајеш.

Хармид. Од свег срца.

Лисител. Дакле дајеш ми твоју кћер за жену?

Хармид. Дајем, и хиљаду филиповаца у мираз.

Лисител. Не треба ми мираз.

Хармид. Ако ти се допада девојка, треба да ти се допадне и мираз: једно без другога не иде.

Каликле. Тако је.

Лисител. Е па лепо, кад и Каликле тако каже. Дакле дајеш ми је за жену?

Хармид. Дајем.

Каликле. Дајем ти је и ја.

Лисител. Будите ми здраво, моја нова породица.

Хармид. Ама има нешто због чега се на тебе љутим.

Лисител. Шта је то?

Хармид. Што си пустио мога сина да пропадне.

Лисител. Све је то било против моје воље. Него знаш ли шта ћу да те молим?

Хармид. Шта?

Лисител. Ако је учинио какву глупост да му све опростиш. Што вртиш главом?

Хармид. Тешко ми је и бојим се...

Лисител. Шта то?

Хармид. Тешко ми је што је отишао кривим путем, а бојим се, ако ти не учиним, по вољи, да не помислиш да те не волим. Напоследку — добро, нека буде како ме молиш.

Лисител. Баш си добар. Идем да га зовнем.

Хармид. Мука је то кад некога не можеш да казниш онако како је заслужио.

Лисител. Отворите, отворите брзо и зовните Лезбоника, ако је код куће. Само што пре.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Лезбоник. Лисител. Хармид. Каликле

Лезбоник. Ко то тако удара у ова врата?

Лисител. Твој пријатељ.

Лезбоник. Шта је, побогу, реци ми?

Лисител. Добро је. Вратио ти се отац срећно с пута.

Лезбоник. Ко то каже?

Лисител. Ја.

Лезбоник. Јеси ли га баш ти видео?

Лисител. Сад ћеш и ти да га видиш.

Лезбоник. О, оче, оче мој, здраво!

Хармид. Од богова ти здравље, сине мој.

Лезбоник. Извесно си се намучио...

Хармид. Не брини, добро је, све је у свом реду. Ако само и ти хоћеш да будеш добар, испросио сам за тебе Каликлову кћер.

Лезбоник. Хоћу, оче, и њу, и коју желиш другу.

Хармид. И ако сам на тебе љут — једном човеку доста је једна беда.

Каликле. Бога ми за овога је мало. Сто жена да узме, па је још мало кажњен за своје погрешке.

Лезбоник. Поправићу се.

Хармид. То је лако рећи, само треба и да извршиш.

Лисител. Могу ли већ сутра да буду моји сватови?

Хармид. Могу, и у добри час. (*Лезбонику*). А ти се спреми за прекосутра.

Певач. (публици) Пљескајте.

(завеса се диже)

ХВАЛИСАВИ ВОЈНИК

ЛИЦА

Пиргополиник, војник
Артотрог, паразит
Робови - пратиоци
Палестријон, роб
Периплекомен, старац
Сцеледро, роб
Филокомазија, жена
Плеусикле, младић
Лурцијон, ропче
Милфидипа, робиња
Акротелеутија, хетера
Робови Пиргополиникови
Ропче
Каријон, кувар
Робови Периплекоменови
Певач

Дешава се у Ефезу у III веку пре Христа.

ПРВИ ЧИН

Пиргополник. Артотрог. Робови-пратиоци

Пиргополник. Хајде да ми се очисти штит, да сија боље него сунце у лето, па да у љутој борби засене очи непријатељима. Крајње је већ време да својој сабљи дам мало забаве, јер већ очајава у нераду, и жели да начини покољ међу непријатељима. А где је Артотрог?

Артотрог. Ево га, ту је, поред силног и славног јунака, који је сјајан као какав цар. Ни сам Марс није тако храбар; ни он се не би смео упоредити с тобом.

Пиргополник. Где си?

Артотрог. Ево ме... Сећаш се кад си оно, у Индији, једном руком оборио слона?

Пиргополник. И то сам још само од шале ударио.

Артотрог. Разуме се, јер да си га ударио од збиље, прошла би рука слону и кроз кожу, и кроз утробу, и кроз кости.

Пиргополник. Доста о томе.

Артотрог. Па да, шта имаш и да ми причаш, кад ја и без тога знам твоја јунаштва. (за себе). Шта све не морам да трпим за љубав свога трбуха. Морам да одобравам све што овај лаже.

Пиргополник. А, шта сам хтео рећи...

Артотрог. Знам! Јесте, тако је било, сећам се врло добро.

Пиргополник. А шта то?

Артотрог. Па то, што си хтео да кажеш.

Пиргополник. А је л' се сећаш?

Артотрог. Како да се не сећам? Сто и педесет

у Киликији, стотина у Скитолатронији, тридесет Сарђана, шесет Маћедонаца — све си то ти потукао за један дан.

Пиргополник. А колико је то свега?

Артотрог. Седам хиљада.

Пиргополник. Тачно толико; добро си израчунао. Докле год си такав, увек ћеш ми бити гост, и седећеш за мојим столом.

Артотрог. А знаш оно у Кападокији, где си једним ударом хтео да посечеш пет стотина, да ти само није била тупа сабља?

Пиргополник. Море били су неки јадни пешаци, па сам их пустио да побегну.

Артотрог. Шта имам ваздан да причам? Цео свет зна да је један Пиргополник, и да нигде нема његове храбрости и лепоте. Све те жене воле, а није ни чудо, кад си тако леп. На пример оне што су ме јуче ухватиле за огртач....

Пиргополник. А шта су ти рекле?

Артотрог. Питале су ме: „Ама је ли оно Ахил?“ каже једна. А ја јој кажем: „Није Ахил, али му је брат“. Тада ће она друга: „Е јесте леп и отмен! Како има дивну косу! Благо оним женама које он воли!“

Пиргополник. Зар су баш тако говориле?

Артотрог. И још су ме обадве молиле да те данас поред њих проведем.

Пиргополник. Баш је то несрећа кад је човек сувише леп!

Артотрог. Море досадише ми већ! Моле ме, преклињу, богораде, само да те виде. Сваки час ме зивкају, тако да већ немам времена за друге твоје послове.

Пиргополник. Време је већ да идем на форум. Краљ Селеук молио ме је као брата да му покупим што више најамника, па сада морам да исплатим оне које сам јуче погодио. Ето то ми је посао за данашњи дан.

Артотрог. Е па онда хајдемо.

Пиргополник (робовима). За мном! (оду).

ДРУГИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Палестријон

Палестријон. Ја ћу имати част да вам кажем у чему је ствар, ако будете љубазни да ме саслушате; а ако има некога који неће да слуша, нека иде напоље, да начини места другоме. Ова се комедија грчки зове *Алазон*, и то смо ми латински казали *Хвалисавац*. Дешава се у Ефезу. Онај војник што малочас оде на форум, мој је господар. Иначе је то уображен, безобразан, неваљао човек, велики лажов и у исто време велики дилбер. Уобразио је однекуд да све жене јуре за њим, а међутим терају оне с њим шегу где се само појави. Ја нисам код њега одавно. Одмах ћу вам рећи како сам доспео у његову кућу. У Атини био сам роб једног красног младића, који је волео неку хетеру Атињанку, а и она је њега волела. Једнога дана оде он у Наупакт, по неком државном послу, а у то време дође и овај војник у Атину. Ту се некако позна са пријатељицом мога господара, и почне да лаже њену мајку, да јој доноси вина и свакојаких понуда — једном речи, постаде њен најбољи пријатељ. Али чим се јавила згодна прилика, превари он бабу, одведе јој кћер у лађу, и против њене воље побеже с њом у Ефез. Кад сам чуо да је пријатељица мога господара украдена, седнем одмах у лађу и појурим у Наупакт, да известим господара. Али богови су хтели друкчије: чим смо се навезли на пучину, нападоше нас гусари, и тако ја настрадам и не видевши господара. Онај гусар што ме је заробио, поклони ме овоме војнику. Кад ме је војник довео својој кући, видим ту драгану мога господара, види и она мене, и да ми очима знак да ћутим. После ми се насамо потужи, јадница, на своју злу судбину, рече ми да воли само мога господара, а да очима не може да види војника, и каже још да би побегла у Атину. Кад сам видео како стоји ствар, напишем писмо и

предам некоме трговцу да га однесе моме господару. Позвао сам га да дође овамо. Господар ме послуша, дође у Ефез и одседне ево у овој овде кући, код старог пријатеља свога оца, једног красног чичице, који је врло нежан према свом заљубљеном госту, и иде нам у свачем на руку. И тако, помоћу тога чичице удесим ја да се оно двоје заљубљених могу да састају: прокопам зид између старчеве куће и њене собе, и тако се она може кришом да шета и тамо и овамо. Има само једна сметња: то је неки приглуш роб, кога јој је војник поставио за чувара; али ћемо ми и њему да замажемо очи. Да се не бисте бунили, скрећем вам пажњу да ће данас ова иста жена имати две улоге, једну у овој, а другу у оној кући. То ће бити увек једна иста жена, али ће се издавати час за једну, час за другу. Ено, отвара се комшијска капија — то је тај добри чичица о коме сам вам говорио.

ДРУГА ПОЈАВА

Периплекомен. Палестријон

Периплекомен (излази и виче за собом). Кога год из комшилуга видите на нашем крову, ноге да му изломите, иначе ћу вам скинути кајише с леђа. Па то су већ и комшије почеле да ме контролишу, и да кроз баџу гледају шта ми се ради по кући. Нећу ваздан да вам говорим — кога год роба из куће овога војника видите на нашем крову, одмах га бацајте на сокак. Само Палестријона не дирајте. Ако вам буду причали како јуре кокошку, или голуба, или мајмуна, не примајте никакав изговор, него да их пребијете на мртво име.

Палестријон (за себе). Мора да је неко од наше чељади направио каква посла, па је зато чича и наредио да им се изломе ноге.

Периплекомен. Јеси ли то ти, Палестријоне?

Палестријон. Како си, Периплекомене?

Периплекомен. Дошао си ми у најбољи час.

Палестријон. Шта је? Шта се то свађаш са нашом чељади?

Периплекомен. Пропали смо. Неко од ваших тамо видео је кроз бацу на крову како се љубе Филокомазија и гост.

Палестријон. Ко је видео?

Периплекомен. Неко од твојих другова.

Палестријон. Па који?

Периплекомен. Не знам. Одмах је утекао.

Палестријон. Бога ми то неће да буде добро.

Периплекомен. Кад је већ утекао, викнем ја за њим: „Хеј, шта тражиш ту на крову?“ А он ми онако у бежању рече да јури мајмуна.

Палестријон. Куку мене, где ћу да пропаднем због те стоке. А је ли Филокомазија још код тебе?

Периплекомен. Кад сам пошао овамо, била је још унутра.

Палестријон. Иди, Бога ти, па јој реци да се што пре врати кући, да је тамо виде. Неће ваљада да због њеног љубакања сви ми робови омастимо колац.

Периплекомен. Казао сам јој већ.

Палестријон. Кажу јој нека измисли шта зна само да увери онога који ју је видео, да је *није* видео.

Периплекомен. Казаћу јој кад се овамо врати. Него шта је то, Палестријоне? У какве си се мисли то дао?

Палестријон. Ђути, чекај, да се мало размислим и да видим како ћемо да подвалимо оном што је видео Филокомазију, и да га уверимо да све што је видео није истина.

Периплекомен. Хајде, размишљај, а ја ћу да се склоним мало овамо (*пауза*).

Периплекомен. Е, хоћеш ли сада да ми кажеш шта си измислио?

Палестријон. Чекај, па ћу те посветити у све моје сплетке. Мој господар има кожу дебљу него слон. И камен има више мозга него он.

Периплекомен. То већ знам добро.

Палестријон. И онда ћу ствар овако да удесим.

Казаћу да је из Атине овамо дошла, заједно са својим драганом, Филокомазијина сестра близнакиња, и да је одсела овде код тебе.

Периплекомен. Браво, дивота! Збиља си то лепо удесио.

Палестријон. Па ако онај мој друг тужи Филокомазију војнику што се љубила с туђим човеком, ја ћу рећи да је то била њена сестра.

Периплекомен. Врло добро. И мене ако војник буде питао, ја ћу му рећи то исто.

Палестријон. И кажи да су сасвим налик једна на другу. Кажи то и Филокомазији, да се не бунни ако је војник буде питао.

Периплекомен. Фино си удесио. Али шта ћемо ако војник зажели да их види обе заједно?

Палестријон. Није то ништа. Наћи ћемо сто изговора: није код куће, отишла је у шетњу, спава, облачи се, купа се, једе, пије, има посла, не може — рећи ћемо шта било, главно је да нам он на прву лаж поверује.

Периплекомен. Тако је, имаш право.

Палестријон. Сад иди унутра, па ако је Филокомазија још код тебе, кажи јој да одмах иде кући, и лепо јој објасни цео наш план.

Периплекомен. Добро, ја одох (*уђе у кућу*).

Палестријон. (*за себе*) Па то бих и ја требао да одем кући и да видим (онако поиздаље) који је то роб што је данас јурио мајмуна. Тај сигурно неће умети да ћути, него ће испричати коме било. Такви су људи — ни ја сам не умем да сачувам тајну. Али ено отвара се наша капија. Полако — то је онај мој друг што је одређен Филокомазији за чувара.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Сцеледро. Палестријон

Сцеледро. Тако је — нисам, ваљада, данас спавајући ишао по крову. Зацело сам видео баш њу, Филокомазију, како овде у комшилuku тражи ђавола.

Палестријон (за себе). Аа, па то их је он видео како се љубе?

Сцеледро. Ко је то ту?

Палестријон. Ја сам, твој друг. Шта радиш, Сцеледро?

Сцеледро. Баш волим, Палестријоне, што сам те нашао.

Палестријон. Шта је? Шта има ново?

Сцеледро. Бојим се...

Палестријон. Чеге се бојиш?

Сцеледро. Бојим се, Бога ми, да ћемо данас сви колико нас год има одлетети на крст. Зар ниси чуо за најновији скандал?

Палестријон. Какав скандал?

Сцеледро. Ужасна једна ствар!

Палестријон. Задржи је за себе. Ја се ништа не интересујем.

Сцеледро. Не могу а да ти не испричам. Јурио сам данас нашег мајмуна по крову овога комшије.

Палестријон. Какав је ко, такву животињу и јури.

Сцеледро. Иди бестрага!

Палестријон. Иди ти. Али сада продужи, кад си већ почео.

Сцеледро. Случајно погледам кроз баџу, и видим Филокомазију како се љуби с неким младићем

Палестријон. Та шта говориш?

Сцеледро. Јесте, видео сам.

Палестријон. Зар си баш видео?

Сцеледро. Ево, овим мојим очима.

Палестријон. Којешта! Нити то може бити, нити си ти видео.

Сцеледро. Па ваљада не мислиш да имам запалење очију?

Палестријон. То треба да питаш лекара, а не мене. Али како било да било, чувај се да не проносиш те гласове, да те не уједе гуја. Ако не обуздаш тај твој луди језик, страдаћеш свакако.

Сцеледро. Како то свакако!

Палестријон. Па ево како. Ако оно што си ре-

као за Филокомазију, није истина, пропашћеш за то што си лагао, а ако је истина, пропашћеш за то што је ниси чувао.

Сцеледро. Шта ће са мном бити, не знам, али да сам је видео, то је јасно као дан.

Палестријон. Па ти си баш запео једно те једно, у зао час по тебе?

Сцеледро. Па шта знам да ти кажем кад сам је видео? Ено је и сада у комшилуку.

Палестријон. Како, зар није код куће?

Сцеледро. Иди сам па се увери. Не тражим да мени верујеш.

Палестријон. Баш ћу да видим (*уђе у војничкову кућу*).

Сцеледро. Ја ћу те овде чекати — ту ћу да стојим, па јој нећу дати ни да врдне. Шта сада да радим? Господар ме је одредио њој за чувара, па за да ако му кажем, пропао сам, а пропао сам и ако ћутим, па он сазна с друге стране. Е нико не може бити тако дрзак као жена! Ама само што сам се попео на кров, и већ ми је утекла! Брука једна, да јој нема равне! Ако само сазна господар, бациће и мене и све по кући на крст. Напоследку шта ме се тиче — држаћу језик за зубе. Боље је и то, него да настрадам. Кад она сама тражи ђавола, куд могу ја да је сачувам?

Палестријон (излази). Сцеледро, Сцеледро, нигде нема твога безобразлука! Лепо ћеш сада да се проведеш!

Сцеледро. Шта је?

Палестријон. Испале ти те очи којима видиш оно чега нема!

Сцеледро. Ама шта је?

Палестријон. А хоћемо ли сада да ти одсечемо тај твој пусти језик?

Сцеледро. Зашто да ми га сечете?

Палестријон. Ено Филокомазије код куће, а ти рече да си је видео како се љуби по комшилуку.

Сцеледро. Ти као да си ћорав.

Палестријон. Море ти си слеп, а не ћорав. Ено Филокомазије код куће.

Сцеледро. Како код куће?

Палестријон. Ено је код куће, кад ти кажем.

Сцеледро. Правиш са мнош комендију. Ја не идем с ове кашије. Ако ће да се врати кући, она мора овуда да прође.

Палестријон. Ама ено је код куће! Ти, Сцеледро, ниси читав.

Сцеледро. Ја за себе видим, и за себе знам, и себи највише верујем. Нико ме на свету неће уверити да она није у овој кући. Овде ћу да се залепим, па ми неће моћи да утекне.

Палестријон (за себе). Овај је мој — од шале ћу га отерати са положаја. (гласно). Хоћеш ми да ти покажем сада како си глуп?

Сцеледро. Хајде.

Палестријон. И како немаш мозга, и како си слеп код очију?

Сцеледро. Хајде, покажи.

Палестријон. Дакле ти велиш да је господарева љубазница овде?

Сцеледро. Јесте, и видео сам је како се љуби са неким туђим човеком.

Палестријон. Да нема можда неки пролаз из те куће у ову нашу?

Сцеледро. Нема никакав.

Палестријон. Да нема какав балкон, или какав пролаз кроз башту?

Сцеледро. Нема.

Палестријон. Па добро, а шта ћемо ако је она код куће, и ако је ја зовнем да изађе, ено на ону кашију тамо? Треба ли онда да добијеш батине?

Сцеледро. Треба.

Палестријон. Е добро, чувај ти сада ову кашију овде, да се не врати кроз њу.

Сцеледро. Хоћу, чуваћу је.

Палестријон. Сад ћу ти је довести ево овде, на сред сокака (уће у кућу војникову).

Сцеледро. Па хајде, доведи је. Баш и мене интересује да ли сам доиста видео оно што сам видео, или ће је овај извести напоље, као што је обећао. Чего сада је главно да причувам ову капију. Нећу ни да се макнем од ње. С те стране не може ми нико подвалити (*окрене се капији, и рашири преко ње и руке и ноге*).

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Палестријон. Филокомазија. Сцеледро

Палестријон. (*полако*). Пази да не заборавиш што сам ти говорио.

Филокомазија (*полако*) Што ме толико опомињеш?

Палестријон. (*полако*). Ама све се бојим да нећеш уметк.

Филокомазија. (*полако*). Шта кажеш? могу да научим њих десет које ништа не знају, па ће још имати за мене да остане.

Палестријон. (*полако*). Хајде сада, а ја ћу мало да се склоњим од тебе. (*гласно*). Хеј, Сцеледро!

Сцеледро. Ја се одовуд не мичем. Ако хоћеш што да ми кажеш, имам уши, па ћу те чути.

Палестријон. Е, ето видиш, таман си се наместио онако како ће те изван вароши разапети на крст.

Сцеледро. Зашто да ме разапну?

Палестријон. Погледај само овамо. Ко је ово?

Сцеледро. Бесмртни богови — па то је господарева љубазница!

Палестријон. Бога ми ће баш она да буде.

Филокомазија. Где је тај красник што ме је невину обедио за онако нешто гадно?

Палестријон. Ево га — он ми је то све испричао.

Филокомазија. Зар ти, неваљалче, кажеш да си ме видео како се љубим по комшилуку?

Палестријон. И то, каже, са неким туђим човеком.

Сцеледро. Јесте, ја сам то рекао.

Филокомазија. Зар ти мене видео?

Сцеледро. Јесте, ево овим очима.

Филокомазија. Испашће ти, кад видиш оно чега нема.

Сцеледро. Ма шта било са мном, не могу да кажем да нисам видео оно што сам видео.

Филокомазија. Ама ја сам и луда и беспослена, кад разговарам са овом будалом. Главом ћеш ти то мени да платиш!

Сцеледро. Немаш потребе да ми претиш — ја већ и сам знам да је *крст* моја породична гробница: ту су сахрањени сви моји преци — и отац, и дед, и прадед, и чукундед. Можеш да ме плашиш колико хоћеш — ја *имам* своје очи. (*Палестријону*). Него молим те, Палестријоне, откуда је ова изашла?

Палестријон. Па из наше куће.

Сцеледро. Из наше куће?

Палестријон. Зар ми не верујеш?

Сцеледро. Ама верујем ти, само не могу да се начудим како је из једне куће могла да пређе у другу. Нема ни балкона, ни баште, а сви прозори имају решетке. (*Филокомазији*). А да сам те видео у комшилуку — видео сам те!

Палестријон. Ама зар је ти, несрећниче, и даље оптужујеш?

Филокомазија. Тако ми Кастора, ево ће да се испуни сан који сам ноћас сањала.

Палестријон. А шта си то сањала?

Филокомазија. Да чујеш само! Сањам ја ноћас да је као моја сестра близнакиња дошла из Атине у Ефез, са својим драганом, и обоје као дођоше у госте у ову комшијску кућу.

Палестријон (публици). То је Палестријонов сан, а не њен. (*Филокомазији*) Па онда?

Филокомазија. А ја се као обрадујем што ми је сестра дошла, али ми се баш због сестре деси велика неприлика. Сањам ја, као један од наших робова тужи ме — баш као ти сада — да сам се, у

комшилuku, љубила с туђим човеком, а то је била моја сестра која се љубила са својим драганом.

Палестријон. Па зар ти се, ето, не дешава на јави то што ти се десило у сну? Ала се *тај* сан испунио. Иди одмах унутра и помоли се боговима. Требало би испричати и војнику.

Филокомазија. Разуме се. Па ће се лепо провести они који ме невину оптужују (*уђе у кућу*).

Сцеледро. Ала сам ја себи направио посла! Смрзла су ми се леђа.

Палестријон. Е јеси ли се сада уверио да си пропао?

Сцеледро. Да ле сада је код куће — то је јасно. Сада има да се чува *наша* капија.

Палестријон. Виде ли, тако ти Бога, Сцеледро, како се сан на длаку испунио! Чак и оно што си је ти осумњичио да се бајаги љубила с туђим човеком.

Сцеледро. Ја већ не знам шта више да мислим. Није вајде, изгледа да збиља нисам видео оно што сам мислио да сам видео.

Палестријон. Него си се доцкан опаметио. Ако чује господар, пропао си.

Сцеледро. Сад тек видим да ми је била магла пред очима.

Палестријон. Па то је јасна ствар! Зар није све до малочас била у *нашој* кући?

Сцеледро. Не знам ништа више да кажем. Нисам је видео, а видео сам је.

Палестријон. Ето како смо могли сви да настрадамо због твоје луде главе. Бајаги хоћеш да си веран господару, па је мало требало да заглавиш. Пст! Ено се отвара капија код нашег комшије.

ПЕТА ПОЈАВА

Филокомазија. Палестријон. Сцеледро.

Филокомазија. Донеси ватру на олтар да запалим тамјан Ефеској Дијани и да јој захвалим што ме је извела здраву из Нептуновог царства, и

што ме је сачувала на узбурканом мору, од кога сам тако много препатила.

Сцеледро. Палестријоне, хеј, Палестријоне...

Палестријон. Шта је, Сцеледро?

Сцеледро. Ама ова жена што изађе сада, је ли то господарева љубазница, Филокомазија, или није она?

Палестријон. Бога ми, изгледа да је она.

Сцеледро. Ама кажи ми како је могла да пређе овде.

Палестријон. Море да ли је она?

Сцеледро. Зар још можеш да сумњаш?

Палестријон. Она је, она.

Сцеледро. Хајде да је викнемо. Хеј, Филокомазија, шта то радиш? Шта тражиш у туђој кући? Што ћутиш? Теби говорим.

Палестријон. Бога ми, биће да себи говориш. Видиш да ти не одговара.

Сцеледро. Ама слушај ме, женска главо, што скиташ по туђим кућама!

Филокомазија. Ко ме ти то говориш?

Сцеледро. Па коме него теби?

Филокомазија. Ко си ти? Шта имаш ти са мном?

Сцеледро. Како? Питаш ме ко сам?

Филокомазија. Па морам да питам, кад не знам.

Палестријон. Па добро, ко сам ја, кад њега не знаш?

Филокомазија. Безобразан си, и ти и тај ту.

Палестријон. Зар нас не познајеш?

Филокомазија. Не.

Палестријон. Тражиш ђавола, жено. Хеј, Филокомазија, теби говорим.

Филокомазија. Који ти је бес те ме зовеш туђим именом?

Палестријон. Охо, па како се то зовеш?

Филокомазија. Гликера.

Сцеледро. Лажеш, Филокомазија; није то твоје име. Срамота је што радиш.

Филокомазија. Зар ја?

Сцеледро. Ти.

Филокомазија. Па ја сам синоћ дошла из Атине у Ефез, заједно са мојим драганом, који је такође из Атине.

Сцеледро. А шта тражиш овде у Ефезу?

Филокомазија. Тражим своју сестру близнакињу, за коју сам чула да је овде.

Сцеледро. Е јеси велика обешеница!

Филокомазија. Не, него сам будала, кад с вама разговарам. Одох ја.

Сцеледро. Нећеш да одеш (*ухвати је*).

Филокомазија. Пуштај ме!

Сцеледро. Сад си се ухватила! Нећу да те пу-
СТИМ.

Филокомазија. Мене већ сврбе дланови, па ће да пуцају шамари, ако ме не пустиш.

Сцеледро (*Палестријону*). А што ти, врага, стојиш? Што је и ти не ухватиш?

Палестријон. Ја нећу да се играм са својим леђима. Шта ти ја знам да ли је то Филокомазија, или нека друга што на њу наличи.

Филокомазија. Хоћеш ли да ме *пустиш*?

Сцеледро. Боже сачувај! Ако нећеш лепо да идеш, ја ћу те на силу одвући кући.

Филокомазија. Моја је кућа у Атини, а овде сам само у гостима. А за ту кућу тамо нећу да знам, нити вас познајем који сте.

Сцеледро. Лепо, а ти ме тужи. Ја ћу те пустити само тако ако ми обећаш да ћеш ући у *нашу* кућу.

Филокомазија. Па то је насиље што ти чиниш. Добро, пусти ме, обећавам ти да ћу ићи куд ми будеш наредио.

Сцеледро. Ето да те пусти (*пусти је*).

Филокомазија. Добро, ја одох (*утрчи у Периплекоменову кућу*).

Сцеледро. Ето ти женска поштена реч!

Палестријон. Сцеледро, испустио си плен из шака. То је била зацело Филокомазија — она и

никоја друга. Него знаш шта? Иди ми брзо изнеси мач.

Сцеледро. Шта ће ти?

Палестријон. Хоћу да јурнем у кућу, па кога видим да се љуби са Филокомазијом, одмах ћу да га посечем.

Сцеледро. Дакле и теби се учинило да је она?

Палестријон. Та она је — зар још можеш да сумњаш?

Сцеледро. Како се само претварала!

Палестријон. Хајде ми донеси мач.

Сцеледро. Ево ме одмах (*уће у војникову кућу*).

Палестријон. Нема тога пешака, нема тога коњаника који је толики јунак какав може бити жена. Како је само лепо играла две улоге! Како је вешто нагаравила ону будалу што јој је одређен за чувара! Фина је ствар што смо прокопали онај пролаз кроз зид.

Сцеледро (*излази из куће*). Хеј, Палестријоне, не треба нам мач.

Палестријон. А зашто да нам не треба?

Сцеледро. Ено Филокомазије код куће.

Палестријон. Како то код куће?

Сцеледро. Ено је где лежи на миндерлуку.

Палестријон. Ако је тако, онда си лепа посла себи направио.

Сцеледро. Зашто?

Палестријон. Зато што си напао на ону жену из комшилука.

Сцеледро. И ја се тога бојим. Али та жена зацело је Филокомазијина сестра — близнакиња.

Палестријон. То си ти њу видео како се љуби.

Сцеледро. Више него сигурно. Ала сам ја могао да настрадам, да сам то испричао господару!

Палестријон. Е па зато ако си паметан, а ти о свему ни речи! Роб треба много да зна, али не треба много да прича. Нимало ми се не допадају твоје лудорије. Одох ја зато нашем комшији, а ако господар дође, ти знаш где сам, па ме зовни (*уће у кућу Периплекоменову*).

ШЕСТА ПОЈАВА

Сцеледро. Периплекомен

Сцеледро. Ето ти га сад! Па он оде и ништа га се не тиче ова господарева мука — баш као и да му није роб. Дакле Филокомазија је сада сигурно у кући — сад сам је баш видео како лежи на миндерлуку. Да видим сада шта ће даље да буде.

Периплекомен (излази из куће). Е ови комшијски робови баш мисле да сам ја жена, а не човек — толико су безобразни! Лепо ти они нападоше моју гошћу, која је јуче стигла из Атине са својим драганом, па начинише с њом једну комендију као да је последња жена.

Сцеледро (за себе). Пропао сам! Ево га где иде к мени. По његовим речима видим да ће да испадне нешто крупно.

Периплекомен (строго). Ама зар ти Сцеледро, несрећо једна, да нападаш моју гошћу?

Сцеледро. Комшија, слушај ме, молим те...

Периплекомен. Шта да те слушам?

Сцеледро. Хоћу да ти се извиним.

Периплекомен. Какво извињење, кад си начинио онакву гадост? Зар ви мислите, зато што сте војници, да вам је допуштено све?

Сцеледро. Али, молим те...

Периплекомен. Тако ми богова и богиња, ако не будеш шибан од зоре па све до вечера, зато што си ми поломио ћерамиду, кад си јурио твога побратима мајмуна, и што си звирио кад је мој гост љубио своју драгану, и што си набедио и мене и Филокомазију, ону честиту жену, и што си, пред мојом кућом, напао моју гошћу — ако за све то не будеш испребијан, обрукаћу оног твог господара како се никад није надао.

Сцеледро. Молим те, Периплекомене, ја сам у таквој забуни да не знам хоћу ли да се с тобом објашњавам, или ћу да те молим за опроштај. Не знам већ ни шта сам видео: толико је твоја гошћа

налик на нашу госпођу, ако већ нису обадве једна и иста жена.

Периплекомен. Хајде уђи код мене у кућу, па ћеш видети у чему је ствар,

Сцеледро. Је л' смем да уђем?

Периплекомен. Уђи, уђи, па се увери.

Сцеледро. Хајде баш да уђем (*уђе у кућу Периплекоменову*).

Периплекомен (*притрчи брзо војниковој кући*). Хеј, Филокомазија, хајде брзо пређи овамо код нас, па кад оде Сцеледро, а ти се одмах врати кући. (*за себе*) Сав сам претрнуо, да не погрешим штогод. Ако је не види... али ено, отвара се капија.

Сцеледро. Бесмртни богови, каква је ово сличност!

Периплекомен. Дакле?

Сцеледро. Није вајде, заслужио сам казну.

Периплекомен. Па шта је, је ли она?

Сцеледро. Она је, а није она.

Периплекомен. Јеси ли видео?

Сцеледро. Видео сам је како се љуби с твојим гостом.

Периплекомен. Па је ли она?

Сцеледро. Не знам.

Периплекомен. А желиш ли да знаш?

Сцеледро. Желим.

Периплекомен. Е онда иди одмах у вашу кућу па види да ли је Филокомазија тамо.

Сцеледро. То си ме добро опоменуо. Сад ћу се ја вратити (*уђе у кућу војникову*).

Периплекомен. Е овакога смеја још на свету нисам видео! Аха, ено га, већ се враћа.

Сцеледро. Периплекомене, заклињем те и боговима и људима, и грлим ти колена...

Периплекомен. Зашто?

Сцеледро. ...опрости моме незнању и мојој лудој глави. Сад тек видим да сам био и глуш, и слеп. Ено Филокомазије код нас!

Периплекомен. Па шта ћемо сада, обешењаче? Јеси ли видео и једну и другу?

Сцеледро. Јесам.

Периплекомен. Е сада иди зови свога господара.

Сцеледро. Ама, Периплекомене, заслужио сам да ме пребију, и признајем да сам ти увредио гошћу, али сам мислио да је то наша госпођа, а њој сам ја одређен за чувара. Кад из истог бунара два пута заграбиш исту воду — па ни та вода није тако налик једна на другу као што је наша Филокомазија налик на твоју гошћу. Признајем и да сам гледао кроз твоју бацу. Видео сам где се љубе, али сам мислио да је то Филокомазија. Сад тек, кад сам се уверио како стоји ствар, видим да сам погрешно. Али то нисам учинио намерно.

Периплекомен. Ниси намерно, али је безобразлук. Роб мора добро да пази и шта види, и шта ради, и шта говори.

Сцеледро. Ако од данас писнем ма и једну реч, чак и о ономе што врло добро знам, уби ме слободно: ја ћу ти сам доћи да ме разапнеш на крст. А за ово ми опрости, молим те.

Периплекомен. Хајде, на послетку, нека те ђаво носи — верујем ти да ниси учинио намерно, и опраштам ти.

Сцеледро. Нека те богови за то награде.

Периплекомен. Само од сада, ако ти је живот мио, језик за зубе: што знаш, да не знаш, што видиш, да не видиш.

Сцеледро. Хвала ти, тако ћу и да радим. А јеси ли ми сад опростио?

Периплекомен. Одлази! (*Периплекомен уђе у кућу*).

Сцеледро. Овај ће да ми подвали. Прави се да ми је, бајаги, опростио, а овамо чека да се војник врати, па да ме онда ухвате на легалу. Аја — не хватам се ја на ту удицу! Боље је да ја утекнем или да се сакријем за који дан, док се овај лом мало не стиша и док се не одљуте. (*оде*)

ТРЕЋИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Палестријон. Плеусикле. Периплекомен

Палестријон (излази из куће Периплекомене). Останите још мало унутра, Плеусикле. Чекајте прво да видим да ли можемо на миру одржати седницу. Добро је. Нигде никога нема докле ти око допире. Да их зовнем. Хеј, Периплекомене, Плеусикле, излазите.

Периплекомен Ево нас. Стојимо ти на расположењу.

Палестријон. Е, сада, пазите обојица. Треба ми твоја помоћ, Периплекомене. Ја сам већ удесио план како ћемо и да нагаравимо војника, и да одведемо Филокомазију, па нека је овај води у Атину. Него, пре свега, дај ми твој прстен.

Периплекомен. Шта ће ти?

Палестријон. Дакле ево како ја мислим. Мој господар је женскаррош да га нигде у свету нема. Поред тога он за себе мисли да је лепши од Париса, и прича како су све жене у Ефезу у њега заљубљене.

Периплекомен. Све је тако, Палестријоне — немаш потребе да нас нарочито увераваш. Него дела нам у неколико речи кажи шта хоћеш.

Палестријон. Да ли би могао да нађеш какву лепу младу жену, али да је у исто време умешна и препредена?

Периплекомен. Могу, могу. Имам баш једну клијенткињу, једну лепу, младу хетерицу. А шта ће ти?

Палестријон. Да је доведеш кући, па да је лепо оденеш. Нека лепо очешља косу и намести пантљичке, као матрона. И онда јој кажи да се прави као да је твоја жена.

Периплекомен. Баш сам радознао зашта ће ти то.

Палестријон. Видећеш већ. А има ли она какву слушкињу?

Периплекомен. Има, једну велику обешеницу.

Палестријон. Треба нам и она. Па онда им реци ово: хетера има да се претвара као да је твоја жена, и да је до ушију заљубљена у војника, па је онда бајаги дала овај прстен слушкињи, својој повереници, а ова га је дала мени да га ја предам војнику — и бајаги у целој ствари имам ја да будем посредник.

Периплекомен. Добро, чујем те, не мораш толико да вичеш.

Палестријон. Одох ја сад одмах да нађем војника и да му дам овај прстен. Рећи ћу му да га шаље твоја жена као знак своје љубави. Он ће одмах да полуди — јер нинашта друго и не мисли него на трчање за женама.

Периплекомен. Е за ту ствар су оне две таман добро дошле — да си по целом свету тражио, па не би нашао боље. Небој се — све ће лепо да буде.

Палестријон. Онда пожури, а сада можете ићи. (*Периплекомен и Плеусикле оду.*)

ДРУГА ПОЈАВА

Палестријон. Лурцијон

Палестријон. Ала сам ја данас отпочео сплетке! Отећу војнику љубазницу, ако само моје трупе буду добро маневрисале. Него да зовнем Сцеледра. Хеј, Сцеледро, ако немаш посла, изађи овамо.

Лурцијон (излази и посрће). Не може Сцеледро, нема времена.

Палестријон. А шта ради?

Лурцијон. Срче.

Палестријон. Како, срче?

Лурцијон. А, не, хтео сам рећи *рче*, али пошто су речи сличне...

Палестријон. Како, зар сада да спава.

Лурцијон. Само му је нос будан, и он прави велику ларму. Мало је повукао — отворио је једно буре вина.

Палестријон. Гле ти њих! Па ви у подруму правите читаве баханалије? Чекај само, док доведем господара с форума. Куда ћеш?

Лурицијон. Морам да идем, имам посла.

Палестријон. Каква посла?

Лурицијон. Шаље ме Филокомазија.

Палестријон. Хајде иди, па се одмах врати.
(*Лурицијон оде*). Видим већ у чему је ствар: Сце-ледро спава, а она је испратила овога да би могла да пређе у комшилук. Пази само како лепу жену доводи Периплекомен! Како је отмена, као да није хетера. Дивно нам иде све за руком, нека је слава боговима.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Периплекомен. Акротелеутија. Милфидипа.

Палестријон

Периплекомен. Дакле ја сам вам већ рекао, Акротелеутија и Милфидипа, шта имате да радите. Ако нисте довољно ушле у сплетку, да вас обавестим поново.

Акротелеутија. Само губиш време кад и нас још хоћеш да учиш за овакве ствари. Па зар ти нисам још ја сама казала како ћемо све да насамаримо војника?

Периплекомен. Е па лепо, хајдете онда.

Палестријон. Да им приђем.

Периплекомен. Баш си нам добро дошао, Палестријоне. Ево ти их. Удесио сам их онако, како си ми казао.

Палестријон. Дивота — види се да си наш човек. Па добро нам дошле! Погледај само како се удесила. Здраво, Акротелеутија.

Акротелеутија (Периплекомену). Бога ти, ко је овај што ме поздравља као да се познајемо?

Периплекомен. То је наш предузимач.

Акротелеутија. Е па здраво, предузимачу.

Палестријон. Буди ми здраво. Него реци ми да ли ти је овај објаснио све?

Периплекомен. Јесам, и једној и другој.

Палестријон. Да ли је само добро објаснио? Све се бојим да што не погрешите.

Акротелеутија. Ти желиш да начинимо шегу с војником, твојим господаром?

Палестријон. Тако је као што кажеш.

Акротелеутија. Е па ствар је удешена да не може боље бити.

Палестријон. Ти треба да се претвараш као да си Периплекоменова жена...

Акротелеутија. Добро.

Палестријон. ...и да си се загледала у војника...

Акротелеутија. Тако је.

Палестријон. ...па си онда, бајаги, дала овај прстен твојој слушкињи, да га она да мени, а ја да га дам војнику.

Акротелеутија. Сасвим тако.

Палестријон. А ти познајеш војника, је ли?

Акротелеутија. Још питаш? Ко још не познаје тога лажљивог, накинђуреног, намирисаног дилбера, који је досадио целом свету?

Палестријон. А познаје ли он тебе?

Акротелеутија. Никад ме није видео.

Палестријон. У толико боље.

Акротелеутија. Море, дај ми га ти само, а за остало не бери бригу. Ако га не нагаравим, ја ћу бити крива.

Палестријон. Е па онда идите унутра, и будите паметне. Хајде, Периплекомене, одведи их, а ја одох на форум, да нађем војника и дам му прстен. Кад дођемо с форума, а ви ми пошаљите Милфидипу, да ми, бајаги, нешто у поверењу саопшти.

Периплекомен. Послаћемо је, не брини (сви оду).

ЧЕТВРТИ ЧИН

ПРВА ПОЈАВА

Пиргополник. Палестријон

Пиргополник. Лепа је то ствар кад ти пође за руком све што си започео. Данас сам послао свога

паразита краљу Селеуку, да му одведе најамнике које сам овде покупио, па ће они да му чувају краљевину, а ја ћу да се одмарам.

Палестријон. Море, боље је да се ти бринеш за себе, него за Селеука. Да знаш само какву ти сјајну поруку доносим!

Пиргополник. Све ћу да оставим на страну и само ћу тебе да слушам. Казуј шта је.

Палестријон. Погледај, Бога ти, да нас ко не прислушкује, јер ово имам да ти саопштим у највећем поверењу.

Пиргополник. Нема никога.

Палестријон. Пре свега, да примиш од мене овај знак љубави.

Пиргополник. Какав је то прстен? Од кога?

Палестријон. Од једне лепе, отмене жене, која те љуби и чезне за твојом несравњеном лепотом.

Пиргополник. Каква је то жена? Да ли је из какве отмене куће, или је ослобођеница?

Палестријон. Којешта! Па зар бих се ја смео и усудити да ти доносим поруку од какве ослобођенице, теби, који не стижеш да одговориш ни толиким најотменијим дамама што су у тебе заљубљене?

Пиргополник. Да ли је удата, или је удовица?

Палестријон. И једно и друго.

Пиргополник. Како то?

Палестријон. Млада је, а има старога мужа.

Пиргополник. Дивота!

Палестријон. Једна отмена и ванредно лепа жена!

Пиргополник. Та шта говориш?

Палестријон. Једина је она на свету тебе достојна.

Пиргополник. Бре, зар је толико лепа? А која је то?

Палестријон. То је жена овога старога Периплекомена. Умире за тобом, а чичу не може очима да види, и хоће да бега од њега. Па те сада моли и преклиње да јој одговориш на љубав.

Пиргополник. Па хоћу, брате, само ако она хоће.

Палестријон. Да знаш само како хоће!

Пиргополник. А добро, шта ћемо са оном што ми је код куће?

Палестријон. Пусти је, Бога ти, да иде од тебе куд зна. Ето таман су јој дошле сестра близнакиња и мајка у Ефез, па је зову да пође с њима.

Пиргополник. Шта кажеш? Дошла јој је мајка?

Палестријон. Тако бар причају.

Пиргополник. Е то је таман згодна прилика да је отерам.

Палестријон. А знаш ли шта бих ти ја предложио?

Пиргополник. Хајде кажи.

Палестријон. Најбоље ће бити да је ти што пре испратиш, и то на леп начин.

Пиргополник. Пристајем, још како.

Палестријон. Онда овако да урадиш. Ти си довољно богат, па јој поклони сав накит и хаљине које већ има, па нека иде куда зна.

Пиргополник. Па добро, пристајем, али шта ће бити ако њу отерам, а ова ми друга окрене леђа?

Палестријон. Зар она, која те воли као очи у глави?

Пиргополник. Ох, моја лепа Венера!

Палестријон. Пст! Ено се отварају врата. Брзо се склони овамо! То је њена слушкиња, она што је донела тај прстен.

Пиргополник. Бога ми, па и ова није ружна!

Палестријон. Море то је прави мајмун и буљина према њеној госпођи! Пази само како се окреће на све стране и како ослушкује.

ДРУГА ПОЈАВА

Милфидина. *Пиргополник.* *Палестријон*

Милфидина (за себе). Дакле овде имам да отпочнем своје комендије. Правићу се да их не видим

Пиргополник (полако Палестријону). Пост! Да видимо хоће ли рећи што за мене.

Милфидина (за себе). Има ли овде кога који свој хлеб једе а туђу бригу води, па да ме овде шијунише? Све се бојим да не наиђе ко кад изађе моја госпођа, која чезне и вене за најотменијим и најлепшим човеком на свету, војником Пиргополником.

Пиргополник (полако Палестријону). Па видиш да је и ова у мене заљубљена? Видиш ли како хвали моју лепоту?

Палестријон. Е у ову не дирај. То је моја вереница. Чим се ти будеш оженио њеном госпођом, одмах ћу се ја оженити њом.

Пиргополник. Па што јој не приђеш?

Палестријон. Прићи ћу јој. Хајде за мном.

Милфидина (за себе). Хеј, кад бих нешто могла да нађем онога због кога сам изашла!

Палестријон. Испуниће ти се жеља, небој се. Има неко који зна где је то што тражиш.

Милфидина. Ко си ти?

Палестријон. Твој помоћник и повереник.

Милфидина. Ако си наш, покажи знак.

Палестријон. Има једна жена, па воли једног човека.

Милфидина. Па то раде многе.

Палестријон. Али је само једна послала поклон са свога прста.

Милфидина. Добро је — наши смо. А да ли овде има још кога?

Пиргополник. Кажи јој да ми приђе.

Палестријон. Добро, али се само ти држи нацени, и изгрди ме што ти свуда проносим славу.

Пиргополник. Знам, и послушаћу те.

Палестријон (гласно). Дакле да је зовнем?

Пиргополник (гласно). Зови је, ако има шта да ми каже.

Палестријон. Хеј, жено, хајде овамо, ако имаш шта да кажеш.

Милфидина. Здраво, лепо младићу!

Пиргополник (за себе). Откуда ли ми то зна надимак? *(гласно)* Нека ти богови испуне сваку жељу!

Милфидина. Еј, када би могла бити твоја!

Пиргополник. Колико их има што то желе, али им не помаже.

Милфидина. Бога ми и не чудим се што се држиш на цени, кад си такав јунак, и тако славан, и тако леп.

Пиргополник (за себе). Е кад ме тако хвали, сад ћу и ја да се направим важан.

Палестријон (полако Милфидини). Види га само како се напућио! *(гласно)* Па дај јој сад неки одговор — то је њена слушкиња, као што сам ти причао.

Пиргополник. Која њена? Знаш ти ја која је то она? Зар је једна што трчи за мном?

Милфидина. То је она што је скинула са својих прстију, да би украсила твоје прсте. Тај прстен који ти је Палестријон донео, послала ти је, из велике љубави према теби.

Пиргополник. Па добро, шта сада хоћеш?

Милфидина. Молим те да не презреш ону која за тобом чезне, која само за тебе живи. Цео њен живот у твојим је рукама.

Пиргополник. Па шта сад хоће?

Милфидина. Да се с тобом разговори, да те загрли, да ти падне на груди. Ако јој ти не помогнеш, свршено је с њом. Хајде, болан, Ахиле мој, учини што те молим. Не дај, леши мој, да онаква лепота пропадне. Смилуј се, ти који отимаш градове, и сечеш царева.

Пиргополник. Докле ћеш, ако Бога знаш! *(Палестријону)* Ама колико сам ти пута, битанго, казивао да не причаш свакоме моја јунаштва.

Милфидина. Што мучиш ону јадницу? Зар је она то од тебе заслужила?

Пиргополник. Хајде реци јој да изађе. Учинићу јој по вољи.

Милфидина. То је врло лепо од тебе што јој одговараш на љубав.

Пиргополник. Ти, жено, и не сањаш колику јој част ја чиним.

Милфидина. Знам, и причаћу јој.

Палестријон. Колико су пута нуђене њему Бог зна какве паре, али он ни главе није хтео да окрене.

Милфидина. Верујем ти.

Палестријон. Све што је од њега, јунак је да му пара нема. Синови живе по осам стотина година.

Милфидина. Ију, ала се ти шалиш?

Пиргополник. Море и по хиљаду година живе, из века у век.

Палестријон. Ја сам зато рекао мање да не би мислила да је лажем.

Милфидина. Куку, па колико ли он сам живи, кад су му синови тако дуговечни?

Пиргополник. Ја сам рођен одмах идућег дана, кад је Реја родила Јупитера.

Палестријон. Да је само један дан раније рођен, био би он бог богова.

Милфидина (полако Палестријону). Доста, доста, молим те. Умрећу ако тако продужите даље.

Палестријон. Е па, кад си добила одговор, хоћеш ли да идеш?

Милфидина. Идем да је доведем. (*Пиргополнику*) Имаш ли какву жељу?

Пиргополник. Хеј, кад бих могао бити мање леп него што сам! Моја ће ми лепота доћи још главе.

Палестријон (полако Милфидини). Кажу Фи-локомазији да се овај вратио, и да одмах дође кући.

Милфидина. Добро, идем (*оде*).

Пиргополник (виче за њом). Кажу јој да одмах изађе. (*Палестријону*) Хајде ме научи сада,

Палестријоне, шта да радим са Филокомазијом? Док је она у кући, не могу *ову* да примим.

Палестријон. Шта имам ваздан да ти говорим? Рекао сам ти већ да се та ствар може врло лепо довести у ред. Подај јој сав накит и хаљине — нека узме, нек је ђаво носи. Кажи да је већ крајње време да се враћа кући: ту су јој и сестра близнакиња и мајка, па је сад најбоља прилика да отпутује.

Пиргополник. А откуд ти знаш да су оне овде?

Палестријон. Па видео сам својим рођеним очима њену сестру.

Пиргополник. А је ли лепа?

Палестријон. Ти би баш хтео све жене на свету.

Пиргополник. А шта је с мајком?

Палестријон. Рекао ми је газда од лађе — то је онај што је дошао у госте овоме комшији — да је остала у лађи. Отекле јој очи, па мора да се одмара.

Пиргополник. Него кад си ми већ дао савет, онда отиди, Бога ти, па ти сам разговарај с њом. Ви се и иначе најбоље разумете.

Палестријон. Боље отиди ти. Кажи јој да мораш да се жениш, јер су те окупили рођаци и пријатељи.

Пиргополник. Па добро. Идем ја унутра, а ти ме зовни чим она изађе.

Палестријон. Добро, а ти учини онако како сам ти казао.

Пиргополник. Не брини. Ако не хтедне лепим, ја ћу је избацити.

Палестријон. А, то немој. Боље гледај на леп начин, и поклони јој све што сам ти казао, и накит и хаљине.

Пиргополник. Ама и ја тако најволим.

Палестријон. Е па лепо, онда иди (*Пиргополник уђе у кућу*).

Палестријон (публици). Јесте га видели? Зар вам га нисам лепо описао? Него сад ми требају Акротелеутија, њена слушкињица и Плеусикле. Дивота! Ено баш излазе.

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Акротелеутија. Милфидина. Плеусикле.

Палестријон

Акротелеутија. Хајдете за мнош. Пазите само да нас ко не види.

Милфидина. Нема никога, само је Палестријон ту. Како си, предузимачу наш?

Палестријон. Шта *предузимач*? Којешта. Па ја према теби не умем ни ексер да закуцам у зид. Како си га вешто нагаравила!

Милфидина. Море, заслужио је он још горе.

Палестријон. Дакле не брините. Ствари иду не може боље бити, само да ми и даље будете у помоћи. Војник је сад баш ушао унутра да моли Филокомазију да са сестром и мајком иде у Атину. Још сам га наговорио да јој поклони сав накит и хаљине.

Плеусикле. Па кад и он хоће, и она хоће, онда је ствар свршена.

Палестријон. Е, чекај! Знаш ти како је то: таман кад изађеш из бунара, онда је највећа опасност да се не стрмоглавиш поново. Тако ти је и с нама. Ако војник што сазна, све је пропало. Сада тек имамо да употребимо све мајсторије што их знамо.

Плеусикле. А, њих имамо доста: ту су три жене, па ти, па ја, па старац. Нема тога града који пред нама неће да падне.

Палестријон (Акротелеутији). А сада, знаш ли шта ти имаш да радиш?

Акротелеутија. Знаш. Имам да се претварам као да умирем за њим.

Палестријон. Тако је.

Акротелеутија. И да се правим као да сам се њему за љубав развела, да бих се могла удати за њега.

Палестријон. Врло добро. Не заборави само да кажеш како је ова кућа твоја сопственост, и како је старац, чим сте се развели, отишао. Ако то не кажеш, неће војник смети да ти уђе у кућу.

Акротелеутија. Тако је.

Палестријон. А чим војник, изађе, ти се измакни мало подаље, па причај како твоја лепота није ништа према његовој, и како се дивиш његовом богатству. Јеси ли разумела?

Акротелеутија. Добро. (*Плеусиклу*). А сада слушај шта ћеш ти да радиш. Чим ствар буде дотле дошла да ова уђе у кућу, одмах се појави ти, прерушен као морнар. На главу метни путнички шешир, а преко очију вунену мараму.

Плеусикле. Па добро, кад се тако удесим, шта ћу онда?

Палестријон. Дођи овамо и позови Филокомазију, од стране њене мајке: ако ће ићи у Атину, нека пожури на пристаниште, и пошаље и пртљаг. Лађа мора одмах да се креће, јер је почео дувати ветар.

Плеусикле. Врло добро. Па онда?

Палестријон. Војник ће јој одмах рећи да иде, и нека жури, да је мајка не чека.

Плеусикле. Е заиста си обешењак!

Палестријон. Филокомазији ћу казати да замоли војника да јој ја понесем пртљаг. И тако ћу ја доћи у пристаниште, па ћу онда право у лађу, и с тобом заједно у Атину.

Плеусикле. Па кад ту дођемо, нећеш ми више бити роб ни једног сата.

Палестријон. Хајде сада брзо, па се облачи.

Плеусикле. Идем.

Палестријон. Хајде и ви, брзо улазите унутра, јер већ и он треба да изађе. Аха, ено се отварају врата. Пази га како је весео што је *удесио ствар* — а и не сања да је зинуо на празно.

ПЕТА ПОЈАВА

Пиргополник. Палестријон

Пиргополник. Све што сам хтео извео сам, и то лепо и пријатељски.

Палестријон. А што си се тако дуго задржао?

Пиргополник. Е, нисам знао да ме та жена толико воли! Да знаш само колико је било разговора и затезања! Једва сам свршио ствар. Дао сам јој све што је тражила. И тебе сам јој поклонио.

Палестријон. Зар и мене? Па ја без тебе не могу да живим!

Пиргополник. Не бој се. Поклонићу ти и слободу. Шта све нисам радио да останеш код мене, али она није хтела ни да чује.

Палестријон. Уздам се у богове и у тебе. Тешко ми је, много ми је тешко што ћу да изгубим таквога господара, али се бар тешим што си својом лепотом и мојом помоћу задобио ову нашу комшиницу.

Пиргополник. Шта да ти ваздан говорим: поклонићу ти слободу, и даћу ти силно богатство, ако само изведеш ствар до краја.

Палестријон. Не брени, биће.

Пиргополник. Да знаш само како једва чекам!

Палестријон. Полако, умери се. А гле, ено је где излази из куће.

ШЕСТА ПОЈАВА

Акротелеутија. Милфидина. Пиргополник

Палестријон

Милфидина. (полако). Ено, госпођо, војника.

Акротелеутија. (полако) Где је? А, видим га. Е, сад имамо да покажемо шта знамо.

Милфидина. (полако). Ти треба да почнеш.

Акротелеутија. (гласно). Зар си збиља с њиме говорила? (полако) Одговарај гласно да нас чује.

Милфидина. Бога ми, наразговарала сам се с њим, на тенае, лепо, пријатељски.

Пиргополник. (полако *Палестријону*). Чујеш ли је?

Палестријон. (полако). Чујем. Видиш ли како је сва срећна што је могла с тобом говорити.

Акротелеутија. (*Милфидини*). Благо теби!

Пиргополник. Пази како ме воли!

Палестријон. Има и кога.

Акротелеутија. Само не могу да се начудим да си могла добити приступа к њему, јер он, кажу, прима само писмене молбе, или преко изасланика, као какав краљ.

Милфидина. Бога ми, било је повуци потегни док сам пред њега изашла.

Палестријон. Јеси ли видео какав глас уживаш код жена?

Пиргополник. Сад шта му је, ту му је, кад је таква Венерина воља.

Акротелеутија. Нека је хвала Венери, а у исто време молим је и преклињем да ми поклони онога за ким чезнем, и да он буде милостив према мени.

Милфидина. Не бој се, биће тако. Колико их има што за њим уздишу, али он све презире, и све тура од себе, осим тебе једне.

Акротелеутија. Па то се баш и плашим, што је тако тешког укуса, па кад ме види, окренуће ми леђа. Где је његова лепота и моја лепота!

Милфидина. Неће, не бој се.

Пиргополник. Пази како сама себе презире.

Акротелеутија. Ако неће да ме узме за жену, молићу га и грлићу му колена. А ако ми не услиши молбу, дићи ћу руку на себе, јер ми се без њега не мили живети.

Пиргополник. Море да јој приђем! Видиш да хоће да се убије?

Палестријон. Чекај. Треба да се држиш на цени. Нека ти дође на ноге, нека моли, нека чезне, нека се нада. Чувај се да не изгубиш славу коју имаш. Колико ја знам, било је само два човека за којима су жене тако лудо јуриле: једно је Фаон са Лезба, а друго си ти.

Акротелеутија. Хајде га зови, драга Милфидина, или ћу да уђем унутра.

Милфидина. Боље да причекамо док ко изађе.

Акротелеутија. Не могу више да издржим, идем унутра.

Милфидина. Па закључана је капија.

Акротелеутија. Развалићу је.

Милфидина. Јеси ли ти при себи?

Акротелеутија. Ако је икад волео, и ако му је срце тако велико као што му је лепота, опростиће ми он за то, јер то чиним само из љубави.

Палестријон. Ала је та јадница лудо заљубљена!

Пиргополник. И са мном је исти случај.

Палестријон. Ђути, да те не чује.

Милфидина. Што си сад одједанпут стала? Што не лунаш?

Акротелеутија. Држи ме, молим те, да не паднем.

Милфидина. Шта ти је?

Акротелеутија. Одсекле су ми се ноге. Цео живот отишао ми је у очи.

Милфидина. Сигурно си видела војника?

Акротелеутија. Да.

Милфидина. А где је? Ја га не видим.

Акротелеутија. Да волиш, видела би и ты.

Милфидина. Тако ми Полукса, не волиш ти њега више него што бих га ја волела, кад бих само смела.

Палестријон. Бога ти, ала тебе воле жене! Чим те која погледа, већ се у тебе заљубила!

Пиргополник. Не знам да ли сам ти то кад год рекао или нисам: знаш ли ти да сам ја Венерин потомак?

Акротелеутија. Молим те, драга Милфидина, приђи му ти.

Пиргополник. Види само како ме се боји.

Милфидина (прилази Пиргополнику). Ево довела сам своју госпођу, како си ми наредио.

Пиргополник. Видим.

Милфидина. Да ли да ти приђе?

Пиргополник. Кад си ме већ замолила, пристао сам да је не одгурнем од себе, као што то радим са другима.

Милфидина. Зато што је близу тебе, не може да проговори ни реч. Сва је претворена у очи. Видиш ли како дрхти и како се плаши, кад те је угледала.

Пиргополник. Па то се дешава и јунацима под оружјем, те неће једној жени. А шта то сад хоће?

Милфидина. Моли те да јој дођеш, па да у твојој загрљају проведе свој век.

Пиргополник. Ја да јој дођем? Па она је уда-та? Могу да имам неприлике с њеним мужем?

Милфидина. Па она је теби за љубав отерала мужа.

Пиргополник. Шта кажеш? Како је то могуће?

Милфидина. Могуће је, јер је кућа њена сопственост.

Пиргополник. Је л' тако?

Милфидина. Тако је.

Пиргополник. Кажи јој да иде кући. Сад ћу ја доћи.

Милфидина. Гледај, молим те, да се не задржиш дуго. Немој да је мучиш!

Пиргополник. Доћи ћу одмах, идите само (*Акротелеутија и Милфидина уђу у Периплекомену-ву кућу*). Него шта је оно? Ко је оно што долази? Изгледа као неки морнар?

Палестријон. Упутио се к нама. Сигурно је дошао по Филокомазију.

СЕДМА ПОЈАВА

Плеусикле. Палестријон. Пиргополник

Плеусикле. Ништа на свету није тако споро као жена, и никакво чекање није тако дугачко као кад њу имаш да чекаш. Тако сам ја сад морао доћи по ову Филокомазију. Да лупам на капију. Хеј, има ли кога?

Палестријон. Шта је, младићу? Шта ћеш? Што лупаш?

Плеусикле. Долазим по Филокомазију. Зове је

мајка. Ако ће ићи, нека пође: само се на њу чека. Време је већ да крећемо.

Пиргополник. Све је готово. Иди, Палестријоне, па узми људе да понесу ствари у лађу — злато и накит и хаљине. Све је већ спаковано.

Плеусикле. Дела, молим те, пожури.

Пиргополник. Одмах ће да изађу. Него шта је то, Бога ти, с твојим оком?

Плеусикле. Па имам око.

Пиргополник. С оним левим?

Плеусикле. Аа, рећи ћу ти. За све то криво је море: да није било *пустога мора*, било би ми здраво као и ово друго. Али где су ови за толико?

Пиргополник. Ево излазе.

ОСМА ПОЈАВА

Палестријон. Филокомазија. Плеусикле.

Пиргополник. Робови

Палестријон. Ама престани једанпут са тим плакањем.

Филокомазија. Како да не плачем? Била сам тако срећна, и сада морам да идем.

Палестријон. Ево капетана лађе, кога су ти послале мајка и сестра.

Плеусикле. Здраво, Филокомазија.

Филокомазија. Здраво.

Плеусикле. Поздравиле су те мајка и сестра.

Филокомазија. Од богова им здравље.

Плеусикле. Моле те да пођеш. Почео је ветар, па треба да се крећемо. Хтела је да дође и мајка, али не може због очију.

Филокомазија. Не иде ми се, али морам. Не би било лепо да не пођем.

Пиргополник. Немој плакати. Буди храбра.

Филокомазија. Ја знам како ми је тешко.

Палестријон. Није ни чудо, Филокомазија, Кад ја, као роб, морам на растанку да плачем, шта тек теби остаје, кад помислиш на његову лепоту, и отменост, и храброст.

Филокомазија. Смем ли да те загрлим, пре но што одем?

Пиргополник. Смеш.

Филокомазија. Очи моје! Душо моја!

Палестријон. (*Плеусиклу*). Држи је, молим те. Видиш да ће да падне.

Пиргополник. Шта је то, Бога ти?

Палестријон. Мора да те остави, па јој је по-злило.

Пиргополник. Брзо унутра, па донеси воде.

Палестријон. Не треба воде. Пустити је само да се одмори. Одмакни се, молим те, малко даље, док не дође себи.

Пиргополник. Пази како су једно другом приближили главу и уста. Каква су то посла? Хеј ти, лађару, немој да те однесе ђаво!

Плеусикле. Хтео сам да видим да ли дише.

Пиргополник. Па онда си требао да примакнеш уво, а не уста.

Плеусикле. Па добро, хоћеш ли да је пустим?

Пиргополник. А не, држи је. (*виче кроз капију*) Хајде, излазите већ једном и понесите њене ствари.

Филокомазија. Шта је то? Где сам ја? Хвала Богу, опет сам дошла к себи. А кога сам то загрлила? Тешко мени! Где сам ја то?

Плеусикле. Не бој се, срећо моја!

Пиргополник. Ама шта је то с вама?

Палестријон (*полугласно*). Куку, сад ће бити бруке!

Пиргополник (*чује га*). Шта је то? Какве бруке?

Палестријон (*тргне се*). Ама мислим што овако носимо ствари, све један за другим. Бојим се да те после не оговарају.

Пиргополник. Шта ме се то тиче? Ја сам дао своје, а не туђе. Хајде, пођите сада у име Бога.

Палестријон (*робовима*). Пожурите, ево мене за вама. Имам још нешто да кажем господару. (*Пир-*

гополнику). Иако си увек мислио да су ти други робови вернији од мене, ипак ти за све најлепше захваљујем. И кад бих се ја питао, много бих више волео да будем код тебе роб, него ли ослобођеник код неког другог.

Пиргополник. Море, знаш да ми је чисто дошло да те задржим!

Палестријон. Да се ниси шалио! Рекли би ти да си лажов, и да немаш карактера, да си спао на мене једнога. Кад би часно и поштено могао да ме задржиш, ја бих ти то и сам предложио; али пошто не може да буде тако, немој о томе ни да говоримо. Дакле, у здрављу!

Пиргополник. Хајде, само пожури. (*Палестријон оде*) Е досада сам увек мислио да је ово најгори роб, а види, молим те, како ми је веран и одан. На крају крајева, глупо сам урадио што сам га пустио. А сада је већ крајње време да потражим моју драгану. Ено, баш се отварају врата.

ДЕВЕТА ПОЈАВА

Ропче. Пиргополник

Ропче (говори са собом). Добро, знам већ, доста сте ми говориле. Наћи ћу га, па да је испод земље.

Пиргополник (за себе). То овај мене тражи? Да му приђем.

Ропче. Аха, баш тебе тражим. Здраво, најлепши, најслађи човече, љубимче богова.

Пиргополник. Којих богова?

Ропче. Марса и Венере.

Пиргополник. Духовит дечко!

Ропче. А сада уђи унутра — она те преклиње, чезне за тобом, тражи те, нада ти се. Немој да је, јадницу, мучиш. Што стојиш? Што не уђеш унутра?

Пиргополник. Ево ме. (*уђе у Периплекоменову кућу*)

Ропче. Е, овај је већ налетео на кљусе. Старац већ стоји на готовс. Одох и ја у гурему. Ено, већ се чује запомагање (*уће у кућу*).

ПЕТИ ЧИН

*Периплекомен. Пиргополник. Каријон. Робови.
Сцеледро*

Периплекомен. Извуците га. Ако неће, бацајте га овамо да га сечемо.

Пиргополник. Преклињем те, Периплекомене...

Периплекомен. Нема ту никаквог преклињања. Каријоне, јеси ли наоштрио нож?

Каријон. Море само чека да роваши тога дилбера. Сад ћу да му истерам прева на врат. Хоћу ли да јурнем на њега?

Периплекомен. Чекај, најпре да га избијемо батином.

Каријон. И то да га пребијемо!

Периплекомен. Како си смео да трчиш за туђом женом, безобразниче?

Пиргополник. Тако ми богова, она је мене тражила.

Периплекомен. Шта чекате?

Пиргополник. Зар да не смем да кажем?

Периплекомен. Кажи.

Пиргополник. Молила ме је да ја њој дођем.

Периплекомен. А како си смео да идеш? Ево ти!

Пиргополник. Ајао, доста сте ме тукли, преклињем вас.

Каријон. Хоћу ли да сечем?

Периплекомен. Дела, слободно.

Пиргополник. Преклињем те да ме прво заслужиш.

Периплекомен. Хајде, говори, пре него што пропаднеш.

Пиргополник. Мислио сам да је распуштеница. Такву ми је поруку донела њена робиња.

Периплекомен. Закуни се да се никоме нећеш светити за данашње батине, које си добио и које ћеш још да добијеш, ако те данас здравог пустимо, тебе, *Венериног потомка.*

Пиргополник. Заклињем се Јупитером и Марсом да се никоме нећу светити што сам данас избијен. Имали сте и право што сте ме избили.

Каријон. Е, онда да га још једанпут избијемо, па да га пустимо.

Пиргополник. Богови ти добро дали, кад се тако пријатељски за мене заузимаш.

Каријон. Е онда да нам даш једну златну мину.

Пиргополник. Зашто?

Каријон. Иначе нећеш отићи са читавом кожом, и ако си *Венерин потомак.*

Пиргополник. Добро, даћу вам.

Каријон. Утолико боље за тебе. А од тунике, и од огртача, и од мача дижи руке — то ћемо ми за нас да задржимо.

Роб. Да ли да га још бијем, или да га пуштамо?

Пиргополник. Доста сте ме већ испребијали, преклињем вас...

Периплекомен. Дрешите га.

Пиргополник. Хвала ти!

Периплекомен. Ако те још једном нађем, свршено је с тобом.

Пиргополник. Ради онда слободно шта хоћеш.

Периплекомен. Хајдемо унутра, *Каријоне* (*сви осим Пиргополника уђу у кућу*).

Пиргополник. А гле, ено мојих робова. Да ли је *Филокомазија* већ отпутовала?

Сцеледро. Уха, још откада.

Пиргополник. Куку мене!

Сцеледро. Море тек би кукао кад би знао оно што ја знам. Онај што је имао везано око, није био морнар.

Пиргополник. Него шта?

Сцеледро. *Филокомазијин* драган.

Пиргополник. Откуда ти то знаш?

Сцеледро. Ето откуда: чим смо изашли из ва-роши, настало је једно грљење и љубљење да му није било краја.

Пиргополник. Тешко мени, преварили су ме. Она вуцибатина, Палестријон, он ми је све ово направио.

Сцеледро. Тако ти и треба. Кад би сви дилбери тако пролазили, мање би их било.

Пиргополник. Хајдемо унутра.

Певач. Пљескајте.

(завеса се диже)

НАПОМЕНЕ

(први број означава *сйрану*, други број *ред*)

АУЛУЛАРИЈА

2, 1. Стари нису имали позоришне листе, да би из ње сазнали извесне потребне податке; због тога је свакој комедији претходио *пролог*, који је говорила каква личност из комада, или какво божанство (нпр домаћи лар у *Аулуларији*, или звезда Арктур у *Коноџу*, или Меркур у *Амфиџруону*, итд) или какав било глумац. Пролог, у Плаута, уводи публику у догађај који се у комедији представља.

2, 2. *Лар* је божанство које чува кућу, заштитник куће (отприлике одговара нашем домаћем свецу, *слави*). Свака кућа има свога лара, коме приноси жртве (вино, тамјан, венце, понекад ситну стоку, итд), али су постојали и јавни лареви: заштитници поља, путева, улица, квартова итд.

2, 24. *Церерин дан* је празник богиње Церере (6. априла). Церера је богиња пољске плодности (сродна, и доцније изједначена, са грчком Димитром); њен празник (као уопште пољски празници код свих народа) био је врло весео и разуздан. О „Церерином дану“ било је ноћних обреда (*vigiliae*) и оргија.

4, 5. „Ништа ми друго не остаје него да се обесим“; у латинском, од речи до речи: „да се обесим и тако од себе начиним дугачко слово“. То „дугачко слово“ (*littera longa*) било је I, које је, у старој латинској азбуци, било много веће од осталих слова.

4, 17. Богатство Филипа (македонског краља) и Дарија (персијског краља) ушло је било у пословицу (и један и други ковали су златан новац). У старом веку био је са свог богатства чувен и Крез; од земаља Индија, Арабија (у I веку после Христа), Црвено море, Либија (Африка) итд.

4, 37. „Из општине јављено је да ће се данас делити новац“. У демократским државицама старога века, нпр у Атини (где се дешава оригинал Аулуларије) извесни државни приходи делили су се свима пуноправним грађанима.

5, 14. Напади на жене чести су у класичној грчкој и византијској књижевности. У класичној књижевности најстарији незадовољник био је Симонид са Аморгоса, од кога је остао познати фрагменат „два су дана у животу жене најбоља: кад се уда, и када је *изнесу*“ (са чим се чудновато подудару Вукова пословица 1053: „двапут је чоек у свом вијеку весео: првом кад

се ожени, а другом кад жену укопа“); у Плаутовој Аулуларији, на месту о коме је реч, види се одјек ових добро познатих стихова Симонидових. Нападе на женски род у Плаута и у комедији уопште не треба узимати озбиљно.

5, 35. Из речи Еуномијиних „треба да се постараш да ти се не угаси кућа...“ Мегадор још не може да зна куда Еуномија циља. Код старих, као и уопште код примитивних народа, потребно је имати мушке деце, да би ова продужила породични култ, култ мртвих; ко није имао синова, рад је био да усини туђе дете, и случајеви усиновљења код старих свакодневни су. Мегадор у први мах мисли да му Еуномије предлаже овако нешто, и због тога се, на стр. 6. саблажњава кад му је Еуномија отворено казала предлог за женидбу.

11, 23. Свирачице су потребне да свирају док се врши религијски обред.

12, 26. Претор је највиша *полицејска* власт у Риму. Фригија (у Малој Азији) је отаџбина фруле, а Елеузина је свето место близу Атине, са познатим Димитриним култом и мистеријама. И једно и друго име потсећају одмах на религиозну музику,

12, 36. Кувар-годишњак, у латинском *socus pupdinalis*, т. кувар што кува сваког *деветог* дана, који је био пазарни данј па су о њему, пошто је била велика тражња, и најгори кувари долазили на ред. Реч *годишњак* употребио сам зато што сам је (иако са мало другим значењем) нашао готову у Вуковом речнику s. v. васкресеније.

14, 4. „Церерина свадба“ тј свадба без вина: о старим римским празницима Церере и Оркуса (доњи свет) било је, бар за извесно време, забрањено пити вино.

14, 16. Вулкан је бог ватре, дакле *вайтра*. Конгријон је толика пропалица да је, иако је по свом занимању стално поред ватре, која је у стању да очисти све (у религијском и моралном смислу), ипак вечито прљав.

15, 17. Аполону се обраћа Еуклијон зато што је овај, у време Плаутово, био нарочито познат као бог који гони лопове: он је у томе времену упропастио Гале који су опљачкали његов храм у Делфима. Аполон је одличан стрелац („сребрнолуки бог“ у Омира. Сетити се и „белведерског“ Аполона, који је такође стрелац).

15, 35. Баханалије су страсне и разуздане светковине, „оргије“, у славу винскога бога Баха или Диониса. Порекла су грчког, и у Риму су се почеле тајно ширити у почетку II века пре Христа. Годипе 186. баханалије су забрањене (после једне велике парнице, у којој је изведено пред суд и, највећим делом, осуђено на смрт, око 7000 Римљана и Римљанки). У Дионисовим оргијама узимале су учешћа само жене; ако би се на свечаност увукао какав човек, прошао би врло рђаво, и ризиковао би да буде искидан на комаде (ово се десило, по једном грчком миту, тебанском краљу Пентеју). — Баханал је место где се искупљају баханткиње.

16, 12. Трисвири су градска полиција и помоћници преторови.

17, 17. Лаверна је богиња заштитица лопова. — „У песму ћу да те метнем“. Обичај да се неко метне у песму постоји и код нас (довољно је, нпр, прочитати почетак Зоне Замфирове). Код старих, ова усмена књижевност била је нарочито негована; у логорским песмама, и у акламацијама у циркусу, могло се императору рећи све на свету — он не би никад покушао да протестује.

18, 9. „... што га је баба чувала“ мало слободнији превод латинског „*qui erat apud resiliaris*“. Робови код старих имали су права да један део своје зараде, поклоне итд у новцу и стварима, чувају; то би била њихова лична својина — *resilium* и са овим би једнога дана могли да се откупе. Стафила је робиња, и има, као свој *resilium*, једног бедног петла (па и за њега грамжљиви Еуклијон вели „онај мој петао“).

20, 19. Геријон је шесторуки див, познат из митова о Херкулу. — Јупитер је био заљубљен у Инахову кћер Јону, коју, да би је сачувао од Јунониног гнева, претвори у краву. Јунона онда измоли од Јупитера ту краву на поклон, и преда је на чување Аргусу, који је имао сто (или још више) очију. — Пирена, извор код Коринта, око кога се скупљају Музе.

20, 32. „Пунски фењер“ је, по свој прилици, фењер од *сџаклеџа*. Стари су веровали да су Феничани први почели фабриковати стакло (нетачно: за стакло знали су још Мисирци!).

21, 13. „Верин храм“: Вера (*Fides*) је персонификација вере и поштења.

21, 32. „Коњи на тркама“ је, сасвим строго узевши, анахронизам: стари су знали углавном само за трке са *колима*.

22, 26. „Наменићу теби, али ћу попиту ја“: примитиван човек, доиста, само *намењује* боговима жртву, али је по правилу троши сам (нпр на слави, на даћи, итд, јело се намењује божанству, односно мртвима, али га једу живи).

22, 31. Гавран с *леве* стране, то је врло неповољан, а с десне стране прилично повољан знак.

25, 4. Силван је божанство шуме и стоке, и првобитно је атрибут Фаунов. Свако имање и свако место има свога Силвана.

25, 25. Јунона „Луцина“ је женско божанство које се јавља на помоћ породиљама. Ту улогу примила је доцније наша Богородица (отуда нпр на фирмама бабица, има често слика Богородице и малог Исуса).

МЕНЕХМИ

33, 28, „*illum clamore vidi flagitaries*.“ Неки ово преводе: „јер сам слушао како су га преко *шелала* тражили.“ У Плаутовом времену није било новина и рубрике „траже се,“ него је ту дужност вршио најмљен телал, који је, на раскрсницама и свуда где има много света, викао и тражио што би му било наређено.

33, 30. „Пешке,“ у оригиналу *pedibus*, У латинском имамо игру речи, јер *pedibus* значи и „у стиховима“, тј поћи ћу у Драч, али само овако, „у стиховима“, не од збиље.

35, 26. Стари су, на гозби, јели за малим столовима, и то лежећки. За сваки сто могло се посадити по тројица.

35, 28. Пошто стари, као што је речено, нису имали позоришне листе, то је сваки глумац, кад у комаду први пут ступи на позорницу, морао бити на неки начин представљен од глумца који је већ на позорници. Овде нпр. Пеникуло вели: . . . . . „Ево баш самог *Менехма* . . . .“ В. како се то представљање врши на крају друге и треће појаве. У почетку прве појаве Пеникуло представља сам себе.

38, 2. Ганимед је леп дечко, кога је Зевс, претворивши се у орла, украо и однео на небо, ту му дао бесмртност, и начинио га својим пехарником. — Адонис је чувено оријенталско божанство; он је љубимац Афродитин (Венерин). Једнога дана погинуо је он, у лову, од дивљег вепра,

38, 23. Судови од *самске иловаче* (Сам је острво на малоазијској обали) били су рђавог квалитета, врло слаби, али и врло јефтине. Један тврдица из Плаутових комедија приноси жртву своме лару (домаћем богу) у самским судовима, јер се боји да му друге, боље, лар не покраде.

39, 23. Хиполита је краљица Амазонака, са којом је познати грчки херој, Херкул, водио борбу.

42, 35. Чишћење овде је *религијско* чишћење, за које је исто потребна жртва, у овом случају прасе. У *бесног* човека, према општем веровању, ушли су зли демони, *беси* (отуда и у нас реч *бесан*), и он, ако ће да оздрави, мора да се од тих демона *очисти*.

44, 14. Вулкан је бог — ковач и бог *вајџре*.

46, 34. Овде је, у Плаута, игра речи: *pellio* значи ћурчија, а *Pellio Пелијон*, који је био комични глумац, савременик и непријатељ Плаутов. Плаут је, са овом игром речи, хтео да направи шалу на рачун Пелијонов и представи га као бескућника.

47, 26. Фрижани су били чувене терзије и кујунције, тако да је реч *Фрижанин*, почела да означава по превасходству ова занимања (као што би ми нпр звали *Арнауџина* да нам исече дрва, и дали нож *Талијану*, да наоштри).

48, 20. Менехмо I и Пеникуло отишли су на форум, у чаршију. Форум је пијаца; то је у исто време политички и трговачки центар у старим варошима. На форуму (код Грка агори) држане су скупштинске седнице, на којима су учествовали сви слободни грађани. И Пеникуло, као слободан грађанин, члан је скупштине. Комиције су народна скупштина у Риму.

48, 35. Стари су на гозбама били закићени венцима.

49, 35. „Полукса ми,“ „Херкула ми,“ „Кастора ми,“ биле су свакодневне клетве код старих Римљана. Кастор и Полукс су браћа близанци, синови Ледини, браћа лепе Јелене. Херкул је херој познат по својим радовима и тегобама (убиство немејског

лава, лернејске хидре, силазак у пакао, итд) Кастор, и Полукс, и Херкул јесу божанства која помажу у свакидашњим, нарочито изненадним невољама; њих човек призива за лакше случајеве, за које нема потребе или није рад да узнемирава Зевса или кога другог од вишњих богова. — Жене се обично заклињу у богињу Цереру.

52, 16. Клијенти су, у Риму, људи са непотпуним грађанским правима (у доцније време људи сиромашни и економски зависни), који се стављају под заштиту каквог пуноправног (у доцније време каквог моћног и богатог) грађанина. Клијенат је дужан да поштује свога *пајрона*, да му буде одан и стоји на расположењу са сваком услугом; патрон је, од своје стране, дужан да клијента узима у заштиту увек, нарочито на суду. Богати и сујетни људи, а исто тако политичари и демагози, сматрали су за ствар части, односно за политичку потребу, да имају што више клијената.

52, 27. *Едили* су у Риму варошка полиција.

52, 30. При суђењу, кад би се појавио спор око неке споредне ствари, могла је једна парнична страна да предложи другој опкладу (*sponsio*) за тај случај специјално, па која страна изгуби опкладу, она губи, тим самим, целу парницу. Менехмо I, када је видео да његовом клијенту нема спаса, пробао је да измисли некакав случај и нађе повод за опкладу („предлагао сам *замршене* и *двосмислене* услове . . . . да би се само дошло до опкладе“), али неинтелигентни клијенат није разумео маневар, него је свршио ствар како је за Менехма било најнеповољније.

52, 34. У оригиналу читам *sacertimī* (m. *асертимі*), упор. Плаут, *Most.* 973.

57, 6. Болан, м. бона, јер се облик *болан*, у београдском говору, употребљује и за мушки и за женски род.

58, 14. Хекуба је жена тројанског краља Пријама, мајка Хектора, Париса, итд.

58, 10. Портаон и Калхант су личности из далеке митске прошлости. Калхант је чувени грчки пророк из Тројанског рата.

62, 7. Брамије је атрибут винскога бога Диониса или Баха. О Дионисовим празницима и у његовом култу уопште, било је редовно случајева необузданог верског лудила.

62, 32. У Титона, некада лепога младића, заљубила се Зора, и измолила од богова за њега бесмртност, али је заборавила да измоли и вечиту младост. И тако је Титон, поред лепе и увек младе Зоре, сасвим остарео. „Титонова старост,“ кажу Грци за веома дубоку старост.

63, 27. Ескулап је бог лекова и медицине. — У медицинским школама старога времена хируршка вежбања често су вршена на статуама, односно на препаратима од печене земље, и тако је овај Менехмов лекар могао да „Ескулапу превије ногу, а Аполону руку.“ Иначе су стари имали врло озбиљне клинике, и знали су за вивисекцију (за то су употребљавани људи осуђени на смрт).

65, 19. Нестор је један од грчких краљева који су учествовали у Тројанском рату. Он је био, по годинама, најстарији Грк, и чувен са своје мудрости и речитости.

65, 28. Овде Плаут мисли на чувену Јупитерову статуу на Капитолу (у Риму). Украсти венац са главе Јупитерове исто је тако тешко и немогуће као што би било немогуће украсти, на пример, „јабуку са Саборне цркве.“

65, 29. Затвор, тамница (carcer) у Плаутовом времену није још употребљаван као казна (тек доцније, кривци се осуђују на затвор, доживотан или за извесно време), већ је то био само истражан затвор, после кога би оптужени био ослобођен, или осуђен на изгнанство или смрт. Менехмов старац био је осуђен — бајаги — на батине и срамоту (да иде sub furca, тј са рогом — дрвеном виљушком — око врата).

66, 2. Кукурек је, у старом веку, важио као сигуран лек против лудила. Напојити кога кукуреком исто је што и рећи му да је луд.

66, 33. Зато што ће, ако згреши, по леђима бити шибан, а ноге ће му стегнути оковима.

66, 35. Најтежи радови на које су робови били упућивани (обично за казну) јесу рад у млину (који је човек морао окретати својом снагом; у таквом једном млину, у својој младости, радио је и наш Плаут!), и рад у латомијама (камени мајдан) и рудницима. Гистав Флобер, у свом изврсном роману *Саламбо*, у глави која се зове Хамилкар Барка, овако описује напоран рад робова у једном млину, у Картагини:..... „Хамилкар се упути млину, из кога се чула некаква веома тужна арија. У облаку од прашине окретала су се ту два тешка воденична камена, два порфирна конуса; на горњем, на коме се налазио левак, биле су учвршћене тешке руде, с помоћу којих је камен окретан. Грудима и рукама гурали су једни те руде; други, запрегнути, вукли су их. Од запреге имали су они испод пазуха ране пуне гноја, које су подсећале на одерана леђа у товарне стоке, а црн, опуштен дроњак, који је једва стизао да их покрије по бедрима, ударао их је по ногама као какав дугачак реп. Очи су им биле црвене, ланци на ногама звекетали су, а они су бректали у акорду. На устима имали су корпу, везану са два бронзана ланчића, да не би могли јести брашно; на рукама имали су рукавице без прстију, да га не би могли дохватати. Кад је господар ушао, дрвене руде застењаше јаче. Каменови су грмели трошећи зрневље. Неки падоше на колена; други продужише пут, газећи преко ових..... Хамилкар да знак да се корпе скину. Тада сви, са крицима изгладнелих животиња, јурнуше на брашно, почеше га јести и заронише лице у њега.....“

68, 36. Месеније, радостан, представља своје познанике како му честитају слободу. Менехмо сада постаје његов *паишон* (в. примедбу уз страну 52).

69, 3. Стари пису имали џепове на својим хаљинама (ситнице које бисмо ми носили у џеповима, држали су они у недрима),

и новац су носили у кесама. Код велике господе кесу с новцима носио је роб, пратилац господарев. Прост свет држао је ситан новац често у устима!

73, 37. Месеније жели да добије што и у *гошовом*.

74, 18. Завеса на старим позорницама — а у доцније време свака је позорница имала завесу — била је смештена при дну позорнице, и кад се сврши комад, она би се *дизала* (онако исто као што код нас *пада*.)

МОСТЕЛАРИЈА

75, 1. *mostellum* (деминутив од *monstrum*) значи *авет*; *mostellaria*, према томе, значи комад у коме се јављају авети.

76, 26. Римљани, који су *старе* Грке познавали непосредно, онако као што ми познајемо *модерне* Грке, нису, о моралној вредности њиховој, имали никакве велике илузије. Они су их од увек сматрали за народ неозбиљан („*Graeca levitas*“), непоуздан („*impostor et Graecus*“ = варалица), вероломан („*Graeca fides*“). Осим тога, и њихова леност, мекуштво, раскош, ушли су у пословицу. „Мегарани кад једу, они једу као да ће сутра умрети, а кад зидају, они зидају као да никад неће умрети.“ (Ово се исто говорило и о Рођанима, Агригенћанима, и др).

77, 24. Вешању (разапињану на крст) претходила је „мртва шиба“: роб би био вођен кроз улице, и народ би га ударао по голим леђима.

79, 32. Бацање *дискоса* (= округао камен, или комад метала) исто је што и наше „бацање камена“, упор. познатог Мироновог „дискобола“. — Играње *лойше* био је веома омиљен спорт; многе познате личности из историје, Цезар, Август, Мечена, и други, волели су га врло. Богаташи су имали нарочито удешена места за играње; народ је играо свуда на јавним местима, нарочито у купатилима.

88, 28. „Лаконским“ кључем закључавала се кућа споља. Он је личио на данашњи калауз.

89, 10. Примитиван човек прописно покрива (или окреће) главу, или затвара очи, кад треба да се сачува да не би видео што страшно или што нечисто.

89, 13. Алузија на игре које се приређују приликом погребва каквог отменог покојника (упор. нпр игре на гробу Патрокловом, у Илијади, на гробу Анхизовом, у Енејиди, и др). У Риму су у таквим приликама најчешће приређиване гладијаторске игре.

91, 2. Земља се често додирује пред опасношћу од каквог јаког демона — упор. нпр обичај нашег народа да се, кад грми, ваља по земљи.

92, 6. Транијон се шегачи: гост се тобоже звао *Transmarinus Diarontius* — у ствари обе те речи значе *човека с оне стране мора* (лат. *Transmarinus* = грчки *Diarontius*), и не могу бити особена имена.

92, 7. Душе пре времена умрлих, и насилно уморених, и оних који нису прописно сахрањени, по веровањима свих народа,

немају мира ни станка; њих „не примају у доњи свет“; оне зато стално лутају и, кад могу, чине зла људима. Упор. веровања *нашег* народа која се односе на убијену копилад, на децу која су умрла некрштена, утопљенике, и др.

97, 2. У том случају, по римском закону, изгубио би све.

101, 2. О патронима и клијентима упор. примедбу уз Мехме, стр. 52.

104, 4. Стари су секли дрва за грађу само *зими* (тако се уосталом ради и данас).

105, 30. Ту дужност, иначе, имао је нарочити роб, који се звао *advorsitor*.

115, 18. Олтар, као и храм, могао је послужити као азил-склониште гоњенима и невољницима. Чинити насиље човеку који се склонио у храм, или ухватио за олтар, био би велики грех.

117, 33. Дифил и Филемон су познати комични песници, који су у својим комедијама често карикирали преварене старце, в. предговор, стр. V „Ако познајеш *Сремца* или *Нушића*, испричај им како те је твој роб насамарио, па да видиш што ће бити смеурије у њиховим комедијама.“

ТРОГРОШНИ ДАН

120, 1. Ова комедија у латинском оригиналу зове се *Triplunus*, тј „дан од три гроша“, „трогрошни дан“, „трогрошник“. У једном немачком преводу ова комедија зове се „*Dreigroschentag*“. Речи *plunus* сасвим одговара наша реч „грош“, коју употребљавају и Даничић и Вук у преводу Старог и Новог Завета. Због чега се комедија овако зове и шта управо значи реч *Triplunus*, која је у латинском, сама за себе, исто онако неодређена као и у српском, казује се у 2 појави IV чина.

121, 23. Опомена публици да буде мирна, била је сасвим потребна. У старим позориштима понашање публике није увек било пристојно и беспрекорно. Нарочито на горњим седиштима — на галерији — где је публика била измешана, долазило је до нереди, до свађе, па чак и до туче. Глумац је на позорници често морао да прекида илузију и да упућује публику на ред, или чак да зове полицију у помоћ.

123, 36. Варош и покрајина у Малој Азији.

124, 14. Мина (или мна) је новац који вреди 100 драхми.

125, 2. Филиповац је златан новац (статир) македонског краља Филипа, оца Александра Великог. Вредео је отприлике као данашњи „наполеондор“.

126, 22. Јупитер је бог богова, врховно божанство код Римљана. Јунона је Јупитерова (сестра и) жена.

126, 35. Лисителов монолог, онакав какав је у преводу, доста је монотон, али је на римској позорници морао чинити особит утисак, јер је био написан у звучним, врло одабраним стиховима, и глумац га је певао, уз пратњу фруле, Овакви *лирски* монологи у Плаута, по разноврсности стихова, по њиховој умет-

ничкој композицији, спадају међу најбоље ствари из античке лирске поезије. У преводу се његова пуна лирска вредност, разуме се, не може осетити.

127, 8. Амор је божанство љубави, и обично се представља као леп, али несташан и јогунаст дечко.

127, 17. У богатим кућама код старих било је веома много робова, и сматрало се за ствар отмености и господства да се за сваки посао употреби нарочити роб. Дама о којој говори Плаут још је доста скромна када има само *једну* робињу да јој чешља косу: богате Римљанке за тај посао могле су држати и по четири робиње, као што се види на једном рељефу што нам је остао из старог века.

130, 2. Ове Лисителове речи упућене су пре публици, него Филтону (који је Лезбоника свакојакo морао познавати). Види шта је речено уз стр. 35, 28.

130, 23. Стари су се после купања мазали мирисима. Купатила код старих била су лепа и често веома раскошно удешена (хладни, млаки, топли басени, одељење за пару, за масажу, за разне игре) и јефтина (купање је било 5 до 10 пара динарских, и мање).

122. Заветина, празника у славу богова, који су се завршавали гозбом, било је код старих исто онако као и код нас. Јело се у порти, за столовима, шта би ко донео за себе и за друге, и сваки би сео тамо где би му било најпогодније или где би нашао места. О *клијенџима*, који доносе част својим патронима види примедбу уз страну 52, 16.

133, 11. *Ахерунџ* (у Симе Милутиновића и Драгише Станојевића *Ахерон*) је *доњи свеш*.

133, 23. Алузија на јемство, које је Лезбоника коштало 1000 драхми (види горе, страну 131).

134, 13. Стари су веровали да *посџоји* такав улазак (неки су држали да је он у Либадији, у Беотији, или код Куме у јужној Италији) и сматрали су таква места за особито несрећна и опасна.

134, 36. Капуа је, у III веку пре Христа, била најнапреднија и најлепша варош у богатој Кампанији, чувена по раскошном животу и богаству њених грађана. Она је држала страну Ханибалу, чија је војска у њој провела неколико лепих, али разузданих месеци, („Капуа је за Ханибала била Кана“) и дала Римљанима врло велики отпор. Римљани су је, најзад, освојили и страховито казнили; становништво је већином продато као робље. Филтонова примедба је свиреп сарказам на рачун некада богатих и разнежених Кампанаца, и на муке и трпљења која сада имају да подносе.

135, 22. Робови су, ако би били вредни и ваљани, могли имати своју уштеђевину, која се састојала из новца зарађеног и из поклона. Са том уштеђевином могли су се они с временом откупити. Упор. уз стр. 18, 9.

136, 35. Млади људи који нису били задовољни са животом или компромитовали свој положај у друштву, радо су, у времену

када се ова комедија дешава, ишли у најамнике. Тражња је тада била врло велика. III век пре Христа („век диадоха и епигона“) време је особито бурно, пуно претендената, и малих и великих владалаца, који су, ради одржања и проширења своје моћи, морали држати што јаче најамничке трупе.

137, 14. У латинском: Тамmodo, inquit Praenestinus. Пренеста је било мало место у околини Рима. Римљани су се радо шалили на рачун Пренестинаца и каракирали њихов дијалекат.

138, 34. Форум — пијаца — био је центар политичког и уопште јавног живота у целом Риму. На форуму, и у зградама на њему, држане су скупштинске и сенатске седнице, вршили су се претреси и суђења, зборови и параде — то је уопште било зборно место за цео Рим. Ко год је желео да прави политичку каријеру (а Лезбоник је, по свом отменом пореклу, имао да пође тим правцем), морао је да је почне на форуму.

139, 14. Балиста је справа којом су се бацале стреле и велике каменице међу непријатеље. Балиста (и заједно с њом катапулта, онагер, скорпијон), имала је код старих отприлике онакав значај и употребу какву данас има топ, и имала је јаче дејство него ли нпр топови из Триестогодишњег Рата.

139, 19. Купидон = Амор.

140, 5. Реч „диктатор“ имала је исто значење какво има и данас. Овде има преносно значење „велики господин“, „бог богова!“

140, 16. Стасим, савршени тип роба — обешењака, какви су обично робови у античким комедијама, често прекида илузију, и говори о осталим глумцима онако као да је он сам у публици, а не на позорници. Глумцима који добро играју, и стара публика, као и данашња, пљескала је и викала „браво“, „поново“ (euge, raiin); то исто чини сада Стасим, и похваљује Лиситела као глумца, а не као „Лиситела“. — Упореди и Стасимову примедбу на страни 137, на крају прве појаве: „Збиља имају леп став!“

140, 35. Римски војници носили су цокуле као и данашњи војници. Цокуле су, као и данас, биле потковане, али горњи део обично није био од целе коже, већ од испреплетаних кајиша.

141, 4. Атички таленат вредео је 6000 драхми.

142, 37. Печат (знак) стављали су стари место потписа (или поред потписа), али је и иначе често служио као легитимација. То је какав било знак (тица, или животиња, или какво биће из митологије, итд) урезан у камен, који се после уметне у прстен (таквих каменова може се данас наћи доста код Виминацијума, у околини Костоца). Печат је био у употреби још у најранијим временима старога века.

143, 2. „На граници,“ управо „на царини“ („arid portitores“) или вероватно најтачније „на трошарини“ (варошкој).

143, 22. Сикофанта „потказивач“, „трчилажа“, па онда, „лажов“, „коцкар.“

143, 31. Нептун (грчки: Посидон) је бог мора. Он се често преставља са трозупцем у руци. Нептун је страшно и свирепо божанство.

144, 12. „Сателити“, пратиоци Нептунови (у овом случају) су ветрови.

144, 27. Име које је дато комедији, као што се види, није богзна како јако образложено. Али оно је дато баш зато што је загонетно и интересно, у намери да се изазове радозналост код публике. Упореди нпр. имена Аристофанових комедија, „Тице“, „Зоље“, „Облакиње“, итд.

145, 3. Тј „ако ја за свој рачун извршим какву сплетку, превару, или крађу“.

145, 21. У имућним кућама на капији био је стално роб — вратар. На улазу се налазио и пас на ланцу, жив или *насликан* (или израђен у мозаику). Уз насликаног пса обично су се стављале речи *саве сапет* („чувај се пса.“)

145, 30. И ове речи казане су, у главном, с обзиром на публику, која нема у руци позоришну листу, а треба да зна да је ово ново лице Хармид, Лезбоников отац.

148, 18. *Радаманти* је митски краљ, који је, због своје ваљаности и правичности, одређен после смрти да у Аду суди мртвацима. *Керкоји* су шумски демони, познати као велики обећењаци и лопови. („Керкопска пијаца“ каже се за место где се могу, испод руке, купити крадене ствари). — Сикофанта овде измишља и изврће ствари о којима је нешто начуо, јер нити постоји „острво“ Керкопа, нити Радаманти има каква посла с њима.

149, 16. Алузија на Ганимеда, познатог лепог дечка, пастира из Фригије, кога је Јупитер, начинивши се орлом, уграбио и однео на небо.

149, 35. „Оловјан грош“ (тако смо превели Плаутов „*plumbus* *plumbus*“) није морао бити *лажан* новац, него је можда био *шаншуз*.

151, 10. Едили су градска полиција; они воде надзор над позориштем и глумцима, а кажњавају их ако задоцне за преставу.

151, 25. Стасим се је напио у *шермојолијуму*. То је „бар“, у коме се може добити с ногу (углавном) топло пиће. Оваквих барова нађено је у Помпеји, заједно са целим једиком. — Реч *кафана* овде је, разуме се, анахронизам. Стари углавном нису знали за кафане у данашњем смислу, у којима би се *седело* и пило. Они су се на разговор скупљали на форуму, или у *берберници*.

151, 34. Све су ово имена са рђавим знамењем: Хирух значи „човек који напада другога хватајући га за руку“, *Керконик* потсећа на *Керкоје* (в. горе уз 148, 18), Кримно је „провалија, бездан“, Колаб значи „ћушка“.

152, 24. Закони код старих Римљана били су обично уреживани у плоче од бакра, које су се прикивале за зид.

155, 3. Овде је, у Плаутовом рукопису, по свој прилици пропао разговор између Хармида и Каликла, у коме се Каликле

оправдао Хармиду. Тај разговор чуо је и Стасим. Само тако може се разумети Стасимова рефлексива на крају ове појаве.

155, 10. Пиреј је пристаниште *аџинско*. Плаут, у својим комедијама час претпоставља да се радња дешава у Риму, и говори о римским локалитетима, час опет задржава место које се помиње у оригиналу.

158, 26. Плаутове комедије састоје се из дијалога (који се рецитију), и кантика (партије које се а) *рецијују* уз пратњу музике, или б) *певају* опет уз пратњу музике. Ако глумац не би имао добар орган, могао га је заменити *певач*, који би (иза кулиса?) певао док би прави глумац гестикулирао и кретао се саобразно садржини песме.

ХВАЛИСАВИ ВОЈНИК

159, 1. „Хвалисави војник“ превод је латинскога *Miles gloriosus*. Реч *војник* узима се у ширем значењу. Пиргополиник је, стварно, био официр — командант најамника.

Цела интрига у комаду почива на мотиву о љубавницима који се споразумевају кроз зид, и о измишљеној сестри — близнакињи. Тај мотив био је добро познат у грчкој и оријенталској народној књижевности; у приповеткама из „Хиљаду и једне ноћи“ налази се једна која јако наличи на „Хвалисавог војника“. Споразумевање кроз зид имамо и у Овидијевој балади о Пираму и Тизби, у 4. књизи „Метаморфоза“. Упор. и нашу народну приповетку „Царев зет и крилата баба“ (Вук № 69).

У српском преводу „Хвалисави војник“ доста је скраћен.

161, 1. *Скиџолаџронија* је измишљено име (Scythia-Скиџија и *latro*-најамник). На сличан начин карикира војника његов паразит и у Плаутовом *Гагрици* (*Сигсалио*), стих 437 ил. (*Ликон*. Па добро, а где је он? Што није дошао? — *Паразиџ*. Ево зашто. Пре неки дан дошли смо из Индије у Карију, и ту он хоће да подигне споменик за своја јуначка дела: једну статуу од седам стопа, од сувога злата. — *Ликон*. А зашто? — *Паразиџ*. Казаћу ти. Зато што је Персијанце, Пафлагонце, Синопљане, Арапе, Карце, Крићане, Сирце, Родију и Лиџију, Передију и Перџибезију, Центауромахију и Класију Уномамамију, целу Лиџију и Контерџбромнију, и још ваздан других народа, покорио сам, за двадесет дана. — *Ликон*. Ухаа! — *Паразиџ*. Шта се чудиш? — *Ликон*. Па то да су петлићи, и да су сви затворени у један ћумез, па неби могао за годину дана да их обиђе...).

160, 10. Марс је бог рата и јунаштва.

Тако су се звали краљеви из династије Селеуџида, која је владала пространим царством у Азији.

162, 7. Види напомену уз 121, 28. У прологу уз *Заробљенике* прологиста, пошто је испричао једну партију, продужује овако: „Јесте ли разумели? Јесте — врло добро! А шта, онај у последњем реду каже да није чуо? Па приђи, пријатељу, ближе! Ако не можеш да нађеш где да седнеш, а ви изволите напоље. Ја за твоју љубав нећу да цепам своја плућа“.

163, 25. *Баца* је *impluvium*, отвор на средини крова; кроз тај отвор улазила је светлост у предсобље (атријум) и у околне собе.

167, 39. У латинском: „ти као да си јео љуљ (*lolium*)“. Љуљ је „у шеници некакав изрод налик на штур јечам, којег кад човек више изије, кажу да се опије тако да се за три дана једва отријезни“, Вук Речн. s. v. По веровању старих, од љуља су слабиле очи.

168, 15. „Отерати са положаја“, фигура узета из логорског језика. Такве фигуре ратоборни Плаут радо је употребљавао, и римска публика радо је слушала (јер су у времену када су Плаутове комедије престављане, Римљани већ имали стално успеха према Ханибалу).

169, 37. Чувена Ефеска Дијана („Ко је тај човек који не зна да град Ефес слави велику богињу Дијану и њезин кип небески?“ Дела апостолска 19, 35), врло старинско божанство плодности и вегетације. Њен величанствени храм упалио је Херострат оне исте ноћи које се родио Александар Велики. Против ње водио је огорчену борбу апостол Павле.

178, 20. Парис, син Пријамов, чувен са своје лепоте. Он је досудио Еридину јабуку Афродити („Парисов суд“) и у награду за то добио лешу Јелену.

186, 20. Реја је жена Сатурнова (Кроносова) и мајка Јупитерова. У Плаутовом тексту стоји *Ops*, римско божанство жетве, које је доцније идентификовано са Рејом.

191, 33. Фаону је Афродита поклонила младост и лепоту. У њега је, прича се, била заљубљена и његова земљакиња, пеникиња Сафо, и како јој он није одговарао на љубав, скочила је она са леукадске стене у море и удавила се!

194, 12. У латинском можда игра речи („*nam si a mare abstinuissem, hoc tamquam uterem*“), коју Пиргополиник не разуме а публика разуме. Латински текст може значити „јер да нисам ишао на море“, и „јер да се нисам заљубио“. (Плеусикле каже *amare*, а Пиргополиник разуме *a mare*).

198, 21. У латинском духовита игра речи („*Verberone etiam an iam mittis? — Mitis sum equidem fustibus*“) Питање Периплекоменовог роба, *iam mittis* (да ли ћеш га већ пустити?) разуме Пиргополник као *iam mitis* („дали је већ мек; тј. испребијан), па зато и одговара да је *mitis*, тј. испребијан.

САДРЖАЈ

Предговор	III
- Аулуларија	1
- Менехми	32
Мостеларија	75
Трогрошни дан	120
- Хвалисави војник	159
Напомене	200
